

Irudiaren hiria

Euskal herritarren komunikazio-gaitasunak

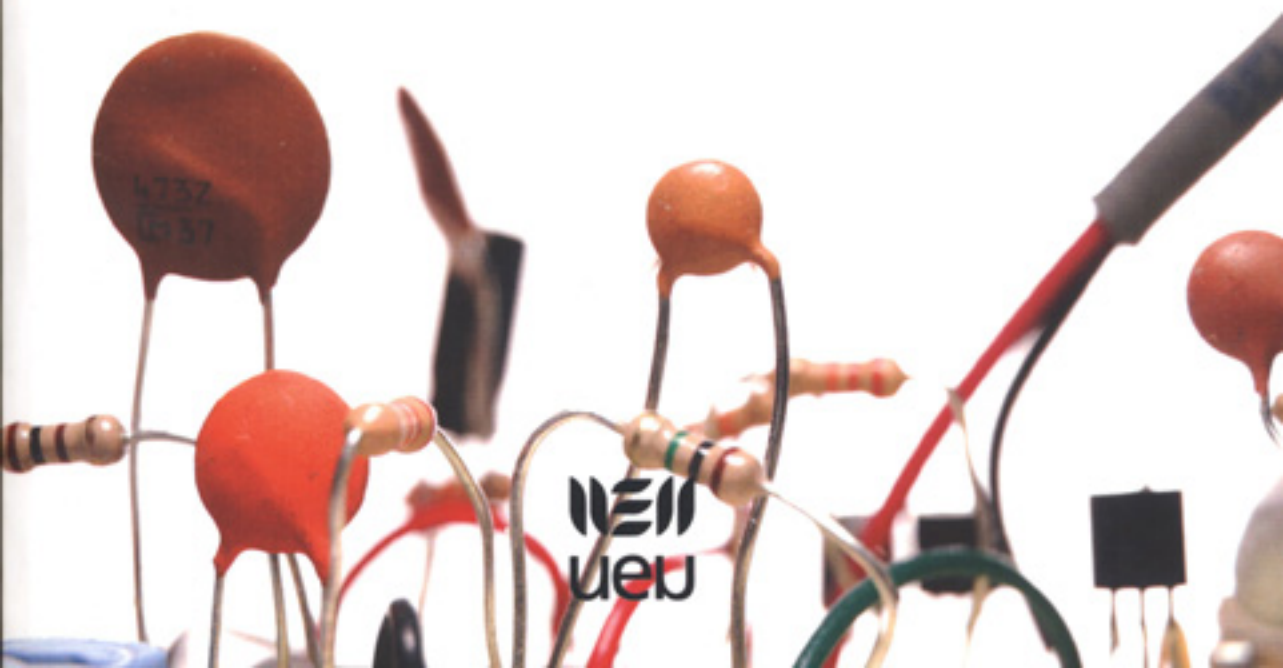
Jose Inazio Basterretxea Polo

Amaia Andrieu Sanz

Jose Vicente Idoiaga Arrospide

Estefanía Jiménez Iglesias

Txema Ramírez de la Piscina Martínez

ueu

«Liburu hau Hezkuntza, Unibertsitate eta
Ikerketa Sailaren laguntzaz argitaratu da»

© Udako Euskal Unibertsitatea

© Jose Inazio Basterretxea

ISBN: 978-84-8438-380-2

Lege-gordailua: BI-2484-2011

Inprimategia: PRINTHAUS S.L., Bilbo

Azalaren diseinua: Igor Markaida

Hizkuntza-zuzenketen arduraduna: Ander Altuna Gabiola

Banatzaileak: UEU. Erribera 14, 1. D BILBO telf. 946790546 Faxe. 944793039

Helbide elektronikoa: argitalpenak@ueu.org

www.ueu.org

Elkar Banaketa: Igerabide, 88 DONOSTIA

Galarazita dago liburu honen kopia egitea, osoa nahiz zatikakoa, edozein modutara delarik ere, edizio honen Copyright-jabeen baimenik gabe.

Aurkibidea

AITZINSOLASA.....	7
Irudia eta errealia	7
Irudiaren hiria	9
Hedabideak, Gizartea eta Hezkuntza.....	10
Liburuaren egitura	11
 1. EUSKAL HERRITARREN KOMUNIKAZIO-GAITASUNAK	13
1.1. Ziberspazioa eta ikus-entzunezkoen itsasoa	14
1.2. Alfabetizazio mediatikoa: itsasontzia, olatu oldartutan	16
1.3. Eskola-gazteak eta teknologia komunikatiboak	18
1.4. Hain gazte ez direnak ere, ikus-entzunezkoekin harremanetan.....	19
1.5. Sei ardatz, gurdi bakarra.....	20
1.6. Ikusgai izatetik, ikusia izatera	21
 2. EUSKAL HERRIKO NERABEAK ETA GAZTEAK	
TEKNOLOGIEN ZURRUNBILOAN.....	23
2.1. Egindako ikerketa	23
2.2. Ikus-entzunezko lengoaia, ezezagun hori	27
2.3. Teknologian adituak.....	31
2.4. Ekoizpen- eta programazio-prozesuak ere ezezagunak.....	33
2.5. Errezeptzioa eta audientzia: ikus-entzunezkoen eragina ezin argudiatu	38
2.6. Ideologia eta balioak autonomoki identifikatzeko arazoak	45
2.7. Dimentsio estetikoa: zer da hori?	49
2.8. Dimentsioen arteko erlazioak	52
2.9. Ondorio nagusiak.....	54
 3. GURASOAK ETA IRAKASLEAK NERABEEI ETA GAZTEEI SO	57
3.1. Gurasoak, sare sozialak eta bestelako gaiak.....	57
3.2. Bide-hausle eta bidegile izan diren irakasleak	70

4. EUSKAL HERRIKO HELDUAK INFORMAZIO- ETA KOMUNIKAZIO-TEKNOLOGIEN ZURRUNBILOAN.....	85
4.1. Emaiza orokorra: Euskal Herria, analfabeto	86
4.2. Emaizak, dimentsioen arabera.....	90
4.3. Pertsona nagusi formatuen adibide berezia	93
4.4. Laburpen gisa	98
5. ONDORIOAK: ITZALAK ETA ARGIAK IRUDIEN HIRIAN	101
5.1. Gazteen hiria.....	102
Nerabeen eta gazteen komunikazio-gaitasunei buruzko hiru giltza	106
5.2. Adinez nagusiago direnen hiria	106
<i>Media literacy</i> nagusientzat ere.....	111
6. GAITASUNAK ESKURATZEKO TRESNA BALIAGARRIAK ETA ORIENTABIDEAK	113
6.1. <i>The Lion King</i> filmaren zati baten azterketa eta interpretazioa: denotaziotik konnotaziora.	113
6.2. Ikus-entzunezko iragarki baten azterketa	128
6.3. Bederatzi aholku, pantailaren aurrean jartzen garenerako.....	146
7. BIBLIOGRAFIA	149

Taulen eta diagramen aurkibidea

1. taula. Ikastetxeak aldagaien arabera.....	25
2. taula. Batez besteko puntuazioak sexuaren eta ikasketa-mailaren arabera	26
3. taula. Puntuazio orokorrak ikus-entzunezko prestakuntzaren arabera	26
4. taula. Batez besteko puntuazioak ikus-entzunezko lengoaiari.....	26
5. taula. Batez besteko puntuazioak aurreko prestakuntzaren arabera	26
6. taula. Batez besteko puntuazioak teknologian sexuaren eta ikasketa-mailaren arabera	31
7. taula. Batez besteko puntuazioak teknologian aurreko prestakuntzaren arabera	31
8. taula. Batez besteko puntuazioak ekoizpenean sexuaren eta ikasketa-mailaren arabera	33
9. taula. Batez besteko puntuazioak ekoizpenean aurreko prestakuntzaren arabera	33
10. taula. Batez besteko puntuazioak errezepzioan sexuaren eta ikasketa-mailaren arabera.....	39
11. taula. Batez besteko puntuazioak errezepzioan aurreko prestakuntzaren arabera	39
12. taula. Batez besteko puntuazioak ideologian sexuaren eta ikasketa-mailaren arabera	45
13. taula. Batez besteko puntuazioak ideologian aurreko prestakuntzaren arabera	46
14. taula. Batez besteko puntuazioak estetikan sexuaren eta ikasketa-mailaren arabera	50
15. taula. Batez besteko puntuazioak estetikan aurreko prestakuntzaren arabera...	50
16. taula. Batez besteko puntuazioak dimentsioen arabera	52
17. taula. Puntuazioa, adinaren arabera	86
18. taula. Puntuazioa guztira, sexuaren arabera	87
19. taula. Puntuazioa guztira, ikasketa-mailaren arabera	88
20. taula. Puntuazioa guztira, prestakuntzaren arabera	89
21. taula. Puntuazioa guztira, lanbidearen arabera	89
22. taula. Puntuazioa guztira, lurraldearen arabera	90
23. taula. Puntuazioa, dimentsioen arabera	90
24. taula. Bilboko eztabaida-taldea	93

1. diagrama. Ikus-entzunezkoak eta gaitasunak.....	20
2. diagrama. Ikus-entzunezko gaitasunaren dimentsioen arteko erlazioak.....	53
3. diagrama. Ekoizpenezko eta interpretaziozko dimentsioen arteko erlazioak	54
4. diagrama. Gaitasunen arteko harremana.....	92

Aitzinsolasa

Gure bizitzaren arlo profesionaleko nahiz denbora libreko gero eta ordu gehiago ari dira hartzen Internet eta ikus-entzunezkoak. Gazteak oso dira *ziberzaleak*, baina telebista aurrean ere ordu dezente ematen dute. *Telebistazale*tzat dauzkagu helduak, nahiz eta gero eta hurbilagotik bizi duten horiek ere sare digitala. Kontua da erabat harrapatuta gaudela denok teknologia komunikatiboen matazan.

Ikus-entzunezkoen kontsumo-azturetatik harago, teknologia komunikatiboen lengoaiak eta herritarren komunikazio-gaitasunak deskribatzen dira liburu honetan.

Gure bizitzan ohiko bihurtu edo bihurtzen ari diren teknologia komunikatibo behinenak hartu ditugu gogoan deskribapenerako (irudia erabiltzen dutenak komunikazio-tresna gisa), hori alde batetik; eta, bestetik, euskal herritarrek teknologia horiekin eta beren ekoizpenekin dituen harreman kognitiboak eta pragmatikoak nahiz esparru horretan dauzkan gaitasun komunikatzaileak.

Erkidego modernoetan, harreman sozialak gero eta lotuago agertzen dira komunikazioen teknologietara. Herritarren hizketa-gaien agenda gero eta lotuago dago telebistak erakutsi dituen irudiei, edo saretik jaso dugun azken mezuari, edo Internet bidez kontsultatu dugun halako egunkariaren azken albisteari.

Herritar modernoaren erreferenteak, gero eta gehiago, gero eta modu sakonagoan, teknologia komunikatiboek sortutako espazio etereo horri begira daude. Pertsonen arteko harremanak ere, kasu asko eta askotan, teknologia horietan dute abiaburua: dela telefonoa, dela Twitter, dela Facebook...

IRUDIA ETA ERREALA

Gazte nahiz zahar, telebista izan nahiz sare digitalak izan, erakargarri egiten zaigu denei ikus-entzunezkoen mundua.

Telebistaren kasuan, esate baterako, hamabost urteko epean, berrogei minututan gehitu da eguneroko kontsumoa Euskal Autonomia Erkidegoan. 1995. urtean, 187 minutukoa zen batez besteko eguneko telebista-kontsumoa gure artean; 2010.ean 227 minutukoa izan da. Hartara, gure artean eta epe horretan, ehuneko hamazazpi hazi da telebista-produktuen kontsumoa; hots, ehuneko bat gutxi gorabehera, urtero-urtero. Minututan esanda: berrogei (ia hiru ordu-laurden).

Atzerri hurbilean ere hazi da kontsumoa. Espainian, adibidez, 1995.ean 211 minututan ikusten zen batez beste telebista egunero; 2010.ean, 234tan. Esan nahi baita 23 minutu igo dela kontsumoa urte-epe berean. Espainian, azken urteotako kontsumo-hazkundearen abiadura gurea baino txikiagoa izan arren, batez beste guk baino zazpi minutu gehiago ikusten dute haiek telebista. Italiako kontsumoa 230 minutura makurtzen da. Frantziako kontsumoa, 2011ko apirilean, 205 minutukoa izan da.

Ikus-entzunezkoen atalean, adin-talde zaharrenak dira gure artean telebista gehien kontsumitzen dutenak: 45-64 urte bitartekoek, 255 minutu eguneko. Eta, 313 minutu, 65 urtetik gorakoek.

Kontsumo-bide berriak bilatzen ari da hor-hemenka telebista: euskarri berriak eta pantaila berriak eduki bertsuak eskaintzeko. European gero eta zabalduago dago telebista ohiko pantailetatik harago kontsumitzea: Italian 35 urtez beherako gazteen % 41ek ikusten du telebista ohiko pantailatik kanpora, Espainian % 36k eta Frantzian beste horrenbeste. Itsasoz bestaldera, Estatu Batuetan, 18-24 urte bitarteko gazteen % 46k ikusten ditu telebistako eduki klasikoak dispositibo eramangarrien pantailetan (ordenagailuan nahiz telefonoan).

Zaharrek baino gutxiago ikusten dute gazteek telebista. Baina, lotuago eta kateatuago daude gazteak Internetek eskaintzen dituen produktuetara eta aukeretara. Adibide hurbil bat ematearren, esan dezagun ezen *eitb.com* gunearen bisitari kopurua % 26 hazi dela urtebeteko epean: 2009tik 2010era. Eta horra, batez ere, gazteek egin dute bidea.

Frantzian, 15-24 urte bitarteko gazteen % 13k ikusten du telebista ordenagailuaren, telefono mugikorraren edo irakurgailu multimediarren pantailetan. Azken urteotan, gazte frantziarra ATAWAD delako kontsumo-eredura hurbildu da: *anytime, anywhere, any device*.

Kontsumo-azturetatik harago

Liburu honen egileoi iruditu izan zaigu harreman lausoak dauzkagula teknologia horiekin eta euren ekoizpenekin. Ondo-ondoan ditugu teknologia horiek; erabili, erabiltzen ditugu... halere, ez ditugu sobera ongi ezagutzen.

Liburu honen egileoi teknologia horiekin gertatzen zaigu ispilu lurrunduarekin gertatzen zaiguna. Alegia, goizean goiz dutxatik atera berritan, geure burua ikusi nahi dugunean kristal magikoan, beira erabat bustiak ez digu uzten ikusten han islatzen dena nahikoa zehaztasun eta beharrezkoak diren ñabardurekin. Dena desitxuratzen baitu zorioneko lurrunak. Teknologiekin antzera ari zaigu gertatzen. Horixe da gure susmoa.

Telebistaren aurrean esertzen garenean, edo Internetekin egiten dugunean bat, mundu errearen lerro eta ardatz nagusiak ikusten ditugu, baina ihes egiten digute hainbat zehaztasunek. Giltzarriak, gure ustez.

Gertaera hori eta horren azpian egon daitekeen azalpena da liburu honetan deskribatu nahi izan duguna. Ikus-entzunezkoen espazioetan murgiltzen garelarik, gure hipotesia da orojakile bihurtzen garen sentsazioa daukagun arren, irudi batekin esatearren, barkua geuk gobernatzen dugula iruditzen zaigun arren, dena delako itsaso sakon batek daramala ontziaren lema, eta hark markatzen duela norabidea; ez guk geuk.

Komunikazioaren eta informazioaren teknologien itsaso nahasi horretan, iruditu, iruditzen zaigu ezen irudia gailentzen zaiola erreari.

IRUDIAREN HIRIA

Bi gako-hitz dauzka liburuak bere azalean: irudia eta hiria.

Irudi deitzen diogu objektu baten itxura edo objektu errearen baten konbentziozko itxura gogora dakarren errerepresentazioari. Errerepresentazio bat da irudia. Errerepresentazioa. Oso gogoan eduki behar dugu hori, zeren irudia ez baita benetan dena, ezpada benetan denaren ordezkio ikusgarria. Ordezkoa, hartara. Irudia ez da erreala, horren lekuko moduko bat baizik¹.

Vocabula sunt notae rerum zioen Zizeronek hitzaren eta errearen arteko harremana deskribatzean... gauzen iruzkin direla hitzak zioen idazle zaharrak. Antzera gertatzen zaigu ikus-entzunezko irudiekin: errearen ordezkio direla.

Irudi bisualaz ari garenean, egunkariko argazkia, Youtubeko bideoa, telefilma, *Gaur Egun* albistegia... horietan ditugu gogoan. Eta horiek guztiak dira mundu errearen nolabaiteko ordezkio eta lekuko.

Eta hiria da eremu bat, esparru bat, lurralde bat... urbanizaturik dagoen espazio bat, biztanleria-dentsitate jakin bat daukana, eta industria- nahiz zerbitzu-gune berezituak ezarri dituen bere baitan.

Hiria da antolamendu bat. Organizazio bat. Area bat. Kale batzuk, plaza batzuk. Hiritarak paseoan. Udal-langileak zebrabideak margotzen. Erretiratuak parkean, eta umeak eskolan... Hori guztia eta gehiago da hiria.

1. Erreala ere bada irudia, jakina. Baina ez gure ikerketa-testuinguruan. Irudia erreala da, *existitzen* den heinean. Eta existitzen den heinean, hor dago, eta mundu errearen parte da; mundu errearen dauden gainerako objektu eta subjektuen gisara.

Baina gure testuinguruan, beste zerbaiten ordezkio da irudia. Erreala ilustratu nahi du irudiak, hura begien aurrera ekarri. Irudia, hartara, lekuko bat da. Edo, hori ere bada. Arlo horixe da guri interesatzen zaiguna. Alegia, nola ordezkatzeko duen irudiak mundu erreala, nola dakarren gure etxera irudiak mundu erreala.

Arau propioak ezartzen ditu hiriak, habitagarri izateko. Ez da baso berezia. Artadi goldatua baizik. Diseinatua da hiria; ongi ala gaizki, baina diseinatua

Guretzat eta hemen, hiria da leku bat, urbe bat: ziberespazioa, ikus-entzunezkoen itsasoa.

Hartara, irudiaren hiria da gizarte-errepresentazio modernoaren eremua, organizatua izan ala ez hori.

HEDABIDEAK, GIZARTEA ETA HEZKUNTZA

Talde-lana da esku artean duzun liburua. Liburuaren egileek *Hedabideak, Gizartea eta Hezkuntza* izeneko lantaldea sortu dute aspaldi².

2003. urtean abiatu zituen bere lanak taldeak. Diziplina anitzekoa da, eta bere baitara bildu ditu Euskal Herriko Unibertsitateko sailtako zenbait irakasle. Hiru ardura-ardatz nagusitara lotzen ditu HGH taldeak bere lanak: Hedabideak (telebista, irratia, Internet, prentsa, zinema...), Gizartea eta Hezkuntza-sistema.

2005. urtean argitaratu zuen HGH taldeak bere ikerketa-lanen lehen albistea. Bertan azaldu genuen ezen Euskal Herriko gazteak komunikazio-teknologia berrienetako aparatu ugariaren jabe direla, teknologia horiek eskura izateak ahalbidetzen diela gure gazteei lehenago ez bezalako kontsumo-maila potentziala edukitzea kultura-industrietako produktuen artean.

2006. urtean, telebistan eta ikus-entzunezko hedabideetan ainguratu zituen lantaldeak bere ikerketa-ardurak. Ikusi genuenez, hobekuntza teknologikoak ez du berekin ekarri teknologia komunikatzaileek garraiatzen dituzten edukien deskodetze beregain eta kritikoa garatzeko irizpide intelektualik. Eskola-gazteek sarritan nahasten dituzte errealitatea eta fikzioa, ez dute antzematen ikus-entzunezko lengoian eraikitako diskurtsoaren polisemia.

2007. ean ikusi zuen argia HGH ikerketa-taldearen lehen monografiak gai beraren inguruan. Bertan aipatu genuen ezen ikus-entzunezko diskurtsoaren kulturaren txertaturik bizi dela gure gaztea. Irudiaren lilura bizi duela. Eta eduki sinbolikoen eroale gisa, letra idatzia ez dela batere lehenetsitako tresna komunikatiboa.

2009-2010 ikasturtean, inkesta bi egin ditugu Euskal Herrian, nerabe-gazteek eta adinez nagusi direnek ikus-entzunezko komunikazio-teknologiekin dituzten harremanak neurtzeko eta euskal herritarrek duten alfabetizazio-gradua analizatzeko, betiere ikus-entzunezko produktuen alorrean ainguraturik jakin-mina. Horiek deskribatuko dira liburu honetan.

2. Hasierako partaideak izan ziren: Basterretxea, Jose Inazio; Idoiaga, Jose Vicente; Ramírez de la Piscina, Txema; eta Zarandona, Esther. Taldera gehitu dira ondoren: Andrieu, Amaia, eta Jiménez, Estefanía. Azken lan honetan, Jose Inazio Sierrak kolaboratu du taldearekin, *helduen gaitasunak* deskribatzeko atalean.

Alfabetizazio mediatikoa

Hutsunez eta etenez betea ikusten dugu gure harremana ikus-entzunezko komunikazioarekin. Komunikazioaren eta informazioaren teknologiekin ditugun harremanak bereziak dira oso: gustukoak ditugu, baina ez ditugu modu sakonean ezagutzen. Halere, horiek gabe bizitzea ezinezko iruditzen zaigu, eta, aho txikiarekin baizik ez bada ere, sekulako sinesgarritasuna aitortzen diegu. Kontraesan bortitza bizi dugu, barne-eztabaida hori leuntzen saiatzen garen arren une oro.

Eskolak beste sozializatzen du herritarra gizarte-komunikazioak. XXI. mendean eskatzen du heziketa berri bat, hezkuntza-sistema osatu berri bat teknologia komunikatibo horiek hobeto ezagutu ditzagun. Jakin dezagun zertan ari garen halako filma *jaisten* dugunean, *talk-show* bati begira jartzen garenean, sare sozialetan parte hartzen dugunean.

Horri begira, alfabetizazio mediatiko dei geniezaiokeen kontzeptua landu eta garatu behar dugu. Delako alfabetizazio mediatikoak haxe lortu beharko luke: *era desberdinetako komunikabideetako edukiak kontsumitzeko, aztertze eta sortzeko ahalmen jasoa suspertzea herritarrarengan.*

Heziketa moduko bat da alfabetizazio mediatiko deitu dioguna eta, bere zentzurik demokratikoenean, ahalbidetu beharko lioke herritarrari nahikoa trebetasun eta abilezia komunikatzaile, egun munduak darabiltzan media-formatu guztietan, modu egokian igorle nahiz hartzaile gisa era arrakastatsuan jarduteko.

Horri guztiari erantzun nahi dio eskuetan duzun lan honek.

LIBURUAREN EGITURA

Honako atal hauetan banatuta daude liburuaren edukiak:

1. SARRERA-ATALA, non gaiaren eta egileen aurkezpen orokorra egiteaz gain, euskal herritarren gaitasun komunikatiboaren lerro nagusiak deskribatzen baitira.
2. EUSKAL HERRIKO NERABEAK ETA GAZTEAK INFORMAZIO- ETA KOMUNIKAZIO-TEKNOLOGIEN ZURRUNBILOAN deitutako atala. Atal honetan, arestian aipatutako ikerketaren ardatz kuantitatiboa garatzen da batetik, alegia, inkesta pertsonalen bidez eskuratutako datuen arabera. Bestetik, gazte eta nerabeekin izandako zortzi eztabaida-saioen ondorioak deskribatzen dira, analisiari osagarri kualitatiboa eskainiz.
3. GURASOAK ETA IRAKASLEAK NERABEEI ETA GAZTEEI SO. Ikasketa-zentroetako eta etxeetako tutoreekin izandako elkarrizketa eta batzarren berri ematen da atal honetan. Gurasoen ardurak islatzen saiatu gara. Irakasleen ahalegina deskribatzeaz arduratu gara.

4. EUSKAL HERRIKO HELDUAK INFORMAZIO- ETA KOMUNIKAZIO-TEKNOLOGIEN ZURRUNBILOAN deitutako atala da hurrengoa. Hemen analizatzen dira helduen azturak, jarrerak eta konpromisoak ikus-entzunezko komunikazioarekiko.
5. ONDORIO NAGUSIAK. Lanaren emaitza nagusiak aurkitu daitezke atal honetan. Bi esparrutan bilduta: *gazteen hiria* eta *helduen hiria*.
6. GAITASUNAK ESKURATZEKO TRESNA ERABILGARRIAK ETA ORIENTABIDEAK. Ikus-entzunezkoen gaineko gaitasunak lantzeko, guk geuk erabili ditugun adibideak azaltzen dira hemen, inork antzeko zerbait egin nahi balu bai eskolan, bai institutuan, bai lanbide-heziketan nahiz helduen heziketan, edo etxean bertan, adibiderik eta irizpiderik izan dezan.
7. BIBLIOGRAFIA-ATALA. Bertara bildu dira esku artean izan ditugun beste batzuen lanak. Asko ikasi dugu horietatik. Asko ikas dezake liburu honen irakurleak horietatik.

MILA ESKER

Liburu honek ez zukeen argia ikusiko baldin eta hainbat kolaboratzaile izan ez balitu bere atzean. Eskoletako maisu-maistrak, ikasleak, ikus-entzunezkoetako heziketa-adituak, inkestatzaile anonimoak, inkestatu ezezagunak, eztabaida-taldeetako guraso eta tutoreak, era guztietako elkarriketatuak... milesker zuei guztiei. Geuk idatzi dugu liburua, baina zuek eman diguzue oinarria, eta animoa.

Esparru geografiko hurbilean zentratu du liburuak bere interesgunea, Euskal Herrian kokatu baitu lan-eremuaren espazioa. Euskal Herritik sortu eta Euskal Herriari so egindako liburua da gurea. Esker mila gure liburua etxera eramateagatik. Lan honekin ezelako espektatibarik sortu badugu zugan, horiek betetzea da gure ametsa.

Andrieu, Amaia (EHU)

Gasteizko Irakasleen Unibertsitate Eskola
Musika, Plastika eta Gorputz Adierazpidearen
Didaktika
amaia.andrieu@ehu.es

Idoiaga, Jose Vicente (EHU)

Gizarte eta Komunikazio Zientzien Fakultatea
Ikus-entzunezko Komunikazioa eta Publizitatea
petxo.idoyaga@ehu.es

Ramírez de la Piscina, Txema (EHU)

Gizarte eta Komunikazio Zientzien Fakultatea
Kazetaritza Saila
txema.ramirezdelapiscina@ehu.es

Basterretxea, Jose Inazio (EHU, UEU)

Gizarte eta Komunikazio Zientzien Fakultatea
Kazetaritza Saila
joseinazio.basterretxea@ehu.es

Jiménez, Estefanía (EHU)

Gizarte eta Komunikazio Zientzien Fakultatea
Ikus-entzunezko Komunikazioa eta
Publizitatea
estefania.jimenez@ehu.es

Sierra, Jose Inazio

IKT
Aholkularia
Hezkuntza
josieror@gmail.com

1. Euskal herritarren komunikazio-gaitasunak

Aitzinsolasean aurreratu bezala, euskal herritarren komunikazio-gaitasunak deskribatzen dira liburu honetan. Bi ikuspuntu orokorretatik begiratuta azaltzen dira horiek hemen.

Batetik, liburu honek deskribatu, deskribatzen du euskal herritarrek duten GAITASUN PASIBOA komunikazio publikoaren testuinguruan *hartzailearen* papera jokatzeko, alegia: telebistari begira jartzen direnean edo Internet irekitzen dutenean, dena delako pantailari begira jartzen direnean, han azaltzen direnak ulertzeko duten gaitasuna.

Bestetik, deskribatzen du euskal herritarrek duten komunikatzeko GAITASUN AKTIBOA ikus-entzunezkoetan, alegia, euskal herritarrek eurek duten gaitasuna eurak izateko informazioaren *igorle* masa-komunikazioaren testuinguruan, eta, batez ere, ikus-entzunezko lengoaiak darabiltzaten medioetan.

Komunikazioaren testuinguruan *igorle* diogunean, esaten ari gara *esataria*, informazioaren ardatz nagusiak *sortu* eta *ematen ari dena*, *kontatzen ari dena*, modu nabarmen aktiboan komunikazioaren *noranzkoa erabakitzen ari dena*.

Hartzaile diogunean, esaten ari gara komunikazioaren harremanean badela figura bat besteez kontatua *jasotzen duena*, alegia, informazioa sortu ordez, *kontsumitu egiten duena*.

Komunikazioaren irakurketa ideala da arestiko hori. Baina, ezin dugu ahaztu ezen aurrez aurreko komunikazio-gertaera batean, *igorlearen* eta *hartzailearen* paperak elkar *trukagarriak* direla, bai modu sinkronikoan bai diakronikoan³.

Demagun klase batean gaudela. Irakasleak lezioa irakurtzen du eta ikasleek hark esanikoak transkribatzen dituzte beren kaieretara. Komunikazio-gertaera horren lehen irakurketa batean, ematen du irakaslea dela *igorlea* eta ikaslea dela *hartzailea*.

Baina, eta ikasleetako batek aharrausi egiten badu azalpenaren erdian? Ez al da bilakatu bat-batean mezu baten *igorle*? Ez al du txertatu bere diskurtsoa irakaslearen diskurtsoaren baitan? Ez al dira biak modu sinkroniko batean *hartzaile* eta *igorle*?

3. Modu sinkronikoan: gertatzen direnak batera gertatzen dira, une berean. Modu diakronikoan: ez dira batera gertatzen, zein bere unean baizik.

Esparru handian jokatzeko den komunikazioan, zailagoa da diskurtso horien gurutzaketa, baina ez ezinezkoa. Are, komunikazio- eta informazio-teknologiei esker, gero eta errazagoa da informazioaren norabide bakarra haustea eta igorle-hartzaile binomio zurrana malgutzea.

Hortik dator gure ardura gaitasun pasiboez eta aktiboez: igorlearenaz eta hartzailearenaz; bestela esanda, hizketakideenaz.

KOMUNIKAZIO-GAITASUNAK

Komunikazio-gaitasunak direlakoez ari garenean, batetik ari gara komunikazioan igorlearen paper aktiboa jokatzeko dugun abileziaz, ahalmenaz, eta prestakuntzaz. Eta, bestetik, komunikazio-gaitasunez ari garenean, ari gara komunikazioan hartzailearen paper pasiboagoa jokatzeko dugun prestakuntzaz, ahalmenaz, eta abileziaz.

Ikus-entzunezko komunikazioaren lengoaiak (komunikatzeko sistemak eta arauak, narrazio-bideak eta argudio-bideak...) ulertzen ote ditugun da egileon arduraren parte bat, alegia: gaitasunik ba ote dugun jasotzen ditugun mezuak ulertzeko, eta gure bizitzan aplikatu eta erabiltzeko.

Baina, gure ardura nagusiak badu bigarren parte bat. Horrek igorle izateari buruzko eztabaidara hurbiltzen gaitu, hots: gai ote garen ikus-entzunezko lengoaietan garatutako mezuak guk geuk ekoitzi eta igortzeko. Alegia, sozializatzeko gure informazioa.

Ikus-entzunezko komunikazioaren gaitasunari buruzko gure ardura askotari-koaren baitan bada, izan, hirugarren ardatz bat: ezagunak ote zaizkigun komunikazio mota horietako aztura profesionalak. Esan nahi baita ezen ikus-entzunezko komunikazioaren atal garrantzitsu bat profesionalen esku dagoela, eta, ba ote dakigun jarduera profesional horiek informazioa eta eduki sinbolikoak nola mugatu eta transformatzen dituzten.

1.1. ZIBERESPazioA ETA IKUS-ENTZUNEZKOEN ITSASOA

Azken hamarkadan, bi dira garapenik handiena izan duten lan-tresna komunika-tzaileak: telefono mugikorra eta Internet. Telebistak bere presentzia nabarmenari eusten dio ikus-entzunezkoen anabasa-munduan.

Milurtekoaren hasieran, 1.000 milioi lagunek omen zeramaten *sega-potoa* patrikan. 2005. urtean, 2.200 milioi ei ziren telefono eramangarriaren zerbitzua erabiltzen zutenak. Eta, 2010. urtean, 4.000 erabiltzailetara hurbildu ei da telefonia mugikorra deitua.

Edozelan ere, Internet, sare digitala da hazkunderik handiena nabarmendu duen komunikabidea. Merkea da, arina. Gure artean, ia etxe guztietara heldu da. Sareari esker, bai bidaiak, bai erosketak baita lagun-taldeak ere kudeatzen hasita daude etxeko nagusiak; gaztexeagoak, sarean bertan bizi dira, bizi. Facebook dela, Twitter dela, mezuak direla, argazkiak eta bideoak direla, Interneten itsatsita dauzkate nerabeek eta gazteek beren hatzak eta bihotzak.

Komunikazioaren eta informazioaren teknologien garapenak sortu, bultzatu eta elikatuta, gero eta konplexuagoak bilakatu dira hedabideek sortzen dituzten mezuak. Akademian, gero eta interes handiagoa sortu du gertaera horrek: psikologia, hezkuntza artistikoa, komunikazio-zientziak, antropologia... unibertsitate-esparru zabal batek jarri ditu bere begiak arduratzen gaituen mundu horretan.

Kultura bisualaren interpretazioak eta ikus-entzunezkoen ikerketak gero eta ordu gehiago hartu du Hezkuntza Sistema arautuaren baitako profesional zenbaitengan. Testuinguru horretan ari da garatzen alfabetizazio mediatikoa (*media literacy*) deitutako kontzeptu interesgarria.

*Media literacy*⁴ delakoaren inguruan argitaratu den bibliografian, garbi asko geratu da komunikazioaren eta heziketa-munduaren arteko harremana. Izan ere, autore gehientsuenen aburuz, errealitate bereko alde biak dira kontzeptu horiek; ezagutzaren gizartean⁵, erabat txertaturik ageri diren terminoak.

Ikus-entzunezkoek eta sare digitaletz ekarritako mundu berria dela-eta, egun, ezezagunak zitzaizkigun erronkei begira gaude, egun, mundu garatuko herritarrak oro.

4. Gure artean, diziplina hori berri samarra baldin bada ere, hemendik kanpo ikertzaile batzuek 40 urte daramatzate gai horren bueltan. Ereku anglosaxoniarran, bereziki aipagarriak dira, erabili duten ikuspuntu orokorragatik, honako irakasle hauek egindako lanak: Mastermann (1979, 1980, 1985, 1993), Luckham (1975), Firth (1976), Golay (1973), Gerbner (1983), Jones (1984), Duncan (1996). Berriagoak dira beste hauek: Nathanson (2002, 2004), Buckingham (2005), Stein & Prewett (2009), Larson (2009), Livingstone & Brake (2010) eta Gainer (2010). Gaztelaniaz lan interesgarri asko egin dituzte beste irakasle/autore hauek: Kaplun (1998), Aparici (1994), García Matilla (1996, 2004), Aguaded (1998, 2000) eta Orozco (1999); oso kontuan hartzekoa da Huelvako *Comunicar* aldizkariak azken hogeita bost urteetan egin duen lan eskerga. Ikuspuntu instituzional batetik, UNESCOk ere lan dezente egin du. 1980az geroztik, argitalpen ugari kaleratu ditu gaiaren inguruan. Maila teorikotik aldentuta eta arlo praktikora etorrira, beste autore batzuk saiatu dira *media literacy* ikasgeletan sartzen. Horra hor, besteak beste, irakasle hauen lanak: Hall & Whannel (1964), Galtung & Ruge (1965), Berger (1972), Cohen & Young (1973), Hall (1977) eta Bonney & Wilson (1983). Barkaezina litzateke zerrendatik kanpo uztea Celestin Freinet maisu frantziarra. Bera da *pedagogia herritarraren* aita, baita kazeta eskolan sartu zuen aitzindaria ere.

5. *Ezagutza* terminoaren ohiko esanahiaren aldaketa ageri zaigu hemen. Aldaera honek beste eremu batzuetara egin du jauzi. Espazio berriak bereganatu, forma berriak hartu eta denbora-tarte berriak eskuratu ditu, informazio elektronikoaren esparruan bete-betean sartuz. Ikus-entzunezkoen espazio digitala da ezagutzaren paradigma.

Bi ardatz eta inkognita nagusi planteatzen dira testuinguru horretan: errealitatearen eta birtualtasunaren arteko balizko talka ikus-entzunezkoetan, eta kultura berrien eklosioa espazio berrietan.

Komunikazioaren teknologiak darabiltzagu, batez ere, aisialdian. Ez bakarrik, jakina. Baina, oro har, erabilera ludikoa ematen diogu batez ere horiek zabalduetako produktuen kontsumoari. Halere, ez dago ukatzerik lan-arloetan teknologia horiek duten sarrera gero eta esanguratsuagoa, ezinbestekoa zenbat eta zenbat esparrutan.

Ikus-entzunezkoen mendea da XXI. mendea, bizitzaren arlo guztietara egin dute jauzi teknologia komunikatiboek. Ikus-entzunezkoei lotutako komunikazio mota berriei esker ari dira hein handi batean sozializatzen gizarte aurreratuetao herritarrak: gazte izan, edo adineko izan. Hein handi batean, komunikazio mota horien arabera ari dira eraikitzen eta espresatzen beren identitatea gazteak nahiz adinekoak.

Aldaketa ororen aurrean, ohikoa da arriskuen balizkotasuna planteatzea. Kasu honetan ere, berdin. Komunikazioaren eta informazioaren gizartean ere, ahots ugari entzun da esanez komunikazio-eredu berri horiek beren arriskuak dakartzatela. Baina, gakoa honako honetan datza: zer da, baina benetan, arriskua? Zeren, kontzeptu subjektiboa baita arriskua. Eraikuntza soziala da arriskua. Denboraren joan-etorriari lotuta dago arriskua.

Erabiltzaileen adikzioari buruz hitz egiten dute autore askok komunikazioaren eta informazioaren gizartea deskribatzean. Portaera adiktiboa ez dago bakarrik lotuta erabileraren maiztasunarekin, ezpada erabilera horrek zenbateraino hartzen duen bere mendean erabiltzailea, subjektua; zenbateraino egiten zaion subjektuari derrigorrezkoa erabilera, eta zenbateraino behar duen delako subjektu batek teknologia komunikatiboen esparru zabal eta ireki hori bere eguneroko jarduerak antolatzeo eta bizitzeko.

1.2. ALFABETIZAZIO MEDIATIKOA: ITSASONTZIA, OLATU OLDARTUTAN

Edozein motatako komunikabideak sortzeko, mezuak kodetzeko eta deskodetzeko, ebaluatzeo eta aztertzeo, pertsonok dugun gaitasun kritikoa da ikus-entzunezkoen alfabetizazioa (*media literacy*). Diziplina horrek komunikabideak interpretatzeko beharrezko diren gaitasunak, trebeziak eta ezagutzak eskaintzen dizkigu.

Edozein euskarritan sortutako komunikabidea aztertzeo baliagarria da ikus-entzunezkoen alfabetizazioa. Dela papera, ikus-entzunezkoa edo elektronikoa... alfabetizazio-ekintza aktiboei esker garatuko dugu komunikazioa sakonean interpretatzeko modua.

Gaitasun horren bitartez, herritarrak askeagoa izateko erremintak eskura ditzake, eta eztabaida publikoan parte-hartze aktiboagoa lortu.

Ikus-entzunezkoen alfabetizazioa lortzeko bidean, premiazkoa da prestaketa. UNESCOk berak ohartarazi zuen nazioarteko komunitatea horren beharraz duela jada hiru hamarkada, 1979an Parisen egindako batzarrean. Honela zioen: «Heziketa honen bitartez, pertsonak hobeto ulertzen du zein den masa-hedabideek gaurko gizartean betetzen duten funtzioa, zein den haien oihartzun soziala, baita zeintzuk diren komunikazio mediatizatuaren ondorioak ere».

Media literacy

Eremu anglosaxoniarraren hainbat erakunde daude ikus-entzunezko alfabetizazioan espezializatuta. Aitzindariak izan ziren *Center for Media Literacy* (CML) (<http://www.medialit.org/>) AEBetan (1977an sortua) eta Torontoko (Kanada) *Association for Media Literacy* (AML) (<http://www.aml.ca/>), 1978an sortua.

Ikus-entzunezko alfabetizazioaren inguruan eman diren definizio guztietatik erabilienetako eta laburrenetako bat CMLk eman zuen 1992an. Hauxe, alegia: «Ikus-entzunezko alfabetizazioa da forma desberdineko hedabideak sortzeko, aztertzeko eta erabiltzeko dugun gaitasuna».

Urteak aurrera egin ahala, definizio hori osatuz joan da. Gaur egun CMLk honela birdefinitu du:

XXI. mendeko heziketa mota berezitua da ikus-entzunezko alfabetizazioa. Horren bitartez, marko bat eskaintzen zaigu, erreminta-multzo bat. Lanabes horiek komunikabideetarako sarbidea ahalbidetzen digute, baita komunikabideen analisia, ebaluazioa eta mezuak sortzeko gaitasuna ere, edozein izanda bere forma edo euskarria: papera, ikus-entzunezkoa edo Internet. Ikus-entzunezko alfabetizazioak aukera ematen digu komunikabideek gaurko gizartean betetzen duten funtzioa ulertzeko. Trebezia horren bitartez, herritarrak errazago du bere burua egoki azaltzea demokrazian, baita ikerketarako bideak eskuratzea ere.

Heziketa komunikazioan edo *hezikomunikazioa* ikus-entzunezko alfabetizazioa lortzeko ezinbesteko lanabesa da. Gai horrek nazioartean hartu duen garrantziaren adierazle da UNESCOk dedikatu dion arreta.

Hezikomunikazioa arrakastatsuago suertatu da eskola-curriculumean sartuta duten herrietan —nahitaezko irakasgai gisa, eskoletan—. Horrela gertatu da Australian, Kanadan eta Erresuma Batuan. Lurralde horietako ikasgeletan hogeita hamar urte baino gehiago daramatzate diziplina hori irakasten. Beste zenbait herritan hautazko irakasgaitzat daukate. Latinoamerikako zenbait estatutan egiten ari diren erreformetan ageri da irakasgai hori, komunikazioa eta komunikabideak ikasteko bide bezala. Hori gertatzen da, besteak beste, Argentinan eta Txilen, non diziplina hori azaldu den Hizkuntza, Plastika eta Gizarte Zientzietako irakasgaien inguruan. Brasil, Peru, Mexiko, AEB eta Alemanian, berriz, irakasgaia, sarritan, Helduen Heziketari begira eratzen diren programetan agertzen da.

Hezikomunikazioa eskola-curriculumean nola txertatu behar den gaiaren inguruan, ez dago erabateko adostasunik. Aditu gehientsuenak bat datoz esatean diziplina sartu egin behar dela eskola-curriculumean *zihar-lerroko irakasgai* modura (Masterman, 1993; Kaplún, 1998; Aparici, 1994; García Mantilla, 1996; Orozco, 1998). Beste batzuek, berriz, defendatzen dute nahitaezko diziplina dela irakasgaia (Carlos Lomas, 2004). Edozelan ere, garbi dago, *hezikomunikazioak* ez dituela oraindik bere potentzialtasun guztiak garatu, besteak beste, material eta profesional falta nabarmena dagoelako maila guztietan

Baina, *hezikomunikazioa* ez da eskola-umeentzako ikasgai bat, beste ikasgai bat. Helduen heziketan ere izan beharko luke bere lekua. Ezin baitugu ahaztu ezen ikus-entzunezko produktuen kontsumitzaile handiak ez direla bakarrik umeak, ezpada nagusiak ere.

1.3. ESKOLA-GAZTEAK ETA TEKNOLOGIA KOMUNIKATIBOAK

Euskal Herriko eskola-gazteak, hamalau eta hamazortzi urte bitarteko gazteak eta nerabeak, ikus-entzunezko teknologien eta beroriek garraiatzen dituzten eduki sinbolikoen kontsumitzaile handiak dira oro har. Euskal Herriko neska-mutilek denbora asko eta diru dezente eskaintzen dizkiete teknologia komunikatzaile berriei. Halere, kontu eta jarrera kritiko zabalik gabeko kontsumoa praktikatzan dute eskola-gazte horietako askok. Internet darabilte, telebista darabilte... ez beti jakinda zein mundutan barneratzen diren, ez beti jarrera eta ikuspuntu beregain eta kritiko batetik abiatuta horietara.

Gure hipotesi nagusia da ahula dela ikus-entzunezko komunikazioaren gaineko gaitasuna gure gazteen artean. Irudiaren gainean, lilura burugabe eta arin moduko bat bizi du gazteak, gogoetazko analisietatik urrun.

Hori frogatzeko, inkesta bat pasatu dugu 2009-2010 ikasturtean Euskal Herriko eskoletan, institutuetan eta Lanbide Heziketako zentroetan. Inkestaren unibertsoa izan da eskola-gazteena (14-16 urte bitartekoak) eta institutu eta Lanbide Heziketako ikasleena (16-18 urte bitartekoak): ehun mila ikasletik gora guztira. Horietatik, seiehunen bat gaztek osatu dute unibertso zabal horren lanerako lagin ordezkagarria

Honako hauek izan dira ikerketa horretan erabili ditugun galdera-eremuak:

- a) eskola-gazteek ba ote dakiten zein baldintzaren arabera funtzionatzen duen ikus-entzunezkoen lengoia komunikatiboak,
- b) zer moduz moldatzen diren eurok teknologia komunikatzaileekin,
- c) ikus-entzunezkoen ekoizpena zein lan-urratsetan oinarritzen den definitzeko gai ote diren,

- d) ikus-entzunezkoek transmititzen eta sustatzen dituzten ideologia eta balioak identifikatzen ba ote dituzten, eta
- e) zelan baloratzen dituzten nerabeek eta gazteek eurek ikus-entzunezko produktuen alor estetikoa.

Landa-lanean, galde-sorta autoaplikatuaren formula erabili dugu informazio hori jasotzeko: inkestatuak berak bete du bere galde-sorta, lehenago taldean bildu da bere adinkideekin, eta inkestaren mekanika azaldu dio inkestatzaile batek, bai eta galde-sorta horretarako material audiobisuala erakutsi ere.

Galde-sorta liburua hiru hizkuntzatarara pasatu da, zentroak zuen profil linguistikoaren arabera: euskaraz, gaztelaniaz eta frantsesez. 2009. urteko azaroa eta 2010. eko otsaila bitartean egin da inkesta.

Inkesta zabal horren emaitzak azaltzen dira «Euskal Herriko nerabeak eta gazteak informazio- eta komunikazio-teknologiaren zurrumbiloi» izeneko kapituluaren. Inkestak eman dituen datu kuantitatiboei irakurketa kualitatiboa erantsi zaie⁶. «Gurasoak eta irakasleak nerabeei eta gazteei so» izeneko atalarekin biribildu da gazteei buruzko analisia.

1.4. HAIN GAZTE EZ DIRENAK ERE, IKUS-ENTZUNEZKOEKIN HARREMANETAN

Jakina da nagusiek ere ikusten dutela telebista. Sarean konektatzen direla. Telefonía mugikorrak baliatzen direla. Helduen komunikazio-gaitasunak deskribatzeko erabili da gure liburuaren laugarren atala.

Oinarri-oinarrian, gazteentzat prestatutako inkesta bera da nagusientzat prestatutakoa. Jakina denez, hiru administrazio-eremu zeharo bakartuetan zatiturik dago gure herria, ulerturik hori kultura- eta hizkuntza-komunitate gisa. Alde batetik, Euskal Autonomia Erkidegoa dugu. Bestetik Nafar Foru Erkidegoa. Eta, hirugarrenik, Bidasoaz iparralderako Euskal Herria, Pirinio Atlantikoen administrazio-barrutiaren baitan.

Inkesta pasatzeko unean, nabariak izan dira muga administratiboak. Batez ere Nafarroan. Ipar Euskal Herrian nahiz Euskal Autonomia Erkidegoan guk geuk kontrolatu dugu inkestaren nondik eta norako osoa. Nafar Foru Erkidegoaren kasuan: Nafarroako Unibertsitateari esker garatu ahal izan da datu-bilketa.

Hamabost urtetik gorako herritarrek osatu dute ikerketa horren unibertsoa. Alegia, Iparraldean ia hirurehun mila lagunek, Nafarroan ia milioi erdik eta Euskadin ia bi milioi biztanlek.

6. *Lehoi Erregea* filmaren hasierako sekuentzia eman zaie ikustera eta, ondoren, eztabaida kritikoa garatu da eskola-gazteekin, hizkuntza filmikoa deskribatzeko eta bertan azaltzen diren giza nahiz gizarte-balioak analizatzeko.

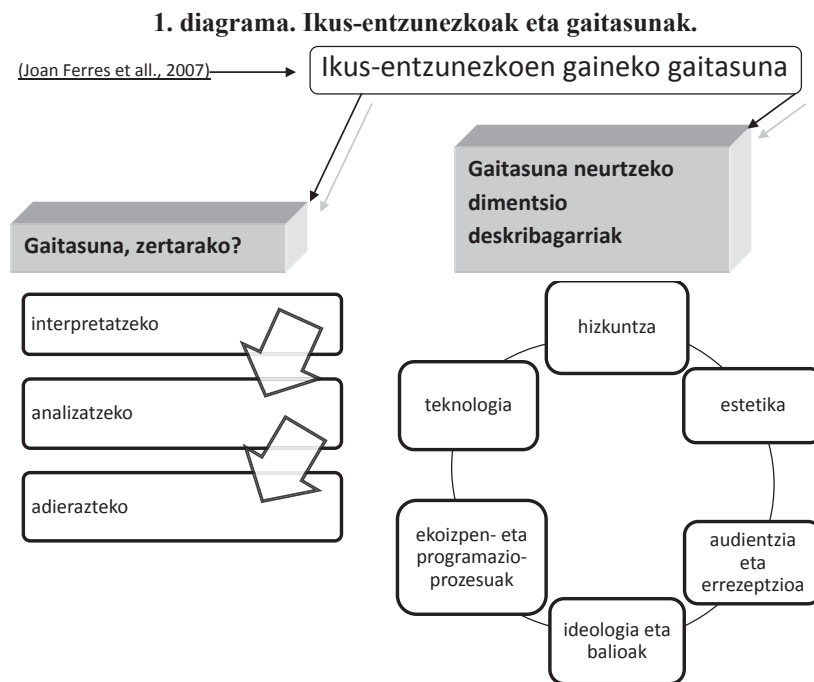
Unibertso horren lanerako lagin ordezkagarri gisa, 500 inkesta baino gehiago egin dira hiru administrazio-barrutietan.

Analisi kuantitatibo horren lan osagarri gisa, helduekin izandako eztabaidataldeen berri eskaintzen da kapituluaren amaieran.

1.5. SEI ARDATZ, GURDI BAKARRA

Sei ataletara makurtu ditugu gure interesguneak, honako hauetara⁷:

- a) Ikus-entzunezkoek komunikatzeko darabilten **lengoaia** berezia.
- b) Zer harreman duen herritarrek **teknologia** komunikatiboekin.
- c) Ikus-entzunezko produktuen **ekoizpena**.
- d) Nola jasotzen diren produktu horiek: **errezepzioa eta audientzia**.
- e) Delako hedabide horiek transmititzen dituzten **ideologiak eta balioak**.
- f) Ikus-entzunezko produktuen **arlo estetikoaren balioespena**.

Elaborazio propioa, Ferresek-eta garatutako ideia baten gainean.

7. Joan Ferres Pompeu Fabrako irakaslearen zuzendaritzapean, hainbat unibertsitatetako kide aritu gara dimentsioak deskribatzen eta dimentsio horiek neurgarri izan zitezen eztabaidatzen. 2007. urtean elkarlanean hasitako bide haren emaitza da eskuan duzun lan hau.

Honetara ulertu ditugu sei dimentsio horiek:

Ikus-entzunezko lengoaiaren gaineko gaitasuna. Ikus-entzunezko lengoaia ahalbidetzen duten kodeen gaineko ezagupena eta erabiltzeko gaitasuna, gainerako pertsonekin modu sinplean baina eraginkortasunez komunikatu ahal izateko; ikus-entzunezko mezuak aztertzeko gaitasuna, kontuan hartuta zentzua eta esangura; narrazio-egiturak zein kategoriak eta generoak.

Teknologiaren gaineko ezaupidea eta gaitasuna. Ikus-entzunezko komunikazioa bideragarri egiten duten erreminten funtzionamendu teorikoaren inguruko ezagupena, mezuak nola lantzen diren ulertu ahal izateko; erreminta sinpleak erabiltzeko gaitasuna, ikus-entzunezkoen eremuan eraginkortasunez komunikatu ahal izateko.

Ekoizpen-eta programazio-prozesuen ezagutza. Ikus-entzunezkoen ekoizpenean parte hartzen duten eragileei ezarritako funtzio eta zereginen gaineko ezagupena, baita ikus-entzunezko produktu mota desberdinen ekoizpen- eta programazio-faseen ezagupena ere; ikus-entzunezko mezuak lantzeko gaitasuna eta komunikazio-eremu berrietan duten transzendentziaren eta eraginen inguruko ezagupena.

Audientzia eta errezepzioa. Nork bere burua ikus-entzule aktibotzat hartzea, bereziki, parte-hartzea eta elkarreragina ahalbidetzen dituzten teknologia digitalak erabilia; ikus-entzunezko mezuak jasotzean eta balioestean parte hartzen duten emozioak, arrazoibideak eta testuinguruak ikuspuntu kritikotik baloratzeko gaitasuna.

Ideologia eta balioak. Ikus-entzunezko mezuak ulertuz eta kritikatzat irakurtzeko gaitasuna, errealitatearen irudikapenak diren aldetik eta, beraz, ideologia eta balioen garraiatzaile gisa hartuta; ikus-entzunezko mezuen azterketa kritikorako gaitasuna, aldi berean ulertuta gizartearen interesen, kontraesanen eta balioen adierazpen eta euskarri gisa.

Dimentsio estetikoa. Ikus-entzunezko mezuak aztertzeko eta balioesteko gaitasuna, berrikuntza formalak edo tematikoak eta sentimen estetikoaren heziketa kontuan hartuta; ikus-entzunezko mezuak hedabideetakoak eta artistikoak diren bestelako adierazpen motekin erlazionatzeko gaitasuna.

1.6. IKUSGAI IZATETIK, IKUSIA IZATERA

Ikusgai izatea ez baita ikusia izatea. Alde bitatik begiratuta gainera.

Alegia, telebistan edo sarean zerbait ikusgai jartzeak ez du esan gura inork ikusiko duenik, hori alde batetik.

Eta, bestetik, gu geu, gazte nahiz zaharrago izan, denok gara ikusgai, bai hedabideentzat, bai ikus-entzunezkoentzat, baita Internetentzat ere; alta, horrek ez du esan gura ikusten/erakusten gaituztenik, ez denok ezta gutariko bakar bakoitza ere.

Liburu honekin, besteren ikus-entzunezko lanak hobeto interpretatzen lagundu nahi dugu. Lan honen bidez, euskal herritarren gaitasun komunikatibo pasiboak deskribatu eta horiek indartu nahi ditugu. Irudiaren eta haren zentzua nola eraikitzen den erakutsi nahi dugu, pantailaren aurrean esertzen garenean kristal lurrunduaren atzealdean denaren ñabardura guztiak gureak izan daitezen.

Era berean, gaitasun komunikatibo aktiboak sustatu nahi ditugu euskal herritarren artean. Gutako bakoitza igorle aktiboa izatea lortu gura genuke, ikus-entzunezkoen amaraun kaotikoan nork bere lekua eginda.

Helburu bi horietarako, irudiarenganako hurbilpen kognitiboa egin behar dugu; baina ez hori bakarrik: praktikoa ere behar baita.

Ezer baino lehen, mito bat hautsi behar dugu: ikusteagatik, ezer ez da errealago. Dena bezala, irudia ere manipulagarria da. Ez da, ezinbestean, lekuko fidela. Edo ez bakarrik *dirudienaren* lekuko fidela.

Mito-haustura horren baitan, gogora dezagun ezen irudiak ez duela analogiazko antzekotasuna gordetzen errealarekin, ezpada eraikia dugun errealitatearekikoa. Horra hor gakoa.

2. Euskal Herriko nerabeak eta gazteak teknologien zurrumbiloan

Helduon ikuspuntutik, egungo nerabeak, eta gazteak oro har, *beste orbita batean bizi dira*. Gailu elektroniko berriekin batera jaio dira, kasik beraien zati ere badirela esan daiteke. Denetik esan zaie: *bit generation*, *net generation*. Inbidia ala kexa? Helduok oso trebeak gara etiketak ipintzen, batik bat gazteen gainean aritzen garenean. Kosta egiten zaigu beraiekin hitz egitea, beraiekin informazioa partekatzea edo, besterik gabe, gure zalantzak eta beldurrak beraien aurrean aitortzea. Horregatik, ikerketataldean hasieratik hartu genuen deliberoa: *beraiek gugana etorri beharrean, gu joango gara beraingana*.

2.1. EGINDAKO IKERKETA

Euskal Herriko nerabe eta gazte eskolatuek ikus-entzunezkoen munduarekin duten harremana ezagutze aldera, gure taldeak ikerketa-metodo kuantitatiboak eta kualitatiboak erabili ditu.

Ikerketa kuantitatiboa gidatzeko hiru izan ziren planteatutako helburu nagusiak. Lehenbizi, ebaluatu behar zen ikus-entzunezko komunikaziorako gaitasuna. Ondoren, aztertu nahi genuen ea desberdintasunik zegoen taldeen artean ikasketa-maila, sexu eta ikus-entzunezkoetan alde zurretik jasotako prestakuntzaren arabera. Azkenik, lehen kapituluan azaldu diren ikus-entzunezko gaitasunaren dimentsioen artean egon zitezkeen erlazioetan zentratu zen ere gure jakin-mina.

Ikerketan parte hartu behar zuen ikasle kopurua edo lagina zehazteko, kontuan hartu ziren Euskal Autonomia Erkidegoko, Nafarroako Foru Erkidegoko eta Frantziako Pirinio Atlantikoen Departamenduko ikastegiak. Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako eta Batxilergoko 33 ikasgela hautatu ziren, kontuan izanda, herrien tamaina, ikasketa-maila, ikastegiaren jabegoa (publikoa/pribatua) eta ikasteko hizkuntza-eredua. Guztira, laginean 596 ikaslek hartu zuten parte. Era honetan banatu ziren: Batxilergotik 542 (% 90,9); DBHko 3. eta 4. mailetatik 54 (% 9,1). Neskak 310 izan ziren (% 52); mutilak, gainerako 286 (% 48).

Datuak jasotzeko, sei dimentsioen inguruko 29 item edo galdera biltzen dituen galdetegia erabili zen. Inkestaren galderak, bi motatakoak ziren, batzuk itxiak,

hau da, erantzun egoki bakarra eskatzen zutenak eta, besteak, berriz, irekiak edo azalpentsua idatzi beharrekoak.

Ikus-entzunezko gaitasuna ebaluatu ahal izateko, 100 puntuko eskala erabili zen dimentsioen artean honela banatuta: ikus-entzunezko lengoaiari buruzko galderetan gehienez 20 puntu lor zitezkeen; teknologiko galderak 15 puntuko balioa zuten guztira; produkzio eta programazioarekin lotutakoek 12 puntu; ikus-entzunezkoen errezepzioa eta audientzia neurtzekoak 13 punturekin gehienez baloratu ziren; ideologia eta balioei buruzko galderak kontsideratu ziren garrantzitsuenak —25 puntu— hedabideekin ezartzen diren harreman kontziente eta kritikoetan eragin handia duelako dimentsio horrek; azkenik, ikus-entzunezkoen dimentsio estetikoaren hautematea baloratzeko 15 puntu baliatu ziren.

Galdetegiari norberak erantzun baino lehen, telebistako bi iragarki⁸ ikusi behar ziren, biak autoei buruzkoak baina, oso desberdinak narrazio-ezaugarriei dagokienez. Batean, emakume zein gizon eredu tradizionalak irudikatzen dira sexu-erakarpina oinarri duen argumentu topiko bati jarraikiz eta iragana ekartzen du gogora argazki zaharren tonu okreak ikusita eta 50eko hamarkadako rock musika entzunda. Bestea, berriz, ekintzaz betetako fantasiako narrazioa da, René Magritte pintore surrealisten lanak ekartzen ditu gogora eta segundo gutxiko planoak kateatzen ditu Afrikako musika-erritmo bizietan oinarritutako rock melodiari jarraiki.

Bi iragarkiak ikusita, inkestatuek gustukoena hautatu behar zuten eta idatziz justifikatu. Ondorengo galderak Corollaren iragarkiari buruzkoak ziren, ikus-entzunezko lengoia, ideologia eta estetikaren dimentsioak ebaluatu ahal izateko. Hortik aurrera, dimentsio desberdinen galderei erantzun behar zieten.

8. Corolla autoa iragartzen duenak jaka eta minigona beltzez jantzitako emakume gaztea dauka protagonista, espaloitik oinez doana. Haur, emakume gazte, gizon zahar, mutil, andre eta gizon helduen ondotik pasatzean, berari begira geratzen dira. Ondoko errepidetik autoz doazen bi gizonen gidariak istripu bana izaten dute emakumeari begira geratzeagatik. Harro doala, beraren ondotik pasatzen ari den Corolla autoari begira geratu, zutoin baten kontra estropezu egin eta lurrera erortzen da emakumea; erortzean galdu duen takoidun zapatak Corolla autoaren haizetakoaren gaineko sabaia kolpatzen du eta aita onkote itxura duen gizon gidariaren irribarre eta satisfazio keinua ikusten da. Amaieran, autoa errepidetik urruntzen da, leloa eta enpresaren logotipoa agertzen diren bitartean (*Look out for the new Corolla —kontuz Corolla berriarekin—, Toyota*).

Focus markako autoaren iragarkian gizon gazte bat da protagonista. Traje beltza, kamiseta zuria, pikodun jertsea eta kirol-zapatilak daramatza. Itxaron-gela bateko sofán eserita dagoela, objektu bat aurkitu eta aurreko hormarekin kontaktuan jartzen du zerbaiten heldulekua balitz. Irekitzeko mugimendua egitean basamortura eramaten duen atea zabaldu eta belaontzi itxurako ibilgailuen lasterketa erdian sartzen da. Hortik aurrera, paisaia batetik bestera pasatuko da bakoitzean sumatutako atea irekiz: elurtutako menditik teleskopio baten ondora eta hortik itsas sakonera. Itsasotik hondartza batera oinez irten eta azken aurreko atea irekitzean kalera heltzen da. Kanean ikusi duen Focus autoaren atean heldulekua jarri, atea ireki eta autoan sartzen da. Mendiko errepide batetik urruntzen ikusten da autoa, marka eta leloa idatzita agertzen diren bitartean (*The new S-MAX; Feel the difference —desberdintasuna sentitu—*).

Ikus-entzunezko testuak irakurri eta ulertzeko Euskal Herriko gazte eta nerabe eskolatuek duten trebetasuna ezagutze aldera, metodologia kualitatiboa ere erabili zen. Euskal Herriko zortzi ikastetxe hautatu ziren (1. taula ikusi) bi aldagai demografiko kontuan izanda: parte-hartzaileen adina edo maila akademikoa eta ikastetxeetan jasotako ikus-entzunezkoen gaineko formazioa, ikastetxe batzuetan gai honi buruzko ikasgaiak curriculumean integratuak baitira arlo honi berariazko arreta eskainiz.

1. taula. Ikastetxeak aldagaien arabera.

Ikus-entzunezko formazioa	DBH	Batxilergoa
Formazio berezia bai	• Donostiako Zubiri Manteo • Sopelako BHI	• Eibarko Ignazio Zuloaga • Gasteizko Mendizabala (II)
Formazio berezirik ez	• Gasteizko Koldo Mitxelena (I) • Bilboko Txurdinaga Behekoa (I)	• Bilboko Gabriel Aresti (II) • Iruñeko San Fermin ikastola

Elaborazio propioa.

Erabilitako teknika talde-dinamika izan zen, eztabaida-taldeak edo *focus group* deitzen dena, datu kualitatiboak lortzeko erabat egokia suertatzen den ikerketarako metodologia (Gaitán eta Piñuel, 1998).

Talde bakoitzean erabilitako dinamika berdintsua izan zen: *Lehoi Erregea* (*The Lion King*, Roger Allers eta Rob Minkoff, 1994) Disney faktoriako marrazki biziduneko pelikularen hasierako sekuentzia erakutsi zitzairen. Gero, sekuentzia horretatik hautatutako hainbat planoren gaineko deskribapena idatziz egiteko eskatu, eta abiapuntu horretatik, ikus-entzunezko hedabideek zabaltzen dituzten mezuez hitz egitera gonbidatu zitzairen. Hori guztia ordu baten bueltan, aldez aurretik zehaztutako gidoi bati jarraiki.

Aipatutako sekuentzia horretan sabanako animalia guztiek jaio berria den lehoi-kumeari egiten dioten harrera erakusten da, non apaizarena egiten duen tximinoak zeruari erakusten dion etorkizunean animalia guztien erregea izango dena. Elementu metaforiko ugari eta ikus-entzunezko gramatikaren erabileraren hainbat eredu aurki daitezke bost minutuko sekuentzia horretan. Abiapuntu horretatik, eta ia nerabe eta gazte guztiek pelikula ezagutzen zutelarik, ikus-entzunezko lengoia, marrazki bizidunak ekoizteko teknika eta prozesu, mezuaren eduki eta produktuaren balio estetikoaren gainean hitz egin zuten, besteak beste.

Ikerketa kuantitatiboaren emaitza orokorrekin diote Euskal Herriko 14 eta 18 urte bitarteko nerabeek eta gazteek 100 puntutik 20,96 puntuko batez besteko kalifikazioa lortu dutela, akademiaren ikuspuntutik, gutxiegia, erabatekoa gainera.

Taldeen arteko desberdintasunak esanguratsuak dira sexuaren eta ikasketa-mailaren arabera (2. taula). Neskak dira apur bat trebeagoak eta Batxilergoko ikasleak ere bai.

2. taula. Batez besteko puntuazioak sexuaren eta ikasketa-mailaren arabera.

Sexua	Laginaren tamaina ¹	Batez bestekoa ²	Ikasketa-maila	Laginaren tamaina	Batez Bestekoa
Gizona	286	19,1	DBH 3-4	54	16,9
Emakumea	310	21,2	Batxilergoa	542	20,5
Guztira	596	20,2	Guztira	596	20,2

Elaborazio propioa.

1. Laginaren tamaina: ikerketan parte hartu duten lagunen kopuru osoa.
2. Batez bestekoa kalkulatu da kontuan izanda tarte bakoitzaren lagun kopurua eta ez lagina osoarena.

Aldez aurretik jasotako ikus-entzunezko heziketa handia zuen ikaslerik ez da topatu ikerketan parte hartu zutenen artean. Taldeen arteko desberdintasunak ez dira nabariak lortutako puntuazioari dagokionez. Puntuazioen batez bestekoak ez dira progresiboki igotzen aurreko prestakuntza-mailaren arabera, espero zitekeen bezala. 3. taulan ikus daiteke alderantziz gertatzen dela: prestakuntzarik gabekoek ikasgairan bat egin dutenek baino puntuazio txikiagoa lortu dute. Zer gertatzen da?

3. taula. Puntuazio orokorrak ikus-entzunezko prestakuntzaren arabera.

Aurreko prestakuntza	Laginaren tamaina	Batez bestekoa
Batere ez	228	20,7
Txikia	278	19,7
Aldizkakoa	90	20,1
Guztira	596	20,2

Elaborazio propioa.

Ikasleen % 61,7k ikus-entzunezko komunikazioari buruzko formazioen bat jaso du. Gehiengoak tailer edo hitzaldien bidez ikasi du zerbait (% 46,6k) eta gutxiengoak ikasgairan bat egin du eskolan (% 15,1ek). Ikasleen % 38k ez du inolako heziketarik jaso. Beraz, gehiengoak formazioen bat jaso du ikus-entzunezko komunikazioari buruz, baina hezkuntza formalek kanpo (auzoan, gazte-elkarteetan, udalek antolatu ekintzetan, eta bar). Emaizak ikusita, bistan da eskolak era antolatuagoan esku hartu beharko lukeela pertsonaren garapen integralerako oinarritzat jotzen diren gaitasunekin erlazionatutako ikus-entzunezko komunikaziorako gaitasuna nerabe eta gazteengan garatzeko prozesuan (Eurydice, 2002; Europako Parlamentua, 2006).

Ikerketa kualitatiboaren emaitza orokorrek agerian utzi dute heldutasun-mailak, maila akademikoak eta jasotako prestakuntzak desberdintasunak ezartzen dituztela ikus-entzunezkoen produktuak deskribatu, interpretatu eta ulertzeko

lanetan. Nagusienak eta Batxilergokoak dira trebeenak, baina baita ikus-entzunezko formazioa jaso duten gazteenak ere.

Ondoko ataletan, ikerketa kuantitatiboaren eta kualitatiboaren emaitzak ikus-entzunezko komunikaziorako gaitasunak barne hartzen dituen sei eremu edo dimentsioen arabera antolatu dira. Era horretan, alderatu ahal izan dira metodologia batekin zein bestearekin lortu diren datuak, ikuspegi zabalagoa eraikitzeke aukera eman dezaten.

2.2. IKUS-ENTZUNEZKO LENGOAIA, EZEZAGUN HORI

Ikus-entzunezko lengoiaren ezagupen-mailari dagokionez, 20 puntutik batez besteko 2,4 puntu lortu dituzte Euskal Herriko nerabe eta gazte eskolatuek. Oso emaitza apala. Neskak eta Batxilergokoak moldatzen dira pixka bat hobeto, 4. taulan ikusten denez.

4. taula. Batez besteko puntuazioak ikus-entzunezko lengoian.

Dimentsioa	Sexua	Batez bestekoa	Ikasketa-maila	Batez bestekoa
Ikus-entzunezko lengoia	Gizona	2,41	DBH 3-4	1,54
	Emakumea	2,5	Batzilergoa	2,54
	Guztira	2,45	Guztira	2,45

Elaborazio propioa.

Jasotako prestakuntzaren arabera progresiboki igotzen dira batez besteko puntuazioak (5. taula ikusi). Formazio gehiago dutenek batez besteko altuagoa lortu dute; beraz, zerbait ikasi izanak laguntzen du ikus-entzunezko lengoia deskodetzen eta ulertzen.

5. taula. Batez besteko puntuazioak aurreko prestakuntzaren arabera.

Dimentsioa	Aurreko prestakuntza	Batez bestekoa
Ikus-entzunezko lengoia	Batere ez	2,42
	Txikia	2,44
	Aldizkakoa	2,58
	Guztira	2,45

Elaborazio propioa.

Gazteek duten ikus-entzunezko lengoiaren ezagutza ebaluatzeke kode hori ulertzeko gaitasuna aztertu genuen eztabaida-taldeetan, kontuan hartuta mezuen zentzua eta esangura, narrazio-egiturak zein kategoriak eta generoak identifikatzeko erakusten zuten erraztasunaren maila.

Espero genuen bezala, ikus-entzunezko istorioekin erabat ohituta daude nerabeak: ikusten dituzten irudi eta istorioak deskribatzeko oinarrizko trebezia erakusten dute talde guztietako gaztetxoek, nahiz eta formazio berezirik ez jaso. Ikuspuntu narratibotik egiten dituzte deskribapenak, ikus-entzunezko lengoaiari erreparatu gabe. Beraz, mezu bat deskribatzeko kontatzen den istorioari erreparatzen diote eta ez istorio hori kontatzeko erabiltzen diren narrazio-baliabideei. Filmaren lehenengo sekuentzia talde guztietan antzera deskribatzen dute.

Jarraian nerabe eta gazteekin egindako eztabaida-taldeetan entzundako iruzkinak datoz. Hobeto identifikatzeko, datu hauek ematen ditugu: ikastetxearen kokapena, maila eta ikus-entzunezkoetan formazioa izan duten edo ez.

Donostia, DBH, formazioarekin:

Sekuentziak animalien batasuna islatzen du, eta nola denek errege bati kasua egitea onartzen duten berak deitzen dituenean. Bestalde, errege horren kumearen bataio antzeko bat agertzen da. Pelikularen sarrera antzeko bat dela uste dut.

Iruñea, Batxilergoa, formaziorik gabe:

Printze baten jaiotza dago, eta erritualak daude... erregea besteen gainetik nola dagoen erakusten zaigu.

Hala ere, formazio berezia jaso duten edo jasotzen ari diren ikasleek bestelako baliabideak dituzte ikus-entzunezko lengoaiaren oinarrizko kontzeptuak erabiltzeko, irakurketa sakonagoa eta aberatsagoa egiteko gai dira.

Narrazioen atalak —sarrera, garapena, eta konklusioa— ondo eta erraz identifikatzen dituzte talde guztietan, eta inork ez dauka arazorik istorio baten lehenengo pausotik gaudela ulertzeko. Hamaika alditan ikusi dute *focus group*-etan parte hartu dutenek ikus-entzunezko istorio baten hasiera, eta modu ia intuitiboz ezagutzen dute zelan hasten den narrazio estandarra.

Nahiz eta guztiz espontaneoak ez izan, batzuetan planoa, angeluazioa, kontrapikatua edo argiztapena kontzeptuak aipatzen dituzte, eta galderak egiten zaizkienean badakite erantzuten nola erabiltzen diren errekurtsu horiek istorioak kontatzeko eta ikuslearen arreta eta interpretazioa zuzentzeko.

Ikus-entzunezko gramatika ezagutzen dutenentzat, plano moten aukeraketa ez da zorizkoa suertatzen, arreta zuzentzeko erabilgarria izan daitekeen eta oso ondo neurtuta dagoen planifikazioaren emaitza baita. Formazio berezirik ez dutenek, aitzitik, ez dute horrelako hausnarketarik egiten:

Sopela, DBH, formazioarekin:

Plano itxiagoak egiten dizkiete nagusiagoak diren pertsonaiei... Bestelako animaliak ikusten direnean ez dira ikusten plano itxiak, animaliak beti multzoka agertzen dira, ez dute bat enfokatzen eta horretan zentratu. Baina, tximinoa agertzen denean, bakarrik bera ikusten da, edo erregea ateratzen denean planoetan bakarrik erregea ikusten da.

Kameraren kokapenari dagokionez, ez dute arazo handirik erakusten angelu pikatuen eta kontrapikatuen erabilerak identifikatzeko.

Donostia, DBH, formazioarekin:

Lehoi erregea jaio berri da eta orduan animalia guztiak joan dira haren kobazulora agurtzera, errespetu seinala gisa. Pelikulan asko jokatzendute pikatu eta kontrapikatuekin eta plano orokor asko daude baita, egoeraren handitasuna adierazteko ere.

Bilbo I, Txurdinaga Behekoa, formaziorik gabe:

Tximinoa ere besteen gainean dagoela ikusten da, goian; hura eta lehoiak oso handiak ikusten dira, eta bestelako animaliak, txikiak.

Bilbo I, Txurdinaga Behekoa, formaziorik gabe:

Ikusten da boterea [lehoiak] duela. Irudian, besteen gainetik dagoela ikusten da.

Planoen argiztapena eta musika mota emozio desberdinak sortzeko asmoekin lotzen dute. Musikaren erabilera, igortzen dituen sentimenduak eta emozioak interpretatzeko gai izan dira talde guztietan.

Donostia, DBH, formazioarekin:

Planoetan argia bereizten zen: argiztapen iluna zegoenean sentimendu batzuk adierazten ziren.

Musikak sentimenduak areagotzen ditu.

Musika erabiltzen dute kontzentrazioa areagotzeko, arreta zuzentzeko gauza batera edo beste batera.

Iruñea, Batxilergoa, formazioarekin:

Musika azkarra bada, badakizu zerbait garrantzitsua gertatzen ari dela.

Aukeratutako sekuentzia oso aberatsa da metaforatan eta kultura-ikurretan: koloreak, protagonisten aukeraketa, animaliak guztiz markaturik dauden pertsonarolak interpretatzen, keinuak, ekintzak... Testu kulturala dela esan dezakegu, non beharrezkoa den hainbat konbentzio identifikatzea istorioa bere osotasunean ulertzeko: lehoia, erregea; goian izatea, nagusitasuna; belauniko jartzea, menderatze-ikurra; zerutik datorren argi-izpi bat, Jainkoaren nahia. Nahiz eta talde guztietan kulturalak diren osagaiak interpretatzeko gai izan, ikasle trebatuek erraztasun handiagoa dute figura erretorikoak eta koloreen lengoiaia interpretatzeko eta ulertzeko.

Gasteiz II, Batxilergoa, formazioarekin:

Jaioberria Jesus izango da; zeruko argia, Jainkoa eta beheko animalia guztiak, fededunak.

Pertsonaia txarra beste lehoi bat da, eta justu kontrakoak dira bere koloreak: grisa da eta ile beltza dauka. Lehoi onak laranja kolorekoak dira, eta ile gorria daukate. Koloreekin esaten da batzuk onak direla eta bestea txarra.

Metaforak ulertzen bizkorrak dira gazteak, egia esanda, aztertutako filmean erabiltzen direnak oso agerikoak dira: erregea, lehoia, indarra eta agintea; iluntasuna eta makurkeria vs argitasuna eta ontasuna.

Bilbo II, Batxilergoa, formaziorik gabe:

Lehoia betidanik izan da oihanaren erregea, indartsuagoa delako, indarraren sinboloa.

Gazteen ezagutza beraien eskarmentutik dator, mezu berdintsuak deskodetzeko gaitasun argia dute horretarako ohiturik daudelako, horretarako heziak izan direlako irudien kontsumitzaileak diren neurrian. Beraz, testuak deskodetzean erakusten duten abilezia ia naturalizat har dezakegu.

DBHko ikasleek ondo baino hobeto ulertzen dute mezua. Alderatutako taldeen artean, adinari dagokion desberdintasun bakarra hitzezko lengoaiaren bidez adierazteko gaitasunaren heldutasun-mailan ikus daiteke.

Gasteiz I, DBH, formaziorik gabe:

Makila zahartasuna eta jakituria adierazteko erabiltzen den ikurra da.

Sopela, DBH, formazioarekin:

Makilak boterea esan nahi du, eta jakintsuaren ikurra da.

Esparru narratiboan, ikasleek errealitatearen eta fikzioaren arteko muga identifikatzeko ez dute inolako zailtasunik. Fantasiako elementuak filmaren erakargarritasuna areagotzeko elementu gisa onartzen dituzte.

Era berean, pelikulan erabiltzen den baliabide narratibo nagusia, animalien pertsonifikazioa hain zuzen ere, arazorik gabe identifikatzen da. Oro har, ondo ulertzen dute baliabide horiek asmo konkretu batekin erabiltzen direla. Adibidez, begi handiak eta betile luzeak dituzten pertsonaiak emetasun-ikur bezala interpretatzen dira, ia inkontzienteki.

Talde guztietan argi ikusi dute ikus-entzunezkoak *zerbait* kontatu nahi duela: gizartearen isla gisa interpretatu da, ospakizuna eta erritual erlijiosoa erraztasunez hauteman dituzte. Beraz, lengoaiari dagokionez, gazte guztiek ondo dakite istorioaren muinoa eta helburua zeintzuk diren; ikus-entzunezko mezuak ulertzeko guztiz gai dira, zentzua antzemanaz, egiturak identifikatuz eta baliabide narratiboak ondo irakurritz.

Baina, soilik formazio berezia izan dutenek argi adierazten dute interpretazio horren azpitik dagoen zergatia: irudi eta soinu zehatzak, eta ez beste batzuk, aukeratzen direla igorri nahi diren ideiak, balioak eta sentimenduak hartzaileengan sorrarazteko.

Soilik hauek erreparatzen diote lehen plano batek esan nahi duenari, zergatik helburua publikoa hunkitzea denean musika entzuten den edota angeluazioaren boterea zertan datzan.

Formaziorik jaso ez duten ikasleek zalantzan ez dauden mezuak ulertzeko gaitasuna erakusten dute, ikus-entzunezko edukiez inguratuta bizi baitira, baina ezin izango lukete egitura narratiboa identifikatu besteek egiten duten bezala. Halere, gramatikaren elementuak identifikatzen ez dituzten arren, irudien zentzua interpretatzeko gaitasuna badutela erakusten dute: ez dakite kamera behetik gora begira kokatzen denean kontrapikatua deitzen dela horrela lortutako plano edo enkoadratzea, baina badakite kamera azpian jartzean gauzak handiago erakutsiko direla eta pertsonaia boterez jantzita agertuko dela.

2.3. TEKNOLOGIAN ADITUAK

Egindako inkestan, teknologian lor zitezkeen 15 puntuetatik 8,69 lortu dituzte, batez beste. Eremu honi buruz gehiago dakite, gaingitu dute eta. Neskek puntuazio altua goa lortu dute (6. taula ikusi), emakumeek tradizionalki izan duten teknologiarekiko zaletasun eta trebetasun eza kolokan jarritz. Batxilergokoak ere hobeto moldatu dira; beraz, eremu honi buruz eskolak egiten duen irakaskuntza-lanak fruituak eman ditu.

6. taula. Batez besteko puntuazioak teknologian sexuaren eta ikasketa-mailaren arabera.

Dimentsioa	Sexua	Batez bestekoa	Ikasketa-maila	Batez bestekoa
Teknologia	Gizona	8,37	DBH 3-4	7,26
	Emakumea	8,99	Batxilergoa	8,84
	Guztira	8,69	Guztira	8,69

Elaborazio propioa.

Aurretiko ezagutza espezifikuari dagokionez, taldeen arteko desberdintasunak ez dira esanguratsuak izan baina, espero zitekeenaren arabera, batez besteko puntuazioak gora egiten du pixka bat ezagutza-mailaren arabera, 7. taulan ageri bezala.

7. taula. Batez besteko puntuazioak teknologian aurreko prestakuntzaren arabera.

Dimentsioa	Aurreko prestakuntza	Batez bestekoa
Teknologia	Batere ez	8,57
	Txikia	8,65
	Aldizkakoa	9,16
	Guztira	8,69

Elaborazio propioa.

Nahiz eta prestakuntza berezirik ez jaso, gazteak gai izan dira ikus-entzunezko teknologien inguruko oinarritzko kontzeptuak eta prozesuak identifikatzeko eta ez dago alde handirik prestakuntzarik jaso ez dutenen eta gehien dutenen artean. Datuek iradokitzen dute nahikoa dela eguneroko praktika komunikazioaren teknologiei buruzko oinarritzko ezagutzak eskuratzeko.

Donostia, DBH, formazioarekin:

Orain ordenagailua ezinbestekoa da animazio-pelikula batean efektuak egiteko. (...) Eskuz egin beharrean, marrazkiak ordenagailuz egiten dira.

Eztabaida-taldeetan ere, argi geratu zen ikus-entzule gisa metatutako esperientziak laguntzen duela hainbat ekoizpen-prozesu identifikatzen. *Lehoi Erregearen* erakutsitako sekuentzia ekoizteko prozesuari buruz galdetuta, marrazki bizidunak ekoizteko teknika klasikoa ezagutzen dutela erakutsi zuten gazteek.

Donostia, DBH, formazioarekin:

Oso bizkor pasatzen dituzte marrazkiak mugimenduaren sentsazioa lortzeko.

Iruñea, Batxilergoa, formaziorik gabe:

Txoria posizio berean marrazten dute, baina aldaketa txikiekin. Gero arin pasatzen da eta mugimendua duela ematen du.

Ikasleen artean gehienak dira teknika hau gaindituta dagoela defendatzen dutenak, ordenagailua ekoizpenaren erdigunean kokatuz. Beraz, aurrerapen teknologikoen berri badute ere, marrazki bizidunak egiteko ordenagailua erabiltzen dela baino ezin dute zehaztu, informatikaren parte-hartze hori zelan gauzatzen den ez dakitela.

Bilbo II, Batxilergoa, formaziorik gabe:

Lehenengoan agian marrazten dute eta gero ordenagailura pasatzen dute.

Gasteiz I, DBH, formaziorik gabe:

Lehenengo eskuz egiten da eta gero digitalera pasatzen dute.

Oro har, nerabeek badakite aro analogikoan zelan egiten ziren marrazkiak, baina ordenagailuz zelan egiten diren ez dakite: eskolan ez diete azaldu, eta beraien esperientzia soila baliatuz ere ez dakite zelan lortzen diren marrazki bizidunak aro digitalean. Gazte batzuek ez diote garrantzi handirik ematen teknikari; ekoizpen-prozedurari ez diote erreparatzen.

Ekoizteko prozesuari dagokionez, gazte guztiek argi ikusten dute marrazki bizidunen edozein pelikula egiteak esfortzu eta diru-inbertsio handiak eskatzen dituela eta irudiak, musika, soinuak eta ahotsak uztartu behar direla ikus-entzunezkoan. Baina inork ez daki hori zelan egiten den.

Formazio berezia jaso duten gazteek irudien eta soinuaren pistak aipatzen dituzte eta badakite edizio-programak existitzen direla, marrazkien eta fotogramen arteko erlazioa dagoela, irudiak eskuz marrazten direla gero ordenagailura pasatzeko edo marraztean pertsonaiaren mugimenduak kontuan hartu behar direla. Nahiz eta teknologiaren funtzionamenduaren zoko guztiak ez ezagutu, ekoizpen eta teknologiaren gaineko hausnarketa egon da formazioa duten gazteen artean eta gai izan dira baloratzeko ikus-entzunezko istorio baten atzean dagoen konplexutasuna.

Bestalde, eztabaida-taldeetan parte hartu duten gazteek ez dituzte analogikoaren eta digitalaren arteko desberdintasunak identifikatzen eta kontzeptu batzuk, fotograma edo sekuentzia, adibidez, soilik kasu batzuetan ezagutzen eta ondo erabiltzen dituzte.

2.4. EKOIZPEN- ETA PROGRAMAZIO-PROZESUAK ERE EZEZAGUNAK

Ikus-entzunezkoak ekoizteko erabiltzen diren metodologiak eta prozesuak ezezagunak zaizkie Euskal Herriko nerabe eta gazte eskolatuak. Dimentsio honetan 12 zen gehieneko puntuazioa. 3,29n gelditu dira. Beraz, eremu honetan ere «gutxiegi» argia. Mutilak eta Batxilergokoak ibili dira apur bat trebeago, 8. taulan ikus daitekeen bezala.

8. taula. Batez besteko puntuazioak ekoizpenean sexuaren eta ikasketa-mailaren arabera.

Dimentsioa	Sexua	Batez bestekoa	Ikasketa-maila	Batez bestekoa
Ekoizpena eta programazioa	Gizona	3,33	DBH 3-4	2,17
	Emakumea	3,26	Batxilergoa	3,41
	Guztira	3,29	Guztira	3,29

Elaborazio propioa.

Ikus-entzunezko komunikazioari buruzko alde aurreko formazioak ez du taldeen arteko desberdintasun nabarmenik eragin (9. taula). Datu honek agerian uzten du ekoizpen- eta programazio-prozesuei buruz jasotako formazioa oso eskasa izan dela, baita ikasgaiten bat ikasi dutenen artean ere.

9. taula. Batez besteko puntuazioak ekoizpenean aurreko prestakuntzaren arabera.

Dimentsioa	Aurreko prestakuntza	Batez bestekoa
Ekoizpena eta programazioa	Batere ez	3,26
	Txikia	3,26
	Aldizkakoa	3,48
	Guztira	3,29

Elaborazio propioa.

Inkestatutako gazteek ez dituzte ondo identifikatu ikus-entzunezko produkzio batean parte hartzen duten lanbideak eta lanbide bakoitzari dagozkion betebeharrak. Produkzio-lanen artean, gehienek bereizten dituzte aurreprestaketa edo diseinuaren fasea eta grabazioarena. Muntaketa-edizioaren fasea ezezaguna da gazte gehienentzat.

Bilbo II, Batxilergoa, formaziorik gabe:

Pelikula ona izanda ere, marketin askorik ez badauka, jendea ez da zinemara joango.

Gazteekin burututako eztabaida-taldeetan ere, ikus-entzunezko ekoizpenean parte hartzen duten eragileei ezarritako funtzio eta zereginen gaineko ezagupen-maila aztertu nahi genuen, baita ikus-entzunezko produktu mota desberdinen ekoizpen-eta programazio-faseei buruz zekitena ere. Ikus-entzunezko mezuek komunikazio-eremu berrietan duten transzendentziaren eta eraginaren inguruko ezagupen-maila ere jakin nahi genuen.

Edozein produktu kulturalen atzean zenbait fasetan gauzatzen den prozesu luze bat dagoela onartzen dute gazteek, baina batez ere ekoizpen-prozesuari erreparatzen diote, eta ez hainbeste aurre-ekoizpenari, bitartekarien parte-hartzeari edo salmenta-prozesuari. Ekoizpen-prozesuaren gainean, ia talde guztietan gidoia aipatzen da abiapuntu gisa. Talde batzuetan *story board* hitz teknikoa erabiltzen da eta sekuentzia zelan aterako den jakiteko egiten diren marrazkien sorta bezala deskribatzen da. Ahotsak eta efektuak pelikula muntatu eta gero gehitzen direla aipatzen da.

Ekoizlearen figura ia talde guztietan ezagutzen dute, negozioaren lehenengo harria jarriko duen enpresaria.

Gasteiz I, DBH, formaziorik gabe:

Honek jartzen du dirua pelikula egiteko. Eta gero, dirua irabazten badu, saiatzen da pelikula beste herrialde batzuetara eramaten, han ere saltzeko.

Nerabeek badakite prozesu horren helburua umeen eta familien arreta bereganatzea dela eta horretarako industriak tresna berezituak erabiltzen dituela; adibidez, animalien pertsonifikazioa Disney enpresaren kasuan.

Gasteiz I, DBH, formaziorik gabe:

Disney-eko pelikula guztietan animaliak dira protagonistak. Ia-ia guztietan.

Disney izena entzutean talde guztietako nerabeek erreferente ugari aipatzen dute, markarekin guztiz ohituta dauden seinale. Formazioa duten gazteek eskema errepikakor eta sinplifikatu batekin erlazionatzen dute Disney zigiluaren narrazioen egitura, eta behin eta berriro erabiltzen dela diote, jendearen —umeen— gustuko produktua lortzeko asmoz. Talde gehienetan narrazio-eskema hori Disney pelikuletan erabiltzeaz gain, istorio guztietan ere aurki daitekeela uste dute. Produktuak merkaturatzean industriak publikoari begiratzen diola badakite, formazio berezia

jaso duten Sopelako DBHko ikasleen arteko ondoko hausnarketan ikus daitekeen bezala:

Guztietan gauza bera pasatzen da: ondo hasten dira, gero zerbait txarra gertatzen da, gero konpontzen da eta pelikula oso ondo amaitzen da.

Ipuinetan bezala, azkenean ondo amaitzen direla beti.

Amaiera polita da eta zerbait gertatzen da. Hori da umeei, eta guztioi gustatzen zaiguna.

Bai, bestela istorioa polita ez bada umeak aspertzen dira.

Aita, edo norbait hil behar bada, pelikulan hiltzen dute, edo antzeko zerbait gertatzen da, baina amaieran dena ondo ateratzen da. Hau pasatzen da Walt Disney pelikula guztietan, behintzat gehienetan.

Era berean, enpresa horren pelikuletan pertsonaiak beti oso antzekoak direla baloratzen dute.

Eibar, Batxilergoa, formazioarekin:

Pocahontas, Errauzkine... pertsonaia onak beti oso antzekoak dira, eta gainera politikak dira. Gero, agertuko da zatar bat, gaiztoa izango dena.

Erabiltzen diren koloreek edo musikaren nagusitasunak ere ikusleak erakartzeko beharrei erantzuten diete; gazteek ez dituzte produktu kulturalak mezu isolatu gisa ikusten, baizik eta audientzia liluratzeko ekoizten diren produktu gisa.

Gasteiz II, Batxilergoa, formazioarekin:

Hartzaile konkretu bati saltzen diote.

Publizitatearen garrantzia ez dute kolokan jartzen gazteek eta publizitate-kanpainen eragina hainbatetan aipatzen dute. Pelikula arrakastatsua izateko arrazoiei buruz galdetuta, garrantzi-maila berean kokatzen dituzte pelikula ona izatea eta publizitate asko egitea, beraien ustez eztaba daezina baita produktua jendearengana helarazteko publizitateak duen indarra.

Formazio berezia jaso duten gazteek badakite hainbat publizitate-tresna erabiltzen direla publikoaren arreta erakartzeko, kontsumitzaileengana ailegatzea helburu dutenak. Publizitatea euskarri desberdinetan jasotzera erabat ohituta daude eta, oro har, ez dute horren aurreko saturaziorik erakusten ezta kritikarik ere. Produktua ezagutarazteko funtsezkoa den fasea dela uste dute: *trailer*-ak aipatzen dituzte, baita kartelak eta publizitatea zuzenean egiteko bestelako baliabideak ere. Nabaritasuna lortzeko bide alternatiboak ere aipatzen dituzte talde batzuetan: aurkezpen publikoak, gertakizunak, aktore famatuen erabilera edo prentsarako paseak, besteak beste.

Donostia, DBH, formazioarekin:

Interesgarriena jartzen dute trailer batean jendea zinemara eramateko. Intriga ematen diote trailer horri, edo barregarriena sartzen dute. Agian, gero, ez dago momentu barregarri gehiagorik, baina horren bitartez jendearen interesa pizten dute...

Hori estrategia bat da, neurtuta dago hori guztia. Espezialistak, publizistak daude horren atzean.

Sopela, DBH, formazioarekin:

Askotan ere web orriak egiten dituzte, non irudiak eta trailerra ikus ditzakezun, edo pelikularekin zerikusia duten jokoak eskegitzen dituzten. Hori guztia jendea han sardadin, eta gero pelikula ikustera joan dadin. Intriga sorrazteko.

Aktore famatuek ahotsa jartzen diote pelikulari.

Donostia, DBH, formazioarekin:

Askotan, edozein aktorek pelikula bat egin du eta bagoaz hori ikustera. Aktore ezagunak erabilia errazago saltzen dira pelikulak, erakargarriak egiten dira salmentarako...

Eibar, Batxilergoa, formazioarekin:

Pelikulak kapitaletan estreinatzen direnean pertsonaia ospetsuak gonbidatzen dituzte, gero telebistan zerbait kontatzen aterako direnak, eta atzean pelikularen izena ikusiko dela; era horretan, telebistan ere pelikularen berria agertuko da.

Baten batek berebiziko garrantzia ematen dio publizitateari, ziurtzat harturik saltzen diren markak iragarritakoak baino ez direla.

Sopela, DBH, formazioarekin:

Zerbait erostera zoazenean, alde batetik Danone daukazu, eta beste alde batetik inork ezagutzen ez duen beste jogurt bat. Ezagutzen duzuna erosten duzu! Pelikulekin gauza bera gertatzen da.

Disney-k esperientzia luzea du, bizitza osoa daramate pelikulak egiten. Orain pelikulak egiten hasten den enpresa berri batek pelikula onak egin ditzake, baina ikuslea beti joango da ezagutzen duen horretara.

Inkestak garrantzi handia ematen diete ahoz aho egiten diren iradokizunei. Beren aburuz, gehienetan fidagarriagoa suertatzen da lagun batek kontatutakoa pelikula baten gainean jasotako publizitatea baino.

Iruñea, Batxilergoa, formaziorik gabe:

Agian badira pelikula batzuk oscarra merezi ez dutenak, baina lagun batek esaten dizu ikusteko, eta bazoaz...

Azpitarratzekoa da lagunaren iritzia emandako garrantzia, guztiz hedatuta baitago kontrako ideia; hau da, oscar eta bestelako sariak kalitatearen ikur kontsideratzea, eta ez publizitate-estrategiaren tresnak, industria baten nagusitasuna iraunarazteko baliagarriak direnak. Dena dela, haien ustez, film onenak Estatu Batuetan egiten dira.

Talde gehienetan ez dute *merchandising* hitza ezagutzen, nahiz eta jakin edozein masa-kulturako produkzioak kontsumorako bestelako produktuek lagunduta agertzen direla. Guztiz ohituta daude ikur eta ikono kulturalen ustiaketa ekonomikoarekin.

Sopela, DBH, formazioarekin:

Disney dendan, denetarik dago, edalontzietatik galtzerdietara. Pelutxeak, kuxinak... Disney Channel-en telesailetan agertzen diren pertsonaiak edo gauzak ere, han dituzu. *Lehoi Erregearen* kamisetak badaude, nik ikusi ditut Hannah Montana-ren botak... Imajina dezakezun guztia. Diru gehiago ateratzeko daude: jendea pelikula gustatzen zaizkio, eta umeei pelutxeak ematen dizkiete besteak beste, politikak direlako eta kalitate onekoak direlako.

Dena den, nerabe guztiek ez dute hain argi ikusten markaren produktuen erabilera ekonomiko hori. Izan ere, pelikulari atxikiak agertzen diren produktuak pelikula bera zabaltzeko strategiaren barnean kokatzen dituzte gazte batzuek. Haien ustez, pelikula baten atzetik etorriko dira hamaika produktu, pelikularen propaganda egiteko baliagarriak izango direnak. Beraz, marken eta atxikitako produktuen arteko harremana ez dute beti oso argi.

Bestetik, zinemaren industrian banatzaileek jokatzeko duten papera ez dute aipatzen gaztetxoek. Ez dute ezagutzen produktua ekoitzia izatetik ezagutarazia izatera dagoen bidea, prozesu horretan bitartekariak jokatzeko duten papera eta egungo sistema komunikatiboak eskaintzen digun dieta mediatikoa bitartekaritza horren mendekoa dela. Ikus-entzunezkoen arloan formazioa jasotzen ari direnei banatzaileen gainean zuzenean galdetzen zaienean, momentura arte landu ez dutela esaten dute. Bestelako taldeetan, kontzeptua ez da aipatzen.

Ez dute ekoizpen-etxeen izenetan arreta jartzen, ezta pelikulen inguruko enpresa-esparruan ere. Baina, guztientzat erabat ezaguna den Disney faktoria itzal handiko markatzat hartzen da.

Sopela, DBH, formazioarekin:

Walt Disney pelikuletara jende gehiago doa, pelikula horiek prestigioa edo daukate-lako.

Walt Disney-ekoa denez, fidagarriagoa da.

Markaren indarra eskarmentuarekin, gaitasun ekonomikoarekin eta prestigioarekin lotzen dute eta horrelako arrazoibidea egiten dute: Disney marka

handia da, beraz, merezi duten produktuak egingo ditu; beraz, gurasoen konfiantza du. Harrigarria da hainbeste linealtasuna aurkitzea hainbat taldetan, non marka horretako pelikulak erlazionatzen diren bakoitzaren haurtzaroarekin, oroipen politekin, poztasun eta alaitasunarekin, eta soilik bigarren edo hirugarren planoan, hainbat mezu subliminalekin.

Parte-hartzaileen adinak gora egin ahala, handituz doa kritikaren edo bigarren irakurketaren pisua ere. Negozio gisa ikusten da Disney enpresa, beste marka eta ekoizle batzuekin lehiatu behar duena, eta pelikulak egiten dituen dirua ateratzeko. Heldutasunaren ondorioa, agian, baina berriro mota honetako hausnarketak ikus-entzunezkoen gainean eskolan lan egiten duten taldeetan agertzen dira.

Bestetik, audientzia edo ikusleriaren monitorizazioaren gainean ideia nahasia dute. Soilik talde batean, bereziki jantzia zen parte-hartzaile batek esanda, sakontasun gehiagorekin agertzen da ikus-entzunezko produktuak zinema-aretoetara iritsi baino lehen kontuan hartzen direla hartzaile-bezeroen nahiak edo gustuak.

Gasteiz II, Batxilergoa, formazioarekin:

Screen test bat: jende kopuru bat sartzen da areto batean, proiektzioa jarri eta galdeketa bat egiten zaie gero. (...) Horiek islatzen dute talde bat, beste hiri batean gauza bera egiten da, eta horrela taldeak sailkatzen dituzte, eta arduradunek esaten dute: hau lortu dugu, edo hau aldatu behar dugu edo begiratu behar dugu nori zuzendu publizitatea... Eta orduan jadanik badaukate portzentaje seguru bat, eta dirua irabaziko dute.

Ikerketak egiten dituzte; hau da, frogak. Lehenengoa, aitzindaria, Mickey Mouse izan zen. Honekin arrakasta izan zuten, beraz Donald Ahatea, Goofy, Minnie sortu zituzten, familia bat osatzen hasi ziren. Eta gero, bada... Afrika? Lehoi erregea, beste bat familiarako... gero Ice Age? Bada, beste bat...

Horrelako hausnarketa-mailarik ez da beste taldeetan ikusten, non ia naturaltzat hartzen den Disney faktoriaren arrakasta ukaezina. Agerian geratzen da, beraz, berriazko formazioaren eta ikus-entzunezko ekoizpen-prozesuen gaineko hausnarketa eta begirada kritikoagoaren arteko erlazioa.

2.5. ERREZEPZIOA ETA AUDIENTZIA: IKUS-ENTZUNEZKOEN ERAGINA EZIN ARGUDIATU

Aipatzen ari garen inkesta honetan, 13 puntu lor zitezkeen ikus-entzunezkoen errezeptzioa eta audientzia kritikoa ebaluatzeko galderetan. Eta horietatik, urrun gelditu da euskal ikasleen batez besteko trebetasuna (3,24 puntu). Ikasle bakar batek eman ditu argudioak iragarkiek erosleengan izan dezaketen eraginaren zergatiari buruz galdetuta. Aldagaien arabera desberdintasun handirik ez dago, 10. eta 11. tauletan egiaztatu daitekeen bezala.

10. taula. Batez besteko puntuazioak errezeptzioan sexuaren eta ikasketa-mailaren arabera.

Dimentsioa	Sexua	B	Ikasketa-maila	B
Errezeptzioa eta audientzia	Gizona	3,29	DBH 3-4	3,31
	Emakumea	3,19	Batxilergoa	3,23
	Guztira	3,24	Guztira	3,24

Elaborazio propioa.

11. taula. Batez besteko puntuazioak errezeptzioan aurreko prestakuntzaren arabera.

Dimentsioa	Prestakuntza	B
Errezeptzioa eta audientzia	Batere ez	3,45
	Txikia	3,12
	Aldizkakoa	3,09
	Guztira	3,24

Elaborazio propioa.

Balirudike, ikus-entzunezkoen inguruan, aurrez izandako prestakuntza errezeptzio kritikoan lagundu beharrean oztopoa dela, batez bestekoen progresioa alderantzizkoa ikusita: zenbat eta prestakuntza handiagoa, orduan eta okerrago moldatzen dira ikasleak.

Donostia, DBH, formazioarekin:

Istorioak gaiztoak bukaera txarra izango duela erakusten du. Traidore bat gaizki bukatuko dela irakasten du.

Eztabaida-taldeetan ere, nerabeen artean nork bere burua ikus-entzule aktibotzat hartzen zuen eta, bereziki, parte-hartzea eta elkarreragina ahalbidetzen dituzten teknologia digitalen kontzientzia zuten egiaztatzea genuen helburu. Horretarako, ikus-entzunezko mezuak jasotzean eta balioestean, parte hartzen duten emozioak, arazoibideak eta testuinguruak ikuspuntu kritikotik baloratzeko gaitasunari erreparatu genion gazteen diskurtsoetan.

Hartzaileengan sentikortasuna pizteko erabiltzen diren baliabide limurtzaileen aurrean erantzuten dute gazteek. Ikusitako sekuentzia baloratzean, erreazio positiboak antzematen dira haien keinu, intonazio eta diskurtsoetan. Emozioa sentitzeko eta horrekin gozatzeko ikusten dituzte ikus-entzunezko edukiak.

Formazioa jaso duten gazteak gai izan dira ulertzeko zergatik gogoko dituzten produktu batzuk eta ez beste batzuk. Musika, argumentua edo animalien irudikapena erabili izana azpimarratzen dute jasotako mezuaren aldeko emozioen zergatia argumentatzean.

Donostia, DBH, formazioarekin:

Oso hunkigarria, sentimenduz beteriko musika dauka —*Lehoi Erregeak*—. Animalia desberdinak ateratzen dira, eta harrigarria iruditu zait denak ondo eramaten direla.

Gasteiz II, Batxilergoa, formazioarekin:

Gainera animaliak erabiliz hunkigarriagoa da. Bereziki txikitxo agertzen denean, hori baita momentu bereziki zirraragarria.

Musika ere lagungarria da pelikula hunkigarria izateko.

Oso ezaguna zaien sekuentzia berriro ikustean izandako esperientzia emozionala haurtzaroarekin lotzen dute, txikitako gogorapen onak ekartzen dizkie gogora, poztasunarekin erlazionatzen dituztenak.

Haurtzaroarekin ere erlazionatzen dute hunkituak izateko joera. Umeak zirela *Lehoi Erregea* ikusi zutenean izandako emozioak baloratzean, pelikulan agertzen diren gertakizun edo pertsonaia batzuen —aita hilda, pertsonaia maltzurak, borrokak...— aurrean sentitutako beldurra azpimarratzen dute. Sekuentzia berriro ikustean eta pelikula gogoratzean, distantzia hartu eta haurtzaroko heldutasun faltarekin erlazionatzen dituzte emozio negatiboak.

Bilbo II, Batxilergoa, formaziorik gabe:

Nik ez nuen filma ikusten amaitu, ez zineman ezta etxean ere. Nik uste dut oraindino ez dudala pelikula osoa ikusi. Negarrez hasi nintzen, pena handia sentitu nuen. Orain ikusiko banu ez nuke negarrik egingo! Aita hiltzen zela ikustean, gaizki pasatzen nuen.

Norberaren esperientzia dela-eta, ondo dakite marrazki biziduneko film gehienetan animalien irudikapenak baliabidetzat hartzen direla pertsonen buruzko istorioak kontatzeko eta publikoaren arreta lortzeko. Adibide ugari jartzen dute hori argumentatzeko. Haien ustez, animaliak agertzen badira, errazago heltzen da mezua umeengana.

Gasteiz II, Batxilergoa, formazioarekin:

Guretzat, agian, pixka bat aspergarria izan daiteke, baina, txikientzat deigarriagoa suertatzen da.

Eibar, Batxilergoa, formazioarekin:

Animaliak daudenean umeei erakargarria egiten zaie. (...) Pelikula hamabost aldiz ikusita ere, animaliak oraindik dituzte gustuko.

Pertsonaiekiko identifikazioari dagokionez, mutilak baino ez ziren identifikatzen Simba protagonistarekin eta txikitan *Lehoi Erregearena* egiten jolasten zutela aitortzen dute. Pertsonaiekiko identifikazioa dibertsifikatzeko eta ikus-entzunezko

batzuen matxismoa konpentsatzeko irtenbide gisa ikusten dute batzuek sexuaren arabera bereizitako ikus-entzunezko produktuen eskaintza.

Eibar, Batxilergoa, formazioarekin:

Nire ustez, agian, hau pixka bat matxista da, baina neskentzat badaude bestelako pelikulak, printzesenenak eta horiek...

Elementu manikeoei eginiko erreferentziak ere agertu dira gaztetxoek ia talde guztietan: aztertutako sekuentzian bestelako pelikuletan ere nabaria dena ikusten da; hau da, pertsonaiak erabat muturrekoak direla, eta pelikulen helburua ikusleak horren aurreko posizio bat hartzea dela. Pertsonaiak ez dira *pixka bat onak*, edo *pixka bat txarrak*; beraz, pelikulek *onaren aldekoa izatera* bultzatzen dituzte hartzaileak (Sopela, DBH, formazioarekin), betiere helburua zerbait irakastea izanik.

Nerabeek badakite produktu hauen egileek asmo zehatzak dituztela istorioak kontatzean. Aztertutako talde guztietan, ondo identifikatzen da asmo didaktikoa dagoela; asmo zuzentzailea, mezuaren interpretazioa bideratzen duena eta ondorioa edo ikasbidea proposatzen duena narrazioen atzean (batez ere, umeentzako produktuak direnean).

Gasteiz I, DBH, formaziorik gabe:

Agian, ume txikientzat prestatzeko, mundua nolakoa den erakusteko, animaliak nolakoak diren mezuen bitartez.

Gasteiz II, Batxilergoa, formazioarekin:

Ez dut pentsatu, baina ados nago; izan ere, horrela umei erakutsiz, begira, zein polita! Denak majoak dira eta!...

Marrazki bizidunezko produkzio desberdinen irakaspenak alderatzen dituzte, adibidez, formazioa jaso duten Sopelako DBHko ikasleek:

Edurnezurin ezezagun batek emandako sagarra jateagatik hiltzen da neska. Hau da, ezin duzula ezer hartu ezezagun batengandik. Hori irakaspen bat da.

Eta *Lehoi Erregean* dagoen irakaspenak laguntasunarekin dauka harremana. Simbak aurkitzen ditu Timor eta Pumba eta handik aurrera bere lagunak izango dira, eta garrantzitsuak izango dira berarentzat. Eta badago beste momentu bat, non ezagutzen ez duten leku batera doazen, elefanteen hilerrira, hienak bizi diren lekura, eta handik ez direla ibili behar ikasten dute.

Baina, umeek, antza, ez dute irakaspenak interpretatzeko gaitasun hori. Gazteen iritziz, ikus-entzunezko mezuak behar bezala ulertzeko beharrezkoak dira adinarekin lortzen den heldutasuna eta prestakuntza. Beraz, nerabeek uste dute, ikus-entzunezko mezuen esangurak ulertu ahal izateko, ume txikiei dagokienez, gurasoak lagungarriak direla.

Gasteiz I, DBH, formaziorik gabe:

Umeek ikusten dutena barneratzen dute.

Bai, baina gu ez gara umeak jadanik. Gu helduak gara eta ikusten dugu, baina, umeek ezin dute jirafa batek, antilope batek eta elefante batek lehoia miresten dutela miresteagatik pentsatu.

Gurasoen erantzukizunean nahiko konfiantza erakusten dute, txikitxoek ezin baitira bakarrik utzi telebistaren aurrean edo zineman. Gogora ekartzen dute haurtzaroan ezinbestekoa zela gurasoen edota helduen laguntza pelikulak irakatsi nahi zuena ulertzeko.

Sopela, DBH, formazioarekin:

Nire amak gaiztoak egiten zuena ezin zela egin kontatzen zidan; zer egin eta zer ez dela egin behar azaltzen zidan.

Beraz, jakin badakite umeentzako ikus-entzunezkoak, ideiak, irakaskuntzak eta balioak bultzatzeko baliagarriak izan daitezkeela, eta helduak horietaz baliatzen direla hezkuntza-prozesuan. Gazteen ustetan, pertsonaien jarrerak edo ekintzak baliatzen dituzte gurasoek umetxoei zer egin behar den irakasteko: zein den pertsonaia gaiztoa, zein ona, zelan jokatzeko duen bakoitzak, zelakoak izan behar diren pertsonen arteko harremanak, zelan jokatu behar den hainbat egoeratan... Pelikulek duten balio hezitzailea berresten dute, baina, soilik hartzailea txikia denean; haiek jadanik helduen laguntzarik ez dutela behar pentsatzen dute.

Sopela, DBH, formazioarekin:

Gauza batzuk ez dira komentatu behar, jadanik handiagoak garena eta. Ez da berdina umeekin eta gurekin. Txikiak ginenean gauza horiek gehiago komentatzen ziren, astunagoak ziren gurekin. Orain, jadanik gauza horiek ikasi ditugu.

Era berean, gazteek uste dute ikus-entzunezko produktu batzuk beste batzuk baino baliagarriagoak direla umei balio positiboak irakasteko eta mezu batzuk arriskutsuak izan daitezkeela. Haien ustez, badaude umeentzat egokiak ez diren baina haiei gustatzen zaizkien ikus-entzunezko produktuak, eta hainbat eredu jartzera ere ausartzen dira —*South Park* eta *Family Guy*, besteak beste—. Nahiz eta kritikatuak izan, Disney enpresaren produktuak umeak hezteko erabiltzen direla onartzen dute, haien ustez aproposak ez diren beste batzuekin alderatuz.

Sopela, DBH, formazioarekin:

The Simpson ez da umeak hezteko telesaila, beraientzat ez da egokia.

Seme-alaba txikiek ikusi beharrekoa erabakitzea gurasoen ardura dela diote. Helduek Disney enpresako edozein produktu edo pelikula hezteko lagungarri kontsideratzen dutela eta gurasoen konfiantzazkoa izango dela uste dute.

Ikus-entzunezko eta bestelako hedabide-produktuak kontsumitzeko egoerari buruz hausnartzeko aukera ere gertatu zen eztabaida-taldeetan. Gazteen aburuz, kontsumitzeko egoerak eragina du interpretazio-lanean. Formazioa jaso duten ikasleek garrantzia ematen diote jasotako mezuen gainean hausnartzeari, kasu honetan hizpide izan duten filmaren zatia.

Eibar, Batxilergoa, formazioarekin:

Gizartea konturatzen denetz, ez dakit. Baina, nik behintzat ez dakit konturatu nintzen honetaz fijatu ez banintz. Pelikula hau ikusiko banu arratsalde batean telebistan, bada, zer polita esango nuke, eta listo. Eta, agian, ez nintzatekeen konturatuko atzetik balio ezkutuak daudela. Gero ohartzen zara, zakarra delako: Errauzkine printzearekin ezkontzen dela, errege-erreginak daudela...

Heldutasunaren falta edo kontsumo-egoera erlaxatua dira haien ustez, eta honek mezuen eragina areagotzen du eta hartzaileen interpretazio-lana kaltetzen du, formazioa jaso duten Gasteizko Batxilergoko ikasleen ondoko gogoetan antzeman daitekeen bezala:

Gasteiz II, Batxilergoa, formazioarekin:

Ume batek arra dela boterea duena ikusten du. Ni gogoratzen naiz pelikula ikusi nuela lehenengo aldiz zortzi urte neuzkala, eta ez nintzen konturatu horretaz, arraren eta emearen arteko desberdintasunez.

Orain hasten zara gauza horretaz konturatzen.

Askotan pelikulak denbora-pasa bezala ikusten dira, eta ez zara hasten buelta asko ematen.

Sofa zaudenean, paso egiten duzu.

Pelikula ikusten duzu eta interesatua zaude, baina horretan ez zara fijatzen.

Batzuetan lagunekin edota familiarekin ikusten da telebista, baina ez beti, eta ez kasu guztietan. Izan ere, nerabe askok telebista propioa dauka logelan; beraz, zer ikusteko desadostasuna dagoenean, badute aukera telebista ikusteko edo gero eta hedatuago dagoen Interneten bidez ia edozein eduki eskuratzeko. Oro har, edukiaren arabera aukeratzen dute telebista bakarrik edo gurasoekin ikustea; normalean, lagunekin ikustea da gehien gustatzen zaiena, hala telebista nola zinema.

Eduki batzuk etxean eta beste batzuk lagunen artean komentatzen dituzte, betiere gaiaren arabera. Ildo horretatik, gaien inguruko gustuak adinak markatzen eta desberdintzen dituela uste dute; beraz, haiei gustatzen zaiena gurasoei ez zaie beti gustatzen, eta alderantziz. Hausnarketen adibide gisa, formazioa jaso duten Sopelako DBHko ikasleen ondoko solasaldia:

Telebistan ikusten duguna ez dugu askotan komentatzen. Interesgarria baldin bada bai, baina normalean ez.

Agian, familiarekin ez, baina lagunekin bai. Telesailen bat... Lagunekin komentatzen duzu, baina familiarekin ez. Zuri gustatzen zaizuna agian, gurasoei, edo anai-arrebei ez zaie gustatzen.

Adinagatik, batez ere.

Agian futbol partida bat etxekoekin komentatzen duzu, baina bestelako gauzak, ez pentsa.

Agian guri interesatzen zaigun telesail bat, eta haiek pentsatzen dute txorakeria bat dela.

Programa batzuk elkarrekin ikus ditzakegu, baina ez kasu guztietan. Haiei gustatzen zaiena zuri gustatzen ez bazaizu, ez duzu ikusiko beraiekin.

Adinagatik edo kontsumo-ohiturengatik, gazte gehienek ez dute familia-giroan ikusitako telebista-saioei buruz asko hitz egiten. Etxean izandako elkarrizketak albistegi edo erreportajeetan ikusitakoaren gainekoak dira, aisialdiarekin erlazionatutako saioak ez dira komentatzen. Hedabide-dietari buruzko elkarrizketak senideekin baino gehiago lagunartean izaten dira eta interpretazio-lanaren erdigunean ikus-entzunezkoaren edukia bera kokatzen dute —filmen argumentua, pertsonaiek sorrarazten dituzten erreakzioak, berrien gaineko komentarioak...— ekoizpen-prozesuak edota zabaltzen diren balioak albo batera utzita. Egiten dituzten azterketak, salbuespenak salbu, nahiko azalekoak dira.

Eibar, Batxilergoa, formazioarekin:

Etxean pelikulak ez ditut ikusten, batez ere lagunekin ikusten ditut, eta komentatzen ditugu aldizkariak izango balira bezala: ikusi zein arropa daraman horrek; zein itsusi, zein ederra...

Telebistan ikusitakoa hizpidea da ikasgelako kideen artean eta Batxilergokoek sozializazioari irekitako ate berria diren sare sozialak ere erabiltzen dituzte haien balorazioak lagunei helarazteko.

Eibar, Batxilergoa, formazioarekin:

Ikusten dugun bitartean, portatila ondoan daukagu, eta komentatzen dugu. Begira ezazu zein itxura... zein itsusi... Bi gauza batera egiten dugu, bakoitzak bere etxetik.

Lehen etxean komentatzen duzuna gero idazten duzu. Edo dena batera. Iragarkiak jartzen dituzten bitartean...

Bestalde, audientziaren parte diren heinean, gazteek badakite, batzuetan, ikus-entzunezkoak zentsuratu egiten direla eta, umeentzako filmen kasuan, egokitasuna baloratuko duten adituak daudela. Zentsura bera baloratzean ez dute jarrera argirik, ezta ahobatezkoa ere. Alde batetik, ustezko demokrazia batean bizi garela uste dute (Gasteiz I, DBH, formaziorik gabe); baina, bestetik, badakite oso egokiak ez diren produktuak ekoizten direla.

Hedabide-dietari dagokionez, pelikula dezente erraz deskargatzen dituztela aitortzen dute batzuek, eta antza, DVD euskarriak gutxitan alokatzen dituzte, eta, are gutxiago, erosi. Pirateriari dagokionez, badakite Internetik jaitsitako pelikula horiek batzuetan arazo praktikoak ekar ditzaketela, eta arazo horiei irtenbidea eman diete askok.

Gasteiz II, Batxilergoa, formazioarekin:

Estreinaldian dauden bertsioak ez dira batere egokiak jaisteko. Oso txarrak, kamerarekin zineman grabatutakoak, kalitate txarreko kopiak.

Gainera Internetetik pelikula bat jaisteko askotan hirutan egin behar duzu: lehenengoa ingelesez dago, eta bigarrena pornoa da.

Aipatu arazo horiek ez dute Interneten bidez edukiak kontsumitzeko joera baztertuko. Gazteak aitzindariak izan dira. Haiek dira etxekoentzat pelikulak, telesailak edo eskatzen dizkieten bestelako hedabide-produktuak deskargatzen dituztenak. Nerabeak erreferente dira. Naturaltasunez jotzen dute leiho digitalera ikus-entzunezko materialen bila; berdin zaie legala edo ilegalak izatea.

2.6. IDEOLOGIA ETA BALIOAK AUTONOMOKI IDENTIFIKATZEKO ARAZOAK

Ikus-entzunezkoek igortzen dituzten ideologia eta balioak identifikatze eta argudiatze aldera, bost galdera erabili ziren inkestan; guztira 25 puntu jokoan. Corolla autoaren iragarkiari buruzko gogoeta eskatzen da horietako hiru galdera irekitan, puntu horietatik 20 inbertituz ebaluaziorako. Oro har, gazteak ez dira gauza izan hausnarketa propiorik egiteko, ezta idazteko ere (2,51 puntu). Taldeen arteko desberdintasunak oso apalak izan dira: emakumeak eta Batxilergokoak ibili dira pixka bat finago (12. taula ikusi).

12. taula. Batez besteko puntuazioak ideologian sexuaren eta ikasketa-mailaren arabera.

Dimentsioa	Sexua	Batez bestekoa	Ikasketa-maila	Batez bestekoa
Ideologia eta balioak	Gizona	2,34	DBH 3-4	2
	Emakumea	2,66	Batxilergoa	2,56
	Guztira	2,51	Guztira	2,51

Elaborazio propioa.

Aurreko prestakuntza, berriro ere, ez da baliagarria izan balio ideologikoen transmisioari buruz era autonomoan hausnartzeko eta idatziz argudiatzeko. Prestakuntzaren mailaren arabera igo beharrian, gero eta apalagoa da lortutako puntuazioa, 13. taulan jaso bezala. Erlazio negatibo nabarmena dago interpretatzeko gaitasunaren eta aurreko prestakuntzaren artean.

13. taula. Batez besteko puntuazioak ideologian aurreko prestakuntzaren arabera.

Dimentsioa	Aurreko prestakuntza	Batez bestekoa
Ideologia eta balioak	Batere ez	2,69
	Txikia	2,53
	Aldizkakoa	1,97
	Guztira	2,51

Elaborazio propioa.

Datuek iradokitzen dute jasotako formazioak ez duela kontuan hartu ikus-entzunezko mezuak irakurtzeko, interpretatzeko eta ulertzeko gaitasuna. Teknologian lortutako emaitzekin alderatzen baditugu, nabaria da komunikaziorako tresneria maneiatzeko gaitasuna garatzera bideratuta dagoela gazteak jasotzen ari diren formazioa.

Bilbo I, DBH, formazioarekin:

Orain dela gutxi ikusi nuen, eta ez nuen pentsatzen horretaz. Txikiak garenean gauza horiei ez diegu kasurik egiten. Istorio bat kontatzen da eta listo. Gero, nagusitan, berriro ikusten baduzu, gauza gehiago ikusten dituzu. Baina txikia zarenean, ez.

Ikus-entzunezko mezuak kolokan jartzeko eta bere osotasunean ulertzeko gaitasuna aztertu nahi genuen ere eztabaida-taldeetan, errealitatearen irudikapenak diren aldetik ideologia eta balioen garraiatzailetzat hartzen diren ala ez gazteen artean. Era berean, helburua zen aztertzea ea mezu horiek balioen adierazpen eta jendartearen interesen euskarri gisa jasotzen zituzten.

Denek uste dute pelikulen arduradunek mezu zehatz bat zabaltzeko asmoa dutela, agerikoa ez dena, eta ikus-entzulearen papera ezkutatuta dagoen hori irakurri eta interpretatzea dela.

Ikusitako marrazki biziduneko sekuentziak maila desberdinetako irakurketak egiteko aukerak ematen ditu. *Lehoi Erregeak* publiko familiarra duen heinean, badago umeei zuzenduriko istorio bat, erraz ulertzeko narrazio bat, protagonistak bizi diren pasadizoak kontatzen dituen eta arazo dramatikoari irtenbidea ematen diona. Disney pelikula guztietan —hau barne— errepikatzen den narrazio-eskema eta erabiltzen diren ikus-entzunezko baliabideak erabat erakargarriak dira umeentzat, gazteen ustez: konplikatuak ez diren argumentuak, ipuinetan bezala protagonistak animalia izatea, hizkuntza erraza, marrazkien elaborazio zaindua eta amaierako irakaspena.

Talde guztietan ulertzen edo sumatzen da agerian dagoen narrazioaren azpitik ikuspuntu ideologiko bat dagoela. Izan ere, haurtzaroan ikusitako filma eta jada helduagoak direla ikusi duten film bera aztertu eta interpretatu ondoren, alderdi berriak aurkitu dituztela aitortzen dute. Bai Batxilergoko ikasleek, bai DBH ikasten

ari diren gazteenek ere, guztiek antzematen dute pelikulari darion pisu ideologikoa. Ikusitako sekuentzian pertsonen errealitatea deskribatzen dutela eta ez animaliena, argi dute nerabe guztiek. Horrek testua oso gardena dela adierazten digu, baina baita ere ikus-entzule gazteek irakurketarako oinarritzko abilezia dutela. Gizarteari buruz egileak duen ikuskera islatzen dela diote formazioa jaso duten gazteek. Horren adibide, Eibarko Batxilergoko ikasleen iritzia (formazioarekin):

Nik uste dut pelikularen egileak animalien jokaera erabiltzen duela gizartea nola ikusten duen islatzeko. Animalien pelikulen atzetik beti dago zerbait islatu nahi dena, filmaren bidez egileari nolako gizartea gustatuko litzaioke kontatzen duena... Dena bat izatea gizartean eta denon artean izatea lasaitasuna eta bakea.

Azken finean animaliak dira, baina adibidez erregea edukitzearena eta bataioarena... gizakien kontuak dira.

Animaliak erabiltzen dituzte guri adierazteko horrelakoa izan behar dela mundua, eta ez borrokaz beteta.

Sekuentzian agertzen diren irudien eta bizitza errealeko gertakizunen arteko erlazioak ere aipatzen ausartzen dira; adibidez, Espainiako Letizia Ortiz eta Filipe Borboikoaren alabaren jaiotzari emandako garrantzi mediatikoa, edota sabanako gainerako animalien aurrean lehoikumearen aurkezpenari eskainitako protagonismoa (Eibar, Batxilergoa, formazioarekin).

Nerabeei nahiko esplizituak diren mezuak ulertzeko gai direla antzematen zaie: pertsonaien mugimendu edo ezaugarriak deskribatzen dituztenean, argi erlazionatzen dute, adibidez, belauniko makurtzea errespetuarekin. Erakutsitako sekuentzia deskribatzean talde guztietan kontzeptu berdintsuak aipatzen dira: errespetua, elkartasuna, harmonia, bakea... Hain esplizituak ez diren ideiak eta balioak interpretatzeko ere gai dira. Adibidez, gazteak jabetu dira pelikulak naturalizat jotzen duela estamentu sozialen arteko desberdintasun estrukturala; baita filmean monarkiari esleitu zaion ahalmen bakegileaz (gatazkak saihesteko bidea baita) ere ohartu dira. Izan ere, pelikulan erregea hil eta gero kaosa hasten da; beraz, *gizartean nagusiak, agintariak, politikariak edo liderrak beharrezkoak dira*. Era berean, gazteek azpimarratzen dute filmaren bidez garbiro azaltzen dela lagunen beharra eta gurasoei obeditu beharra.

Pelikulak erakusten duen jarraibideen eskuliburua interpretatzeko gaitasuna dute nerabeek.

Gasteiz II, Batxilergoa, formazioarekin:

Erregea figura garrantzitsua dela adierazten da, beharrezkoa dela animalientzat, eta erregerik gabe agian animalien arteko gatazka asko sor daitezkeela.

Helduenek eta ikus-entzunezko hezkuntza jaso dutenek —baita beste gaztetxo batzuek ere— kolokan jartzen dituzte aipatu arau horiek. Badira ikus-entzule

aktiboak diren gazteak, ikuspuntu kritikotik gauzak baloratzeko gaitasuna erakusten dutenak, nahiz eta desadostasuna adierazteko beharrezko erreminta kontzeptualik ez izan.

Hautematen diren beste ideiak eta balioak sexu-genero identitateekin erlazonatutakoak dira. Izan ere, protagonista lehoikumea da, *Lehoi Erregearen* oinordekoa, eta amaren papera —eta emeena, oro har— bigarren plano batean geratzen da. Amaren eta aitaren rol desberdinak hautematen dituzte. Haien ustez, pelikulak eredu gisa aurkezten ditu sexuen arteko desberdintasunak eta erlazio hierarkikoa.

Gasteiz II, Batxilergoa, formazioarekin:

Ez du ezer egiten, ez du arazorik sortzen, bakarrik umea garbitzen eta zaintzen du... etxekoandrea da... Emakume perfektuaren estereotipoa da.

Eredu sexisten aurka agertzen dira nerabe guztiak eta haietariko askok aitortzen dute nahiz eta pelikuletan horrelakoak ikusi, hausnarketaren bidez soilik konturatzen direla horietaz. Gazte guztiek pentsatzen dute gurasoen eredu eta haien azalpenak garrantzitsuak direla sexu-generoen arteko harreman parekideak ikasteko eta ez dituzte rol sexistak errepikatu nahi.

Eibar, Batxilergoa, formazioarekin:

Gizarteak askotan baldintzatzen gaitu, arrosa neskentzat eta urdina mutilentzat. Bada, guk ere horren kontra joan behar dugu.

Ikus-entzunezko edukietan ideia eta balio ezkutuak daudela uste dute, bereziki formazioa jaso duten gazteek.

Eibar, Batxilergoa, formazioarekin:

Pelikula honetan ere badaude ezkutuak dauden balio batzuk, nahiz eta umeentzakoak izan. *Aladdin* ikusi genuen orain dela gutxi lokalean, eta han ikusten duzu printzesa, neska polita, izugarrizko aberastasuna daukala, bere jauregian... eta gero bere aita dagoela, erregea, ezer ez egiteagatik kobratzen ari dena, eta agure txikitxo bezala aurkezten duena, inori kalterik egiten ez diola, eta esaten duzu, ai, zein ona, aguretxoa...

Ikus-entzunezko batzuetan inplizituak daudela uste dute gazteek eta mezu subliminalen auzia ia talde guztietan agertzen da, beren arreta pizten duen gaia den seinale, beharbada. Ohikoa den bezala, gaztetxoek ere nahasten dituzte edozein istoriotan iradokitzen diren balio moralak edo kulturarekin erlazonatutako ideiak bestelako fenomeno ezkutatuarekin.

Gasteiz II, Batxilergoa, formazioarekin:

Mezu subliminal asko. Behintzat nik hori ikusi egin dut: begi hutsez agian ez zara konturatzen baina gero ohartzen zara gauzez, baita ideia zehatzak transmititzeko asmoez ere.

Baina, hori zuk ezin duzu ikusi, zu ez zara konturatuko. Oso zaila da ikusteko, eta zuk baino lehen ikusi duen norbaitek erakutsi behar dizu. (...) Adibidez Coca-Colaren mezu arrazistak... Amerikar bat beltz bati txanoa botatzen agertzen da, botilaren irudian. (...) Eta orain Coca-Cola Zero-k atera duen latan agertzen dira Dorre Bikiak, erortzen ari direla...

Gutxitan aipatu da bizitzan zehar mota guztietako mezuak jasotzen ditugula hartzaileok, eta horiei esker gure ideologia eta munduari buruzko ikuskera moldatzen direla. Nerabeek ez dute onartzen ikus-entzunezko mezuek zabaltzen dituzten ideologiek baldintzatuta daudela haiek ere.

Formazio berezirik gabeko taldeetan istorioaren karga sinbolikoaren gainean eztabaidatzen da, baina zuzentasun eta zehaztasun gehiagorekin aritzen dira formazio berezia jaso duten ikasleak, hausnarketa sakonagoak eta galdera erretorikoak ere planteatzen dira, mezuak ulertu eta kolokan jartzeko prestatuagoak daudela agerian utziz.

Gasteiz II, Batxilergoa, formazioarekin:

Telebistan ikusten duzuna Palestina eta Gaza da, eta zuk —beste bati galdezka— daramazu zapi palestinar bat. Zergatik ez daramazu judu-arropa? Eragina badago, eta hori horrela da, baina guztion arropa eta guztion musika eta guztion... ia guztia.

Galdetegian lortutako puntuazio baxua eta eztabaida-taldeetan emandako hausnarketa alderatuta, ondoriozta daiteke gazteek masa-kulturaren ideologia errazago antzematen dutela lagunen arteko eztabaiden bitartez nork bere aldetik egindako hausnarketaren bidez baino.

2.7. DIMENTSIO ESTETIKOA: ZER DA HORI?

Ikasle inkestatuek ikus-entzunezkoen ezaugarri eta balio estetikoak balioesteko gaitasuna ebaluatzeko ariketa bakarra egin behar zuten. Galdetegia bete baino lehen, ikusitako bi iragarkiak (Corolla eta Ford) ikuspuntu artistikotik, estetikaren aldetik, zein zuten gustukoena bozkatu eta idatziz argudiatzea eskatzen du galderak. 15 puntu baliatzen dira kalifikatzeko. Batez beste puntu oso bat ere ez dute lortu, 14. taulan ageri bezala. Ikasleen % 37,9k 0 puntu lortu du eta % 99,5 3 puntutik behera geratu da. Taldeen arteko desberdintasunak esanguratsuak izan dira sexuaren eta ikasketamailaren arabera: neskek eta Batxilergoko ikasleek trebetasun handiagoa erakutsi dute balio estetikoak preziatzeko garaian.

Ikus-entzunezkoaren argumentuari, edukiari buruzko deskribapenean eta balorazioan ardaztutako erantzunak izan dira gehienak. Apenas erabili dituzte adjektiboak edo alderaketak iragarkiak kalifikatzeko. Hautatutako iragarkia ez dute bizi izandako beste ikus-entzunezko esperientziekin alderatu. Edozein ikus-entzunezko produkturen ezaugarri estetikoak aztertzeke eta balioesteko beharrezkoak

diren oinarritzko kontzeptuak ez dituzte baliatu. Ez dira baloratzeko gai izan ikus-lengoaien eta, bereziki, ikus-entzunezko lengoaiaren erabilera hautatutako iragarkian.

14. taula. Batez besteko puntuazioak estetikan sexuaren eta ikasketa-mailaren arabera.

Dimentsioa	Sexua	Batez bestekoa	Ikasketa- maila	Batez bestekoa
Estetika	Gizona	0,58	DBH 3-4	0,43
	Emakumea	0,96	Batxilergoa	0,81
	Guztira	0,78	Guztira	0,78

Elaborazio propioa.

Aurreko prestakuntza, berriz, kaltegarria omen. Berriro ere ondoriozta daiteke jasotako formazioak ez duela kontuan izan ikus-entzunezko komunikaziorako gaitasunaren azken dimentsioa, alegia, ez duela produktuen ezaugarri estetikoak aztertze eta balioesteko egoera didaktikorik eskaini.

15. taula. Batez besteko puntuazioak estetikan aurreko prestakuntzaren arabera.

Dimentsioa	Prestakuntza	Batez bestekoa
Estetika	Batere ez	0,77
	Txikia	0,79
	Aldizkakoa	0,75
	Guztira	0,78

Elaborazio propioa.

Nahiz eta ikasgairen bat egin, ez dira gai izan argudiatzeko zergatik gustatu zaien gehiago iragarki baten estilo estetiko. Horrek agerian uzten ditu curriculumaren gabeziak ikus-entzunezko hezkuntzan eta, oro har, ikus-kultura interpretatzeko eta ulertzeko hezkuntzaren eremuan. Eskolak ez ditu etorkizuneko helduak hezten hauteman eta preziatu ditzaten ingurune soziokulturalean ekoizten diren mota guztietako ikusizko mezuaren ezaugarri eta balio estetikoak.

Ikus-entzunezko mezuak aztertze eta balioesteko gazteek duten gaitasuna ezagutze aldera, produktuen berrikuntza formalak edota tematikoak hautemateko gai ziren eta horien aurreko sentimen estetikoak zuten egiaztatu nahi genuen eztabaidataldeetan ere. Era berean, ikus-entzunezko mezuak hedabideetakoak eta artistikoak diren bestelako adierazpen motekin erlazionatzeko gazteek duten gaitasuna aztertu nahi genuen.

Hasieratik erabat argi geratu da esperientzia handiko ikusleak direla parte-hartzaile guztiak, eta horri esker tipikoak edo ikonoklastak diren ikus-entzunezko

produktuak ondo bereizten dituztela, intuizioa, ohitura eta guztiz kontzienteak ez diren irizpideak erabilia. Hala ere, ez dute telebistatik edo zinematik jasotako erreferente berri askorik.

Ikusitako pelikularen sekuentzian, ikasle helduenek Disney enpresaren estilo estetiko tipikoa antzematen dute. Nahiz eta berrikuntza formal edo originaltasun handirik ez duela aitortu, ona dela diote, kalitatezkoa, enpresa horren gainerako produktuen antzera.

Bestalde, baliabide estetiko batzuen erabilera identifikatzen dute, batez ere irudietan. Pelikula ikusteko oso polita, erakargarria, hunkigarria dela diote guztiek eta formazioa jaso duten Batxilergoko ikasleek irudien ezaugarri batzuk aipatzen dituzte, baina hiztegi tekniko behar bezala erabili gabe. Paisaien eta pertsonaien marrazketaren eta, oro har, animazioaren kalitatea aipatzen dute gehiegi sakondu gabe. Koloreari buruzko balorazioa da elaboratuena: erabilitako koloreak, argiak, deigarriak dira umeak erakartzeko, kolore beroak erabiltzen dira pertsonaia nagusiak nabarmentzeko eta kolore hotzak gainerako pertsonaiak bigarren plano batean aurkezteko, irudiaren eta hondoaren artean kontrastea sortuz. Ikus-entzunezko lengoaiaren erabilerari ez diote erreparatzen kalitate estetiko baloratzean.

Musikari buruz, hausnarketa eskasa egiten dute. Arlo honetan ere, formazioa jaso duten Batxilergoko ikasleak izan dira trebeenak: sentimenduz beteriko musika duela eta azken emaitza hunkigarriagoa egiteko erabiltzen dela diote. Ezaugarri estetikoak baloratzean ikus-entzunezko lengoaiaren edo musikan baino arreta handiagoa jarri dute irudien barne-antolakuntzan.

Haien heldutasun-maila handitzen doan neurrian trebetasun handiagoa erakutsi dute espresio artistiko desberdinen arteko erlazioak sumatzeko. Aztertu den *Lehoi Erregea* pelikularekin erlazionatuta *Hamlet* edo *Azken Enperadorea* aipatzen dira, istorioen arteko erlazioa erabat argia dela diote batzuek eta besteek.

Gasteiz II, Batxilergoa, formazioarekin:

Lehoi Erregea kontatzen dena, *Azken enperadorea* izan daiteke perfektuki. Film horretan dinastiaren azkeneko enperadoreaz hitz egiten da, Txinako Hiri Debekatuan, komunistek inperioa kendu eta enperadorea bota baino lehen, eta ume baten istorioa kontatzen da, jaioberria dela eta enperatriza ordezkatu behar duela... Bada, istorioa berdintsua da, baina lehoi bat protagonista izanda.

Komikiekin erlazionatzen dute argumentua, eta animazioa den aldetik, zilegi ikusten dute hitz egiteko gai diren animaliak agertzea edo lehoi baten eta tximino baten arteko harremana kontatzea. Formazioa jaso duten Batxilergoko ikasleak gai izan dira ezagutzen dituzten produktu kultural desberdinak erlazionatzeko.

Dena den, erreferente horiek eskarmentuaren fruituak baino ez dira: pelikula gehien ikusi duenak eta ikus-entzunezko edukien gainean lan egin duenak erraztasun

gehiago izango ditu pelikulen alderdi estetikoak baloratzeko eta haien arteko erlazioak identifikatzeko. Nahiz eta zinema kulturaren parte izan, ikus-entzunezko esperientziak gozamen estetikoarekin bainoago aisialdiarekin erlazionatzen dituzte nerabeek eta gazteek.

2.8. DIMENTSIOEN ARTEKO ERLAZIOAK

Ikus-entzunezko gaitasunaren sei dimentsioetan lortutako puntuazioak alderatuta, nabaria da teknologia-arloan lortutako arrakasta. Gainerako eremuetan lortutako kalifikazioak suspentso baxuaren inguruan gelditzen dira, 16. taulan ikus daitekeenez.

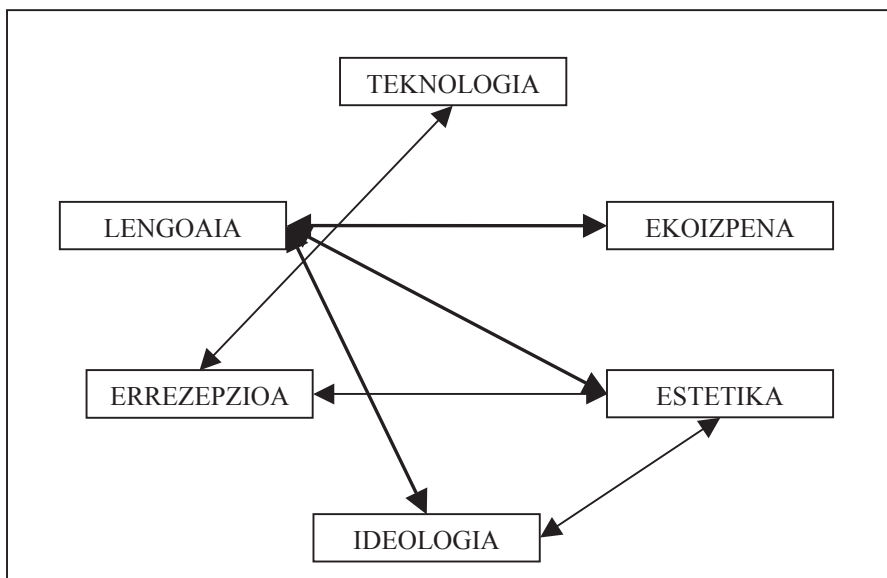
16. taula. Batez besteko puntuazioak dimentsioen arabera.

Ikus-entzunezko gaitasunaren dimentsioak	Batez bestekoa
Ikus-entzunezko lengoia (20 puntu)	2,45
Teknologia (15 puntu)	8,69
Ekoizpena (12 puntu)	3,29
Errezepezioa eta audientzia (13 puntu)	3,24
Ideologia eta balioak (25 puntu)	2,51
Arlo estetikoak (15 puntu)	0,78
Guztira (100 puntu)	20,96

Elaborazio propioa.

Lortutako emaitzak pobreak badira ere, aukera ematen zuten dimentsioen arteko erlazioak egiaztatu ahal izateko. Gure asmoa garbia zen: egiaztatzea ea gazteek lortutako puntuazioak hobeak ziren dimentsioen batean edo bestean. Egindako azterketan ikus-entzunezko gaitasuna osatzen duten dimentsioen arteko korrelazio estatistikoak⁹ aurkitu dira. Ondoko diagramaren laguntzaz azter daiteke zein dimentsioen artean eratzen diren korrelazio esanguratsuenak.

9. Pearson-en korrelazio-koefizientea: korrelazio-graduak adierazten du ea existitzen den eredu argi bat bi aldagaien arteko erlazioan. Bi aldagaien arteko korrelazio lineal positiboa sortzen da aldagai bateko balio baxuak bat datozenean bestearen balio baxuekin, bataren balio ertainak bestearen balio ertainekin eta bataren balio altuak bestearen balio altuekin. Korrelazio-graduak zehazten du zenbat balio altu datoz bat beste balio altu batzuekin.

2. diagrama. Ikus-entzunezko gaitasunaren dimentsioen arteko erlazioak.

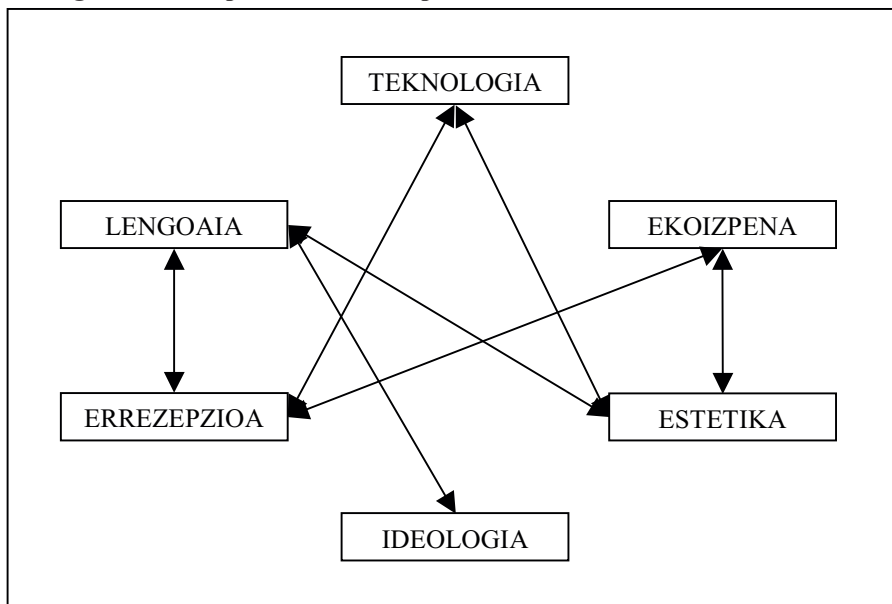
Elaborazio propioa.

Ikus-entzunezko lengoaiaren batez besteko puntuazio altua lortu dutenek ekoizpen, ideologia eta estetikaren dimentsioetan ere puntuatu dute altuago. Beraz, badirudi lengoaiaren eremuan ezagutza hobea izatea lagungarria izan daitekeela ekoizpen-prozesuak, ideologia eta balioak zein ezaugarri estetikoak ulertzeko. Erlazioan daude ere, teknologia eta errezepzioa, errezepzioa eta estetika eta, azkenik, ideologia eta estetika, hurrenez hurren erlazio estatistikoaren garrantziaren arabera.

Bestetik, ikus-entzunezko gaitasunaren bi ardatzak diren ekoizpenaren eta interpretazioaren arabera sailkatu genituen sei dimentsioak: ekoizpenaren eremuan lengoia, teknologia eta produkzioa kokatu genituen, ezinbestekoak dira edozein ikus-entzunezko narrazio sortu ahal izateko. Interpretazioaren eremuan, berriz, errezepzioa, ideologia eta estetika, ikus-entzunezko produkzioak ulertzeko oinarria dira. Bi eremu horien arteko erlazioak aztertu direnean, honako hauek agertu dira nabarmen: ikus-entzunezko lengoaiaren dimentsioa, errezepzio, ideologia eta estetikaren dimentsioekin erlazionatzen da; teknologia, errezepzioarekin eta estetikarekin; eta ekoizpena, errezepzioarekin eta estetikarekin (ikus 2. diagrama).

Lengoaiaren dimentsioa erlazionatzen da ikus-entzunezko mezuen errezepzio kritikoarekin, ideologiaren eta balioen interpretazioarekin eta produktuen ezaugarri estetikoak preziatzeko abildadearekin. Ikus-entzunezko lengoaiaren oinarritzko konbentzioak ezagutzeak laguntzen du interpretazio-lanetan.

3. diagrama. Ekoizpeneko eta interpretaziozko dimentsioen arteko erlazioak.

Elaborazio propioa.

Ekoizpeneko hiru dimentsioak, alegia, lengoaia, teknologia eta produkzioa, ikus-entzunezkoen balio estetikoak epaitzeko trebetasunarekin erlazionatzen dira. Badirudi, ekoizpenaren eremua hobeto ezagutzen denean, hedabideetako produktuen gaineko balorazio estetiko aberatsagoak egiteko aukera zabaltzen dela.

2.9. ONDORIO NAGUSIAK

Ikus-entzunezko komunikaziorako gaitasunari dagokionez Euskal Herrian eskolatutako nerabeek eta gazteek erakutsi duten maila izugarri apal horrek agerian uzten du formazio-defizita. Hezikomunikazioarekin (Heziketa komunikazioan) eta bereziki ikus-entzunezko komunikazioarekin erlazionatutako ikasgai edo zeharkako estrategia metodologiko eraginkorra derrigorrezko curriculumetan txertaturik ez egotearen ondorio zuzena dirudi.

Euskal gazteriaren goi-mailako ekipamendu teknologikoa (Basterretxea *et al.*, 2006) ez dator bat ikus-entzunezko komunikazioan duten gaitasun-maila baxuarekin. Ondoriozta daiteke informazio eta komunikazioaren teknologiek duten harremanak ez duela gaintitzen prozedurazko edukien eremua; hau da, tresna anitz erabiltzen dituzte baina oso ongi jakin gabe zergatik eta zertarako.

Ikus-entzunezkoen errezeptzio-prozesuei, interpretazioari eta hautemate estetikoari dagozkien trebetasunak ahaztuenak dira Euskal Herriko ikasketa-planetan.

Taldeen arteko desberdintasun esanguratsuenak sexuaren eta ikasketa-mailaren arabera agertu dira. Jakina da emakumeak ez direla hurbiltzen ingeniaritza, teknologia edo informatikaren inguruko ezagutza-arloetara (Pérez-Fuentes eta Andino, 2003), baina ikerketa honetan egoera hori aldatzen ari den zantzuak topatu dira: neskek batez besteko puntuazio altuagoa lortu dute, bai guztira bai teknologiaren dimentsioan ere.

Bestetik, ikus-entzunezko baten balio estetikoak hauteman eta preziatzeko neskek duten trebetasun handiago hori, hezkuntza arautuaren bidez lortua izan ez dena, erlazioan egon daiteke lengoaiaren eta ideologiaren alorretan lortu dituzten puntuazio altuago horiekin; izan ere, biak oinarritzkoak dira ikusizko kultura ulertu ahal izateko (Hernandez, 2000).

Aldez aurretik jasotako heziketa espezifikoaren eta ikus-entzunezko gaitasunaren dimentsio gehien artean erlazio esanguratsurik aurkitu ez izana logikoa izan daiteke; izan ere, 90 ikaslek (% 15,1) ikasi dute gaiari buruzko ikasgai bat. Ikus-entzunezko lengoaiaren eta teknologiaren eremuetan ikusi da batez besteko puntuazioen gora-egite progresiboa. Beraz, badirudi euskal gazteriak jasotzen duen formazio apurra bi dimentsio horietan zentratzen dela.

Ikus-entzunezko lengoaiari, teknologian eta ekoizpenean prestakuntza hobea duten ikasleek trebetasun handiagoa erakusten dute errezeptzio eta audientzian, ideologia eta balioetan eta preziatze estetikoan. Badirudi erlazioa dagoela ikus-entzunezko tresneriarekin erlazionatutako dimentsioen eta hedabideak kritikoki interpretatzeko eta ulertzeko dimentsioen artean.

Oro har, esan daiteke ikerketarako metodo kuantitatiboaren eta kualitatiboaren bidez lortutako emaitzak bat datozela.

3. Gurasoak eta irakasleak nerabeei eta gazteei so

Oso diferentea da 35 urteko pertsona bat, teknologiekin harreman minimoa izan duena, eta 55 urteko bat. Hogei urtetan gauzak asko aldatu dira, amildegi bat dago.

Ana Eizagirre (EHIGE)

3.1. GURASOAK, SARE SOZIALAK ETA BESTELAKO GAIAK

Aita edo ama izatea ez da inoiz lan erraza izan. Gurasoei edo aitona-amonei euren garaiko pasadizoak entzutea besterik ez dago. Orduko eta oraingo paradigmatik aldatu arren, guraso orok beti du buruan beren seme-alaben etorkizuna.

Masa-hedabideak aldaketa horien lekuko eta eragile ere izan dira. Garai batean familia osoa biltzen zen galenazko irratia-aparatu ikaragarri handiaren inguruan, bozgorailutik zetorren ahots misteriotso hura debozioz entzutera. Telebistak irudia jarri zion misterioari, baina kontsumoak familian zuen gunea. Bizkitartean, aita edo amak, tarteka-marteka, aste barruan edo igandeetan kazeta (eta ogia) erosten zuen eta kafesnearen ondoan uzten zigun patxadaz irakur genezan. Izan ere, *periodikoa leitzen ilustratzen ginen*. Egun, ohiturak eta azturak aldatu egin dira, baita komunikabideen itxurak eta euskarriak ere. Interneti esker, prentsak inoiz baino irakurle gehiago ditu orain. Paradoxikoki, bere egoera ekonomikoa inoiz baino larriagoa da.

XXI. mendean sareak hartu duen abiadak ez du moteltzeko itxurarik. Lehen telebista-aparatu bakarra zegoen etxe guztietan; egun, bizpahiru egotea da normalena. Lehen, halabeharrez, familian kontsumitzen zen telebista; gaur egun, nork bere etxeko zuloan ikusten ditu programarik gustukoenak edo Internetetik jaisten ditu nahi duen une oro. Kontsumoa pertsonalizatu egin da. Telebista edo beste pantaila baten aurrean ematen dugu gure bizitzaren zati bat. Ordenagailua informazio- eta entretenimendu-iturri bilakatu da. Internet bidezko telebista errealitatea da aspaldi. Sare sozialak fenomeno aski berria izan arren, badirudi betidanik izan direla gure artean, sakelako telefonoa bezala.

Espantutik espasmora

Abiada eta bertigoia, sarritan, batera datoz. XX. mendeko 60ko hamarkadaren hasieran, orduko aitona-amonek telebistako lehen irudiak ikusi zituztenean jarri zuten espantu-aurpegiera bera jartzen dute gaur guraso askok alabari edo semeari ordenagailuko pantailan Tuenti-ko argazkiak ikusten dizkiotenean. Beldurra, kezka, ezezagunaren aurrean sumatzen den sentsazio arraroa. Espantutik espasmora igaro dira etxe askotan, hedabideen ikuskatze ia magiko hartatik komunikabideen oraingo kontsumo kontrol gabera, ia espasmodikora.

Ikerketa honen egileek eskola-komunitatean egin dute lan: irakasleekin, ikasleekin baita guraso edo tutoreekin ere. Haien iritziak interesatzen zitzaizkigun, aldaketa-garai hauek etxean nola bizi dituzten testatu nahi genuen. Hartara, 14-18 urte bitarteko neska-mutilen gurasoen iritziak jakiteko bi eztabaida-talde eta elkarriketa sakon bat egin ziren 2009an. Lehen eztabaida-taldea Gasteizen egin zen; bestea Bilbon. Lehenengoa osatzeko zorizko lagina erabili zen¹⁰. Bigarrena 240 guraso-elkarte batzen dituen BIGE Bizkaiko Gurasoen Elkarteko zuzendaritzaren bitartez osatu zen¹¹. Horrezaz gain, EHIGE Euskal Herriko Gurasoen Elkarteko zuzendaritzan hainbat urte eman dituen eta gai hauetan aditua den Ane Eizagirre elkarriketatu zuen ikerketa-taldeak¹². Bere aburua bereziki interesatzen zitzaigun EHIGE aitzindari izan delako ikus-entzunezko alfabetizazioaren garrantziaz gurasoak ohartarazten.

Eztabaida-talde eta elkarriketa sakon horietan antzeko gidoia erabili zen. Lehendabiziko helburua taldean konfiantza-giroa sortzea zen. Ondoren, ikerketaren helburuak azaldu zitzaizkien. Ikerketa-taldeak jakin nahi zuen zer sentitzen duten gurasoek egoera berri honen aurrean, nola kudeatzen duten gainera etorri zaien iraultza teknologikoa, nola kontsumitzen duten telebista eta zer dakiten sare sozialei buruz, adibidez, edo nola ikusten dituzten beraiek teknologia berriak, *arriku* ala *aukera* bat bezala; berdin, bideo-jolasei buruz edo Interneti buruz.

10. Ikerketa-taldeak eztabaida honetan parte hartu zuten gurasoak zorizko lagina baten bitartez hautatu zituen. Prozedura haxe izan zen. 2009ko irailaren hasieran testuliburuak saltzen zituzten Gasteizko liburu-denda nagusiak bisitatu zituen ikerketa-taldeak. Jende gehien pilatzen zuena aukeratu zen. Bertan ilaran zeuden gurasoei galdetu zitzaien ea 14 eta 18 urte bitarteko neska-mutilen tutoreak zirenetz. Erantzuna baiezkua izanez gero, ikerketaren berri ematen zitzaien: ahoz zein idatziz. Jarraian eztabaida-taldean parte hartzeko gomita egiten zitzaien, hitzordua hamar bat egun gerorako jarritz. Sistema honen bitartez, hasieran hamabost pertsonen ikerketa-taldearekin kolaboratzeko asmoa agertu zuten. Pizgarri gisara 20 euroko bono-txartela (liburu-dendan erabiltzeko) oparitu zitzaien. Jarritako eguna 2009ko irailaren 22a izan zen. Asmoa agertu zuten hamabost gurasoetatik bost agertu ziren. Eztabaida-taldeak Gasteizko Aldabe Gizarte Etxean izan zen eta ordubete eta sei minutu iraun zuen. Haien adin-tartea 43 eta 48 urte bitartekoa zen.

11. Elkarriketa 2009ko abenduaren 1ean izan zen BIGE elkartearen egoitza nagusian. Gurasoen hautaketa elkarteak berak egin zuen. Guztira zazpi izan ziren: bost emakume eta bi gizon. Haien adin-tartea: 35 eta 50 urte bitartekoak.

12. Elkarriketa 2009ko abenduaren 10ean izan zen BIGEko egoitza nagusian, Bilbon.

Gurasoekin egindako eztabaida-taldeak benetan emankorrak gertatu ziren. Oro har, gurasoen ikasketa-maila ertaina zen eta jatorri soziala, ertain-baxukoa. Eztabaida-taldeak ingurune urbanoan egin ziren. Tartean ziren autoktonoak eta etorkinak, euskaldunak eta erdaldunak. Eztabaida-taldeak gaztelaniaz egin ziren. Elkarriketa sakona, berriz, euskaraz. Azken hori ere oso interesgarria gertatu zitzaigun; izan ere, elkarriketatuari esperientziaz gain eskarmentua ere antzematen zitzaion hasiera-hasieratik. Jarraian datozen elkarriketa-zatiak solasaldi luzeen laburpenak dira. Kasu guztietan protagonisten inizialak bakarrik erabili ditugu.

Aho biko ezpata

Oro har, esan liteke gurasoek ongi hartzen dituztela teknologia berriak. Aspektu negatiboak, beldurrak eta arriskuak ikusi arren, garbi daukate mundu honek ez duela atzera bueltarik eta gehiago direla alderdi onak txarrak baino. Alde horretatik, teknologia berriak gizartearen beraren isla baino ez direla uste dute. Beraien seme-alaben garapenerako tresnatzat ere jotzen dituzte teknologiok, batik bat Internet sarea. Jarraian datozen gogoetak gai honen haritik eztabaida-taldeetan nahiz elkarriketa sakonean jasotako aburuak dira:

AE: Zuk familiei galdetzen badiezu, arazoak daudela esango dizute. Eta Internetetik gauza asko ikus edo aurki daitezkeela, seme-alabei komeni ez zaizkienak, baina gero etxean muga gutxi jartzen direla iruditzen zait. Hau ez da, gu txikiak ginela, karamelurik ez hartzeko esaten zigutela eta ezin genuela hartu inondik ere ez. Kezka soziala bada, eta familiek barneratuta daukate hori, baina gero horren aurrean zer egin behar da etxean? Zein neurri hartu? Hor dagoena arazo bat da, baina agian ez dago ezagutza nahikorik horren aurrean zer egin behar den jakiteko.

JA: Nire aburuz, Internet bizitza bezalakoa izango da. Gauzak onak eta txarrak izango ditu. Zerbait onaren bila doanak topatuko du. Eta zerbait txarra bilatzen duenak ere. Baina, berdin gertatzen da gauza guztiekin. Agian, oso tresna erraza denez, (...) baliteke arriskitsuagoa izatea? Baliteke. Baina, azken batean, neska edo mutiko bat kalera ateratzen den une beretik beti topa dezake zerbait txarra edo ona. Bada, Internetekin, berdin.

AE: Nire ustez sozialki honen gainean entzuten dena kezka da. Beste gauza batzuekin gertatzen den bezala: hedabideek soilik alderik deigarrienak erakusten dituzte, negatiboak direnak, hain zuzen ere.

JA: (...) Nik ez nuen nahi ordenagailua etxean sartzerik. Duela urte dezente daukagu, baina asko kostatu zitzaigun erabakitzea. Kontua da behin haren mendera errendituz gero, oso zaila dela uztea, batik bat neskek. Nik ere izan nuen, baina kendu nuen ordenagailua. Hala eta guztiz ere, nire ustez tresna positiboa da, nahiz eta zenbait arazoren iturri ere izan.

AH: Izatez, nik beste modu batera ikusten dut. Berez, (...) aho biko ezpata bat bezala antzematen dut. Gaur egun, umeak ez dira garai batekoak bezalakoak. Lehen, denbora gehiago dedikatzen zioten irakurketari, liburuak aztertzei. Egun, berriz,

ordenagailuarekin, Internetekin, eta abar oso erraza egiten zaie edozein apunte lortzea, txateatzen ari diren bitartean, esaterako. Izan ere, liburuak eskoletan bakarrik erabiltzen dituzte. Adibidez, [nire seme] batek kontu zehatz baten inguruan galdetzen didanean, laguntza eske datorrenean (...) nik beti esaten diot: «errepasatu lehenengo, liburua behar bezala aztertu bazenu (...) erantzuna topatuko duzu, hor liburuan». Gaur egun, [seme-alabek] ez dute guk izan genuen dedikazio bera (...) Egun, gauzak oso desberdinak dira. Duten denbora apurra Interneten ematen dute. Aitzitik, nik abantailak ere ikusten ditut. Denbora libre hobe baliatzen dute. Horregatik, diot [Internetek] abantailak eta desabantailak ere badituela.

Ohitura- eta paradigma-aldaketak etengabe agertu ziren eztabaidetan, nostalgiaz gehienetan:

MA: Pena ematen dit, baina zenbait ohitura alde batera uzten ari dira. Liburutegietara joatea, adibidez. Orain den-dena Internet bitartez kontsultatzen da. Mutikotxo bat liburutegira doa eta ez daki liburu bat nola bilatu behar den; ez daki informazio bat topatzen, ohitura hori galdu egin delako. Gaur egun, etxeetan ez dago entziklopediarik.

JA: Nik badaukat, baina ez dugu erabiltzen.

MR: Apaingarri hutsak dira. Egun entziklopediak apaintzeko bakarrik daude, beste altzariekin batera (...). Nik Internetekoa oso eremu zabal bezala ikusten dut; eta nire semeak hortxe daude, labanaren ahoan. Mutil batek asteburu batean 20 bat ordu ematen baditu Interneten (...) ez dut uste denbora guztian informazio bila ibili denik edo ikasten. Kontua da, nola kontrolatu hori guztia? Bada, ez dakit zer esan, konplikatu da.

Zalantza eta kezka horiek oso orokorrak dira familia guztietan. Horren jakitun zirela, orain dela hamar urte BIGE elkarteak gogoeta-prozesua bultzatu zuen Bizkaiko gurasoen artean. Hainbat gai izan zituzten hizpide eztabaida haietan: telebista bera, irakurketaren garrantzia, hedabideen funtzioak, harrera kritikoa, kontsumo indibiduala edo taldekoa, gurasoek izan dezaketen kontrola, eta abar. Oso esperientzia interesgarria izan zen; batik bat, baliagarria gertatu zen telebista familian ikusteak duen garrantziaz ohartarazteko. Hori zen eztabaida haietako helburuetako bat, kontsumo kolektiboaren onurez jabetzea.

Dena doa azkarregi

Oro har, esan liteke teknologia berrien aurrean gurasoek gaindituta ikusten dutela euren burua, saturatuta; urduri teknologiek behar beste menderatzen ez dituztelako eta gaitasun horietan euren seme-alabek mila buelta ematen dizkietelako. Hala ere, nabardurak egin behar dira; izan ere, guraso guztiak ez dira berdinak:

AE: Egun oso diferentea da 35 urteko pertsona bat, teknologiek harreman minimo bat izan duena, eta 55 urteko bat. Hogei urtetan gauzak asko aldatu dira, amildegi bat dago, eta gurasoekin hitz egitean konturatzen zara.

Geletan ere ikasleek, sarritan, irakasleei teknologia-kontuetan aurea hartu dieten bezala, etxean ere beste horrenbeste gertatzen da; seme-alabek gurasoei irakatsi beharra, alegia:

AE: Edozein gaztek, gaur egun, ordenagailuarekin nahi duena egiteko gaitasuna dauka, gurasoek baino askoz hobeto eta arinago. Gurasoak kultura-mailagatik edo lanagatik ordenagailuekin bizitzen ohituta ez badaude, ez dute erabiltzen. Guraso pila batek oraindik ez du e-posta erabiltzen.

Teknologia berriak etxe askotan, oraindik ere, elementu arrotzak dira, ezezagunak:

AE: Zenbait gurasok [ordenagailua] beste pantaila bat dela uste dute, non kontatzen den zer gertatzen ari den, [gazteek] zer pentsatzen duten, eta abar. Konturatzen dira etxerako lanetarako eta informazio batzuk lortzeko ere baliagarria dela, positiboa dela; hau da, Internetek gauza asko ematen dituela, eta harremanak egiteko ere erabiltzen dela.

Hala eta guztiz ere, esan behar da garai bateko guraso-profila asko aldatu dela azken hogeitaz urteotan, familia-eredu bera ere dezente aldatu delako. Aita edo amaren papera adinean atzeratu egin da. Gaur egun, gurasoen artean dagoen kultura-aniztasuna oso handia da. Etorkinen familietan baliabide teknologikoak murriztagoak dira eta daudenean ere beraiekiko duten harremana desberdina da. Gazte guztiak ez dira teknofiloak, adineko guztiak teknofoboak ez diren bezala. Kasuistika oso zabala da, nahiz eta joera batzuk garbi sumatzen diren.

AEren aburuz, gurasoen artean dauden alde horiek murrizteko modua izan liteke ordenagailuaren erabilera orokortzea, publiko guztietara zabaltzea, alegia:

AE: Ordenagailuak tresna publikoa izan behar du. Ez dago bestelako modurik familien artean sumatzen den amildegia gainditzeko. Batzuek denetarik daukate etxean. Seme-alaba batzuek gurasoak IKTekin ohituta dituzte, baina beste batzuek ez. Hogeita hamalau urteko ama ia ordenagailuekin jaio da, edo erabiltzen ikasi egin du. Batak liburu digitala darama metroan, bestea duela gutxi hasi da ordenagailua erabiltzen. Horrelakoak dira gurasoen arteko aldeak.

Egindako eztabaida-taldeetan gurasoek garbi ikusten dute teknologia berrien erabileran etxetik ezarri behar direla mugak, baina, aldi berean, onartu egiten dute arazo handiak dituztela irizpideok ezartzeko orduan. Kontu hau arazo-iturri ere bihurtu da etxeetan. Saiatu egiten dira baina askotan ez dute lortzen helburu hori. Beraiek arazo hori leporatzen diote telebistak, sare sozialek eta bideo-jolasek duten mendekotasun-ahalmenari. Beraien adierazpenetan bertigo-puntu bat ere antzematen da:

AN: Dena azkarregi doa; gauzok dezente aldatu dira denbora laburrean... Ez dugu astirik ezertarako. Egokitzen ari garenean beste gauza berri bat sortzen da (...) Guraso bezala zer? Bada nire seme-alabak oraindik ez daude sare sozialetan, ezta ezertan ere ez. Egoera hori suertatzen denean, bada ikasi beharko dugu zenbait aholku ematen eta transmititzen, segurtasunari buruz, esaterako. Hala ere, garbi izan behar dugu guztizko

segurtasuna ez dela existitzen, ez dela posible. Ez Messenger-ean, ezta kalean ere ez. Hau da (...) guk hainbat baliabide eman geniezazkieke. Guk zenbat eta gehiago jakin, hainbat eta gehiago emango dizkiegu beraiei, jakina. Adibidez, niri txikitan erakutsi zidaten, bakarrik geundenean, kaleko atea ezin zela inoiz ezezagunei ireki edota Telefonica-ren izenean norbaitek gure datuak eskatzen bazituen, bada ez emateko inoiz; edota gaseko gizona zetorreanean irakurketa egitera, lehenengo eta behin benetan gasekoa zela egiaztatzeko eta gero uzteko etxera sartzen. Lehengo egunean entzun nuen Sestaon zerbaite arraroa gertatu zitzaiola etxean bakarrik bizi zen adineko emakume bati. Bada gaur egun, berdin gertatzen da; beti ibili behar dela adi, erne, alegia.

Mamuak eta damuak

Gurasoak oso kritikoak dira, itxura batean behintzat, telebistarekin: *oso kaltegarria izan daiteke*, diote. Programa zaborrei leporatzen diete errua. Batzuek euren seme-alaben eskola-porrota bera ere telebistari egotzi diote. Ezintasun-puntua darie haien hitzei:

AH: Betidanik lotu dut nire zenbait seme-alabaren porrota telebistarekin. Telebista arazo bat da etxean. Ezin zara egon denbora guztian bere alboan, zer ikusten ari den edo zer ez zaintzen, batik bat etxean hainbat dituzunean... Bat edo bi dituzunean tira, baina askotxo direnean... benetan arazoa da (...) Interneteko gaia desberdina da. Diferente ikusten dut, beste batzuekin harremanean daude edo informazioa ateratzen, badirudi gehiago dituzula kontrolpean.

MR: Gaur egun bakoitzak telebista bana du bere logelan, bideoarekin eta ez dakit zenbat gauzarekin. Bakarra zegoenean, familia-giroan ikusten zen. Gutxi edo beheiti nahi genuena hautatzen genuen. Seme-alabek ikusten zuten guk nahi genuena. Egundakoz askoz zailagoa da. Sartzen dira euren munduan eta ezin dituzu kontrolatu. Guk ez genuen arazorik izan; tira, (...) zenbait eragozpen bai, 12 edo 13 urte zituztela (...) euren independentzia aldarrikatzen hasi zirenean, badakizue (...) beren gelan, beren telebista (...) Sarritan, euren bila joan behar izaten genuen eta esan: aizue atera hortik (...) Telebistaren auzian ere oreka bat bilatu behar da; gure esku dago, azken batean, guk ematen diegun askatasunaren arabera, alegia. Nola egin liteke? Oso gizarte absorbatzailean bizi gara, oso indibidualista da. Konplikatua da benetan.

JA: Etxean telebista bakarra daukagu. Logeletan ez da inoiz izan (...); izan ere, gu geu ere absorbitzen gintuen. Neskei ere berdin gertatzen zitzaien, telebistak absorbitzen zituela; txikia gehiago nagusia baino (...) Ez dakit, agian zorrotzegia naiz, baina, gure etxean telebista ezin dute ikusi asteburuko etxerako lanak eginda izan arte (...) Hala ere, arau hori ez da beti bete. Hori da aurten jarri dugun araua. Ikusiko dugu noiz arte irauten duen.

Beste aldetik, gurasoek garrantzi handia ematen diote ikus-entzunezkoak familian kontsumitzeari. Zer kontsumitzen den baino garrantzitsuagoa da «nola» kontsumitzen den: bakarka (nork bere gelan) edo taldeka, sukaldean edo egongelan (neba-arrebekin edota gurasoekin). Telebista taldean kontsumituz gero, sentsazioak oso desberdinak dira:

MA: Nireek ez dute logeletan aparaturik. Gelara doazenean irakurtzeko edo lotara joateko da. Gure etxean telebista komuna daukagu. Gero, beste bat txikia daukate, Play-ean aritzeko, baina, txiki hori beste gela batean dago; ez dago beraien logelan. Esan daiteke etxean kontsumoa gure kontrolpean dagoela.

AG: Gure kasuan telebista bat daukagu egongelan eta beste bat, txikia, sukaldean. Bigarren hori ipintzen dugunean, taldean gaude, bazkaltzen ari garelako edota partida bat ikusten. Internet egongelan daukagu. (...) Ikusten dituzten programak niri gustatzen zaizkit; orain, gutxi ikusten dute telebista. Hala ere, nire ustez, [bideo]jolasen mugida gehiago gustatzen zaie telebista bera baino.

JA: Gurean telebista bakarra dago. Aitona-amonen etxean gehiago ikusten dute telebista. Han nahi duten guztia ikusten dute, batik bat asteburuetan. Gurean ez da horrelakorik gertatzen.

MR: Nire kasuan egongelan dago. Sukaldean ez dugu aparaturik pentsatzen dugulako bertan elkartzen garenean, ordu-erdi hori guretzako bakarrik dela, laurontzako soilik, eta ez dago ez irratirik, ez ezer; gu laurok. Gero bakoitzak dauka bere ordenagailua, telebistarekin eta guztiz. Besteak ere bere telebista dauka kontsolarekin aritzeko.

Etxe askotan telebistako zenbait saio familia osoak ikusten ditu. Programarik gustukoenak hizpide izateak taldearen kohesioa indartzen du:

AG: Nik uste dut zenbait programa familia bera batzeko baliagarriak direla. Horra hor, adibidez, *Los Simpsons*. Programen arabera gertatzen da hori; batzuetan, hitz egiten hasten gara, segun eta nolakoa den. Beste adibide bat: *El hormiguero*, Cuatro-koa. Era guztietako gauzak ematen dituzte: fisika edo kimikako esperimentu bat, bitxikeriak ere sartzen dituzte edo umore-kontuak... Beste horrenbeste gertatzen da bidaiei buruzko programekin edota lehiaketekin. Saioen arabera izaten da... Bada, (...) horrelakoetan hitz egiten hasten zara eta horrexek berak ere familia batzen du.

MA: Egia da, bai. Saio batzuek batu egiten dute familia. Guri, adibidez, gustatzen zaizkigu... bada ez dakit... *Españoles en el mundo* tipoko programak. Saioa bera da aitzakia elkartzeko, gauzok komentatzeko. Ongi dago.

Guraso batzuen iritziz, telebista bera da arazo; bereziki, eskaintzen duten haur-programazioa. Aita honen aburua esanguratsua da oso:

AH: Ene aburuz, [telebistari eskaintzen zaion tartea] zenbat eta gehiago murriztu, hainbat hobe. Era horretan, denbora gehiago emango dute irakurtzen. Nik uste dut irakurtzea interesgarriagoa dela gaurkotasunezko albisteak jakitea, Interneten eta horrelakoetan aritzea baino. Beste kontu garrantzitsu bat da telebisten haur-programazioa. Ongi legoke, adibidez, arratseko 5etatik 10etara umeentzat mesedegarriak diren programak soilik jartzea, eta ez absorbitzen dituzten saiook; izan ere, absorbitze horrek mendekotasuna dakar eta hortik dator gero eskola-porrota. Saiatzen zara umeak hori ikus ez dezan, edota etxerako lanak egiten laguntzen, (...) baina alferrik da. Beraien dedikazioa soilik programa horretarako da. Arazoa da benetan. Bestelako saioak egin beharko lirateke (...) ez dakit samurragoak; ez dakit nola esan, (...) absorbitzen ez dituzten programak, nolabait.

Hala ere, arazoa ez omen dago bakarrik haur-programazioaren inguruan. Gurasoen kezka saio guztietara zabaltzen da:

AG: Zenbait programa oso gogorrak dira. Lehen saio sexistetan eta horrelakoetan pausatzen nuen arreta. Gaur egun, ez da horretara bakarrik begiratu behar. Begira itzazue albistegiak. Oso ongi iruditzen zait informatiboak ikustea. Ez diet inoiz galarazi, baina behin baino gehiagoetan planteatu izan diot hori neure buruari. Kontzienteki ez ditut zentsuratu, baina ziur naiz beste herrietan horrelako irudiak ez dituztela ematen. Hemen badirudi odolean gozatu egiten dutela.

MR: Azkenean, albistegien % 90 dira...

JA: Ez dira informatiboak, konbentzitzeko tresnak baizik.

MR: Azken batean, albistegien % 90 negoziokoak dira: zenbat eta odol gehiago jarri, orduan eta ikusle gehiago daukazu.

Mugak ipini behar

Ikus-entzunezko aparatuen presentzia ez da bera etxe guztietan. Horrek ere hedabideen kontsumoa mugatzen du, jakina. Kasuistika zabala da:

AE: Gure elkarteko gurasoen artean aniztasun handia dago. Etxeko ekipamendua guztiz desberdina da, maila sozialen arabera. Horregatik, beharrezkoa da baliabideak martxan jartzea gizarte-esparruan, gurasoek honen parte izateko. Ikasleek, euren kabuz, bilatzen dituzte baliabideak: etxean ez badituzte, lagun baten etxean, KZgune batean edo beste edozein lekutan. Baliabide horiek leku «kontrolatueta» badaude, etxean edo eskolan adibidez, seguruagoa izango da. Indar gehiago egin behar dugu hori lortzeko.

Gurasoen kontrola noraino iritsi behar den, telebista-aparatua neska edo mutilaren logelan izatearen abantailak eta desabantailak behin eta berriz agertu ziren eztabaidetan. Etxe guztiak ez dira berdinak, ezta gurasoen jarrera ere. Solasaldietan parte hartu zuten guztiak bat etorri ziren helduen presentzia eta kontrola guztiz beharrezkoa zela esatean. Baina, aldi berean, muga horiek ipintzeko gai ez direla aitortzen zuten. Gurasoen artean «kolega» gehiegi omen dago. Sarritan, *errudun* sentitzen dira. Hor, nonbait, paradigma-aldaketekin batera, gaur egungo gurasoei kosta egiten zaie beren *rola* onartzea. Beraien ustez, garbi dago erantzukizun handiena gurasoena dela, eta ez eskola edo administrazioarena:

JA: Etxean mugarriak ipintzen ez badira, alferrik da kalean ipiniko dizkizutela pentsatzea.

MR: Guk nahi ditugun emaitzak lortzen ez baditugu ezin diogu kulpa osoa eskolari bota, edota administrazioari, edo trafikoari edo semaforoei. Nik uste dut, gure seme-alaben heziketan, berdin dio ikasketez, komunikazioaz edota beraien heldutasunaz ari garela... erantzukizunaren % 99,99 gurea dela; gurasoona, alegia. Oso erraza da eskolari edo gizarteari kulpa botatzea, baina, ardura gurea da.

AG: Mugak ipintzea gurasoon erantzukizuna da, bai. Hala ere, zientzia-fikziozkoa iruditzen zait telebistek haurren programazioa errespetatu behar dutela pentsatzea. Hori ez dute egingo, telebista negozioa delako. Nahiz eta ados egon proposamen horrekin, telebisten joera gero eta nabarmenagoa da. *Barrio Sésamoren* garaia historiara pasa zen.

ST: Programazioa diseinatzeko dutenek badakite etxean ez dagoela mugarik. Ez zaie interesatzen neska-mutikoei mugak izatea. Beraiek nahi dutena da programak kontsumituak izatea.

Guraso bezala nork bere ardurak hartu behar ditu, konplexurik gabe, baina argi jokatuz:

AE: Guraso bezala, beldurra alde batera utzi behar da. Beste kontuetan gertatzen den bezala, hemen ere irekiak izan behar dugu eta gauzak zelan egin diren seme-alabei azaldu.

Hedabideen arteko konparazioak etengabe agertzen dira; batik bat, telebista eta Interneten artean. Berritoki ere, kezkaren mamua, nagusi:

AE: [Gurasoentzat] askoz errazagoa da telebistari buruz iritzia ematea Interneti buruz baino. Internet kezka soziala baten eskutik dator; erreparoa handia dago. Gurasoek ez dakite edukiak aztertzen. Telebistan bai. Eurak telebistarekin jaio dira; beraz, asko dakite, baina Internetez... kezkatuta daude... Beldurra diote. Seme-alaben aurrean ez dakite oso ondo zelan erabili tresna hori.

Bideo-jolas, taldean solas

Telebista, ordenagailua, Internet, sakelako telefonoa... eta bideo-jolasak. 14-18 urte bitarteko gazteen artean (hortik gorakoen artean ere, jakina) bideo-jolasen kontsumoa oso handia da. Denbora-pasa hauei eskaintzen zaien tartea, arazo-iturri gertatzen da etxe askotan, giroa petraltzeraino. Gurasoen iritzia jakin nahi genuen, nola ikusten dituzten haiek bideo-jolasak: denbora-pasa, galbide, estrategia intuitiboak lantzeko bide, nola? Honatx beren gogoetak:

AG: Nik gauza horiek guztiak ikusten ditut. Badira bideo-jolas didaktikoak eta beste batzuk ez. Jolasaren arabera izaten da. Batzuk oso errepikakorak dira momentu guztietan daude ta-ta-tan, ta-ta-tan eta beste batzuk, berriz, oso dibertigarriak dira.

Gurasoak saiatzen dira seme-alaben bideo-jolasetan ageri diren edukiak kontrolatzen, baina ez da lan erraza:

AG: Une honetan nire semeak ordenagailuan jolasten ari dira mundiala iruditzen zaidan bideo-jolas batekin. *Spore* du izena. Munduaren sorrera da. Bat-batean planeta bat ageri da eta hasten zara apurka planeta hori eraikitzen, landareetatik hasita animalietaraino... Zuk eman behar diezu jatekoa eta beste hainbat gauza egin; hau da, mundu oso bat egin behar duzu. Zer da txarrena? Bada jolasik onenak ere baduela bere alderdi txarra eta zera da, dedikatzen dioten denbora. Denbora asko ematen badute oso urduri jartzen naiz; sesioka hasten gara eta giro txarra sortzen da. Esan

egiten diet: «zenbat denbora daramazue hor?» Eta segituan dator nire haserrea: «hau ez da normala», bata eta bestea. Neurrian dago kontua. Batzuetan oso sartuta badaude historian oso zaila da bertatik ateratzea.

JA: Nik ez dakit asko jolasten duten edo ez. Nik uste dut ezetz. Boladak dituzte. Batzuetan gehiago tematzen dira beste batzuetan baino. Nagusiak gutxi jolastu du. Hasieran gauza horien oso kontrakoak ginen. Orain dugun DSa duela urtebete edo erosi genuen; agian gutxiago. Beraz, nagusiak apenas izan du aukera horretan emateko.

Bideo-jolas kontuetan gurasoak *jarrita* daude. Ondorengo elkarriketa-zatian beren gustuak ageri dira. Garbi dago zer bilatzen duten denek; haur, nerabe, gazte eta helduek ere: interaktibotasuna; horixe azpimarratzen dute, behin eta berriz:

AG: Niri DSa okerragoa iruditzen zait ordenagailuko bideo-jolasak, Play edo Wii-koak baino. DSkoak, oro har, ez dira hain sortzaileak. Batzuk estrategiazkok dira. Baina hala ere, DSko horiek ere hobeto garatu dituzte ordenagailuetan edo Wii-koetan. DSkoak tentelagoak dira, ez dira hain sortzaileak.

Lagun-giroan zer ikusi; horixe nahi:

JA: Gure kasuan DSa izan genuen beste guztiek zeukatelako. Azkenetarikoak izan ginen. Beste horrenbeste gertatu zen ordenagailuarekin. Berdin bideo-jolasekin ere. Nagusiari ukatu geniona, onartu diogu txikiari. Erosten ez badiezu, badirudi gauza guztietatik kanpo gelditzen direla, bizitzatik at. Saiatzen zara hori guztia kontrolatzen, baina... alferrik da. Nik dagoeneko amore eman dut.

AG: Nik uste dut jolasa, berez, garrantzitsua dela; baina, jakina, hautatzen denaren arabera dago kontua.

MA: Gure etxean, nagusia oso zuhurra izan da. Horregatik, eskatu duen neurrian eman egin diogu. Duela gutxi, PSPa eskatu zigun. Gaur egun Internetera konektatzeko erabiltzen du, wifi-a duen nonbaitera goazenean. Izatez, apenas erabiltzen du. Egia esanda, bideo-jolasak familia bera batzeko beste modu bat dira. Gure biak futbolean edo saskibaloian aritzeko elkartzen dira. Ez dakit oso sortzailea den edo ez, baina entretenimendu bezala ez dago gaizki; ongi pasatzen dute.

Bideo-jolasa aitzakia da askotan elkarrekin une dibertigarriak igarotzeko:

MA: Etxeko beste guztiok jolasetan aritzeko ere elkartzen gara, boloetara, tenisera edo antzeko gauzetan jarduteko. DSrekin, berriz, boladak ditugu, batik bat txikiak izaten ditu horrelako aldiak. Niri, egia esanda, gustatzen zait elkarrekin ikustea, nahiz eta batzuetan euren artean «pikea» sortu. Gutxienez, elkarrekin daude, interakzioa dago beraien artean.

PA: Azken batean, hobe da jarduera aktiboa pasiboa baino. Adibidez, nik nahiago dut seme-alabak ordu eta erdi elkarrekin jolasten ikustea, edo lagunekin Wii speech-ean daudela sumatzea, film arrunt bat ikusten ari direla konprobatzea baino. Askoz aktiboak dira jolas horiek. Interaktuatu egiten dute.

Messenger, Tuenti, Twitter, Facebook...

Sare sozialen aurrean, gurasoek sentsazio kontraesankorrak dituzte. Alde batetik, komunikatzeko tresna bezala ikusten dituzte, baina duten ezjakintasun-maila handia da. Horregatik, erreparo handiz ikusten dituzte, sare horietatik euren seme-alaben pribatutasun eta intimitatearen aurkako erasoak etor litezkeelako.

MA: Hori guztia ongi dago, baina argi esan behar zaie horrek guztiak dakarren arriskua. Neuk ere egin dut hanka-sartze hori, arrisku horiez ez aipatzea, alegia. Tuenti edo Facebook bezalako sareez ari naiz. Azkenean, batak besteari luzatzen dio gomita, hark beste bati eta, era horretan, katea sortzen da; konturatu orduko mundu osooan zaude, zu zeu enteratu gabe. Agian ez duzu nahi bertan egotea, baino hor zaude. Nik ez dut horretaz asko ulertzen, baina lehengo egunean lagun batek esandakoarekin harrituta geratu nintzen. Hauxe esan zidan: «zure semea ikusi dut gaur Interneteko ez dakit zertan». «Hara», esan nion: «zer dela-eta ikusten duzu zuk nire semea Interneten?» Orduan esan zidan bera zegoela gonbidatu ez dakit zein taldetan eta nire semearen profila bertan zegoela... Eta hori 16 urte dituen semearekin jazo bazen, zer ez ote den gertatuko txikiarekin? 12 urtekoa Messenger-en dago eta beldur naiz; izan ere, ez dizkiogu gauzak behar bezala esplikatzen. Sare horien erabilerari buruz argibide gehiago eman behar zaizkie, pasahitzaren erabilerari buruz, adibidez. Gertatzen dena da ni neu ere ez naizela oso trebea kontu horietan.

Sare sozialak, arazo, aukera, komunikatzeko tresna? Zer dira?:

JL: Ez dira arazoa, arriskua baizik. Zu talde batean egon zaitezke, baina, arazoa da amaitzen duzunean zuk hautatu ez duzun gune batean. Kate bat da. Zu sartzen zara talde batean baldin eta gonbidatuta bazaude. Nik zu gonbida zaitzak. Baina, gerta daiteke hirugarren pertsona bati batere graziaz ez egitea zu zeu bertan egoteak. Ez dut asko ulertzen baina uste dut horrela funtzionatzen duela. Beraz, (...) ez dakit... konplexua da gaia.

AG: Nire 12 urtekoari, Messenger-eko istorioekin hasi zenean, kontu horiek asko interesatzen zitzaizkion. Geroztik ez da asko sartu, salbu udaran. Orduan bai, lagunak hortik zehar zituelako eta haiekin harremanetan egoteko. Niri, hori adibidez, gustatzen zait, lagunak egiteko modua izan daiteke. Hala ere, 12 urterekin hobe lagunekin aurrez aurre egotea.

AG: Nik hor, adibidez, garbi esaten nion: «ezagutzen ez duzuna ez gehitu zurerara». Egia esanda, ez dakit kasu zipitzik ere egiten zidan gero, ni neu ere ez nindoalako hori konprobatzera. Haiek guk baino askoz ere gehiago kontrolatzen dute, baina beraiek uste dutena baino gutxiago. Oso gutxi sartzen dira sare horien letra txikia aztertzeraz, segurtasun-protokoloak eta horrelakoak ezagutzera. Askok irakurri behar da; presaka gainera. Horixe da egiten ez dutena. Inportantea da baina, jakitea, adibidez, kontu bat sortzen dudanean zeri ematen ari naitzaio nire baietza.

MA: Nik onartu egiten dut gai honek gaintu egin nauela, jakintzat eman ditudala argitu gabe nituen kontu batzuk. Seme nagusiak erabilera arduratsuagoa egiten duela uste dut. Giro horretan hezi da; teknologia berri hauekin batera, alegia. Txikiarekin,

berriz, konturatzen naiz gehiago hitz egin behar dudala. Gero eta gehiago sartzen ari da, apurka-apurka berau konturatu gabe.

Gurasoek uste dute teknologia berrien gakoa erabileran eta zentzu komunean datzala «Teknologia berez ez dira on-onak edo txar-txarrak; dena dago beroriei ematen zaien erabileraren arabera» diote.

MR: Konplikatua dugu. Benetan. Haiek gure aurretik doaz. Gainditu egiten gaituzte etengabe. Egin dezakegun bakarra da zentzu komunaz hitz egitea, ohartaraztea noraino iristen ari zaren eta abar. Nik, zer esplikatuko diot bada, Interneti buruz, nire mutikoari baldin eta justu samar banabil ordenagailua pizteko? Zentzu komunaz hitz egin behar zaie. Jakina, baina zentzu hori bizitzako atal guztietan izan behar dute.

Elkarriketatutako gurasoek nahiko garbi ikusten dute teknologia berriek ohitura berriak ere ekarri dituztela. Ez da egia gutxiago irakurtzen dela, baizik eta irakurtzeko moduak aldatzen ari direla.

Teknologia berriei begiratzean, nostalgia eta itxaropena nagusitzen da beraien hitzetan. Nostalgia iraganeko ohitura asko desagertzen ari direlako: liburutegietara joatea, kale-jolasak... baina itxaropena ere teknologia berriek ekarriko dituzten aukera berrien aurrean.

Ikuspuntu kritikoa

AE adituaren aburuz, ikuspuntu kritikoa izatea guztiz funtsezkoa da orain eta etorkizunean ere. Irakasleriari eskaintzen zaion prestakuntzaz jarrera kritikoa dauka:

AE: Nire ustez azken urteotan gertatu dena zera izan da, oro har irakasleriari erakutsi zaiena izan da «katxarrerria»: zelan egin web orrialde bat, zelan erabili... Kontuz, jakin behar da zelan erabiltzen den ordenagailua, baina hori da irakasle batek behar duena? Tresna baino ez da, boligrafoa erabiltzen jakin behar duen bezala, arbela digitala zelan erabiltzen den jakitea bezala. Beste gauza bat da tresna horrekin zer egiten dudan. Eta hor sartzen da pedagogia. Hori oso gutxi irakatsi zaie irakasleei. Orain web 2.0 sartzen ari da baina, beraiek duten arazorik handiena irakaskuntzan aplikatzea da.

Aditu beraren aburuz, maisu-maistrei eskaintzen zaizkien ikastaro askoren aprobeitxamendua zalantzazkoa da:

AE: Ikastaroetara joaten diren irakasleen erdiek ondo baino hobeto dakite ordenagailuak erabiltzen. Han irakasten dena ez dute behar, eta haiek ikasi nahi dutena da zelan erabili ordenagailua ingelesa, matematika, «lengua» edo dena delakoa irakasteko; hau da, pedagogia. Metodologia aldatu behar da. Oraindik hori ez dago sartuta programetan.

Aditu honen esanetan, administrazioak eskaintzen dituen ikastaro gehienak gestiorako dira, «baina hori ez da eskolak behar duena». AEren aburuz, oso ondo dago irakasle batek jakitea zelan egiten den powerpoint bat, baina zerbait gehiago behar da:

AE: Irakasleak beraiek kexatzen dira honetaz. Hainbat baliabide metodologiko daude, batez ere Internetetik jaitsi daitezkeenak, baina gehienak ingelesez edo gaztelaniaz daude, euskaraz gutxi daude, eta ikasle gehienek euskaraz ikasten dutela kontuan hartzen badugu, hor arazoak izango dira (...) Gutxi barru curriculum berriak eskatuko du argitzea zelan aplikatzen diren teknologia berriak irakaskuntzara, irakasleek oraindik oso ondo ez dakitena. Hala eta guztiz ere, nik bai uste dut gauzak etorkizunean hobera aldatuko direla. Oro har, aldaketa-momentu batean gaude, baina baikor dira elkarrizketatu diren guraso eta aditu gehienak. Oraingo egoera eta duela hamar urtekoa desberdinak dira, gauzak asko aldatu dira. Beldurrak, kezkak eta inkognitak handiak izan arren gurasoak, oro har, gero eta jantziago daude kontu hauetan.

Hezkuntza-munduan ere testuingurua ziztu bizian aldatzen ari da. Ezin zaio galgarik jarri. Etorkizuna pantaila-formatuan dator, haur, nerabe, gazte edo adinekoentzat; ikasle zein irakasleentzat.

AEk kritika honekin amaitu du bere gogoeta:

AE: Administrazioa, askotan bezala, berandu dabil, baina datozen hamar urteetan kon-turatuko gara zelako aldaketa etorriko den. Ikastetxeak guztiz desberdinak izango dira. Irakasleen % 40 jubilatu da. Horrek aukera ematen du gauzak aldatzeko. Familietan aldaketak izango dira ere, eta gurasoen erdia baino gehiago ez dira enteratuko zertan datzan hau, baina etxean seme-alaben eraginez modeloa egokitzen joango dira. Eurek mantenduko dituzte haien ideiak, balioak eta guzti baina moldaketa eta ez aldaketa izango da.

Laburpen gisa

Oro har, gurasoek ongi hartzen dituzte teknologia berriak. Aspektu negatiboak, beldurrak eta arriskuak ikusi arren, garbi daukate mundu honek ez duela atzera bueltarik eta gehiago direla alderdi onak txarrak baino. Alde horretatik, teknologia berriak gizartearen beraren isla baino ez direla uste dute. Beren seme-alaben garapenerako tresna ere ikusten dituzte teknologiok, batik bat Internet sarea.

Aldi berean, gurasoek gaindituta ikusten dute euren burua. Gaindituta teknologia berriak behar beste menderatzen ez dituztelako eta gaitasun horietan euren seme-alabek mila buelta ematen dizkietelako.

Gurasoek ezintasun nabarmena dute euren seme-alabei ikus-entzunezko hedabideen kontsumoa mugatzeko. Aitortzen dute beraiek direla mugak ipintzeko pertsonarik aproposenak, baina, aldi berean, onartu egiten dute arazo handiak dituztela mugok ezartzeko orduan. Kontu hau arazo-iturri ere bihurtu da etxeetan. Saiatu saiatzen dira baina, askotan, ez dute lortzen helburu hori. Beraiek arazo hori leporatzen diote telebistak, sare sozialek eta bideo-jolasek duten mendekotasun-ahalmenari.

Elkarriketatuak oso kritiko agertu dira telebistarekin: «Oso kaltegarria izan daiteke». Programa zaborrei leporatzen diete errua. Batzuek euren seme-alaben eskola-porrota bera ere telebistari egotzi diote. «Telebista negozioa eta morboa da». Telebistako albistegiekin ere kritiko agertu dira: ere: «Denek konbentzitu nahi gaituzte».

Kritikoak izan arren (telebistaren aurrean, kasu), gurasoek garrantzi handia ematen diote ikus-entzunezkoak familian kontsumitzeari. Zer kontsumitzen den baino, garrantzitsuagoa da «nola» kontsumitzen den: bakarka (nork bere gelan) edo taldeka, sukaldean edo egongelan, baina neba-arrebeekin edo gurasoekin.

Gurasoek asko baloratzen dute interaktibotasuna. Alde horretatik, Internet oso ongi hartzen dute, baita zenbait bideo-jolas edo jokoak ere. Hedabide horiek (Internet, batik bat) edo denbora-pasa horiek sortzaileagoak eta aktiboagoak ikusten dituzte telebista baino, adibidez.

Sare sozialen aurrean sentsazio kontraesankorrak dituzte. Alde batetik, komunikatzeko tresna bezala ikusten dituzte, baina duten ezjakintasun-maila handia da. Horregatik, erreparo handiz ikusten dituzte, sare horietatik euren seme-alaben pribatutasun eta intimitatearen aurkako erasoak etor litezkeelako.

Neska-mutilen tutoreak kontraesankorrak ere badira batzuetan. Onartzen dute mugak ezarri behar direla. Onartzen dute kontrola edo ordena jarri behar direla, baina gero ez dira gai kontrola hori nola egin behar den zehazteko.

Beste aldetik, gurasoek uste dute teknologia berrien gakoa erabileran eta zentzu komunean datzala, «bizitzaren beste arloetan gertatzen den bezala». Kezkak, zalantzak eta galderak asko badira ere, oro har, elkarriketatuek itxaropentsu ikusten dute etorkizuna.

3.2. BIDE-HAUSLE ETA BIDE GILE IZAN DIREN IRAKASLEAK

Irakasleak apal jokatu behar du; ikasleei oinarriak eman behar dizkie, gerora haiek lora daitezen

Marta Pérez Yarza

Kezkak eta zalantzak. Beldurrak. Hori guztia azaleratzen da eremu ezezagunaren aurrean gaudenean. Eta galderak: nor hasiko? nork helduko dio gaiari? Norbaitek hartu behar du ekimena; norbaitek, aitzindari. Iraultza digitalak ez du mundu guztia ezustean harrapatu; ez eskola-munduan, bederen. Bide berriak lantzeak, sarritan, lehendik zeuden formen eta moduen bazterketa ekartzen du. Ez da lan erraza. Izan

ere, askotan, inertziak eta joera markatuek ez digute panorama behar bezala ikusten uzten. Berria den oro, berez, ez da ona edo txarra, definizioz; zaharra den oro txarra edo ona ez den bezala.

Lan honen egileek esperientziadun irakasleengana jo zuten, teknologia berrietan Euskal Herriko eskola eta institutuetan aitzindari izan diren maisu eta maistrengana. 2008 eta 2009 bitartean zenbait elkarrizketa sakon egin genituen beraiekin, beraien eremura joan ginen, beraien terrenora. Hainbat konturen inguruan aritu ginen: ikus-entzunezkoen alfabetizazioaz, eskolan sartu diren haize berriez, ikasleen jarreraz, irakasleen beldurrez, eta abar. *Hura ikusi, hori ikasi*.

Guztira bost topaketa egin genituen irakasle horiekin: hiru elkarrizketa Bizkaian; beste biak, Gipuzkoan. Hauek izan ziren gure solaskideak:

Marta Pérez Yarza. Ikus-entzunezko Komunikazioan doktorea. Filologia Ingelesean lizentziaduna. 2008-09 ikasturtera arte ingelesezko irakaslea hainbat zentrotan. Ikus-entzunezko alfabetizazioaren inguruan zenbait esperientzia burutu ditu, besteak beste, Sopela eta Sestaoko institutu publikoetan. Gaur egun, jubilatuta dago. Elkarrizketa 2008ko urriaren 3an egin zen Plentzian.

Iñaki Ostia. Donostiako Zubiri Manteo institutu publikoko irakaslea Europako Zinema eta Gazteak (*European Cinema and Young People*) esperientzia aurrera eramane du zentro horretan *Comenius 3* programaren barruan. Elkarrizketa 2008ko azaroaren 7an izan zen, Donostian.

Enrike Landeta. Txurdinaga Behekoa institutu publikoko euskara-irakaslea eta ikus-entzunezko komunikazio-tailerraren arduraduna. Elkarrizketa 2009ko otsailaren 16an egin zen, institutuan bertan.

Tomas Etxeandia. Getxoko San Nikolas ikastola kontzertatuko irakaslea. *Globalab* Laborategi Globala esperientziaren koordinatzailea. Elkarrizketa 2009ko martxoaren 12an egin zen, zentroan bertan.

Emilio Martín González, Antton Mendizabal eta Amando Pavia. Donostiako Amara Berri eskola publikoko zuzendaria, hedabideen ataleko koordinatzailea eta laborategietako arduraduna, hurrenez hurren. «Amara Berri sistema» aurrera eramaten ari diren profesionalak dira. Elkarrizketa 2009ko apirilaren 3an izan zen, Donostian bertan.

Marta Pérez Yarza: «Baliabide eta heziketa gehiago behar dira».

Marta Pérez Yarza zinema betidanik maite izan duen irakaslea da. 70eko hamarkadan Deustuko ICE Hezkuntza Zientzien Institutuan lan egin zuen. Ingelesezko irakasle, sarritan baliatu zen bideokliparen teknikaz hizkuntza horren ikaskuntza- eta irakaskuntza-prozesuan aurrera egiteko. Gai horretaz —Bideo-kliparen semiotikaz— doktoratu zen geroago.

Bere ibilbide profesionalean ikus-entzunezko alfabetizazioarekin zerikusia duten jarduera mota desberdinak egin ditu, beti Bigarren Hezkuntzan (3. eta 4. mailatan). 70eko hamarkadan, ICEn zegoela, hautazko irakasgai bat proposatu zuen. Esperientzia hark 80ko hamarkadan jarraitu zuen. Geroago, Sestao eta Sopelako institutuetan ibili da eta bertan ere horrelako irakasgaiak eskaini/koordinatu ditu. Ingelesaren didaktika ardatz izan bada ere, berak bultzatutako edo koordinatutako hautazko irakasgai horiek hiru hizkuntzatan eskaini izan dira (ingelesez, euskaraz eta gaztelaniaz).

Irudiaren konposaketaz jarduteaz gain, irakasgai horiek oso lotuta zeuden orduko giro sozialari: 80ko hamarkadan Euskalduna ontziolako gatazka ikasleen lanen ardatz bihurtu zen. Ikasleak erreportari gisara aritu ziren kalez kale. Bere memorian iltzatuta geratu da ikasleekin bizi izandako esperientzia hura. Tentsio handiko egunak izan ziren. Han ziren bere 14-16 urte bitarteko 30en bat ikasle, mikroa eta kamerak eskuetan, erreportari izateko prest:

Hura egiteak esan nahi zuen elkarriketak kalean egitea, irudiak hartzea, soinua ere txertatzea... konplexua zen. Orduan jabetu nintzen zein garrantzitsua zen heziketa mota hau maila guztietara eramatea; kontu honek eskola-munduan izan dezakeen proiektioaz, alegia.

Ongi hasten denak ez du beti ongi amaitzen. Irakasleen arteko inbidiek, eta ikastetxean izandako zuzendaritza-aldaketek eten egin zuten esperientzia hura. Gorabehera batzuen ondoren, 1995-96 ikasturtean abian jarri zen berriro Sopelako institutuan. Orduetik aurrera, irakasgai honek beste bultzada bat hartu zuen. *Ikus-entzunezko komunikazioa* izeneko hautazko bezala eskaini zen DBHko 3. eta 4. mailan. Ikasleen erantzuna oso ona izan zen. Azken urteetako esperientzia honela gogoratzen du:

Hasierako bi ordu haiek askoz gehiago izan ziren. Ikasleek jolas-orduak baliatzen zituzten beren ikus-entzunezkoen proiektuak amaitzeko. Aparteko esperientzia izan zen hura. Gainera, kasu hartan zuzendaritzaren babesa zegoen, baita diru-laguntza bat ere. Ikus-entzunezkoen gela muntatu genuen. Aski izan ziren bi mahai-gaineko ordenagailu, beste bi eramangarri eta kanoi bat.

Bi taldek euskaraz jardun zuten. Bakoitzean 18 ikasle zeuden. Hirugarren bat ere gehitu zen, A eredukoa. Kasu guztietan helburua bera zen:

Nire helburua garbi zegoen: ikusle pasibo izatetik aktiboa izatera igarotzea. Eta horrez gainera, posible balitz pitin bat bazen ere sortzaile bihurtzea, perfektu. Nire ustez, ikus-entzunezko alfabetizazioa herritartasunerako heziketaren barruan sartu beharko genuke.

DBHko 3. mailan ikus-heziketa lantzen zen. Hasiera batean, masa-hedabideei buruzko gogoeta orokorra egiten zuten; komunikabideek geure bizimoduan duten eraginaz jarduten zuten. Irakasleak eztabaida abiatzen zuen:

(...) abiatzeko unean, hasten ginen aipatzen zenbat iragarki ikusten zituen ikasle bakoitzak institututik bere etxerako bidean, adibidez; edo zenbat marka eta ikono zeramatzan bakoitzak bere motxiletan edo aipatuz zenbat zeinu edo ikur adierazgarri ikusten zituzten eurek herritik osteratxo bat ematen zuten bakoitzean... Gero, jarraitzen genuen aipatuz zenbat ordu ematen zuten telebistaren aurrean, edo Messenger, edo Tuenti bezalako sareetan, irratia entzuten, eta abar. Konturatzen ziren orduan ikus-entzunezkoen kulturapean bizi direla. Jakina, hori guztia ingelesez hitz egiten edo hizkuntza horretan idazten. Era horretan hizkuntzaren beraren hobekuntzarako tresna bihurtzen zen gure ariketa...

Eztabaida hark bide ematen zion irakasleari beste komunikazio motaz hitz egiteko: berbazkoaz, berbarik gabekoaz, ikus-komunikazioaz, ikus-entzunezkoaz:

Garrantzitsuena zen hau guztia errealitatetik ateratako erreferentziekin lotzea. Esaterako, interesatzen zitzaigun zer kontsumitzen duten aztertzea edo kalera irtetea irudiak hartzeko. Ez genuen nahi soilik zerbait teorikoa egitea; izan ere, badakigu teoria, gehienetan, bost axola zaiela. Errealitatea ukitzen dutenean hasten dira jabetzen zer den zeinu ikonikoa, eta abar. Adibidez, gorputz-adierazpena lantzen genuen, emozioen transmisioa (...) Horretarako argazkiak atera eta konparazioak egiten zituzten, baita gero beroriek aztertu ere.

Argazki-kazetaritza lagun, Martaren ikasleek idatzizko hedabideez ere lan egiten zuten: argazkiek egunkarietako lehen orrialdean betetzen dituzten funtzioez eta duten garrantziaz ohartzen ziren. Era horretan, pixkanaka, hezitzailea termino teknikoak erabiltzen hasi eta sozializatzen hasten da: konposaketaz, angeluez, planoez hitz egiten hasten dira. Hurrengo pausoa, argazki batzuk hautatu eta berorien azalpena egitea da. Langintza horretan ikasleek aurrez ikasitako kontzeptuak erabiltzen dituzte. Argazki-muntaketa egiten dute eta gelakideen aurrean azaldu eta arrazoitu behar dute:

Hau guztia elkarlanean landutako materiala da, eta hori abantaila handia da. Beti dago argazkien mundua hobeto ezagutzen duen norbait edota Powerpoint-eko aurkezpenak ederki menderatzen dituenak. Batzuek eta besteek horrela ikasten dute, elkarlanean. Dinamika hori ona da. Egun pare batean, 14 urterekin Powerpoint-eko oso aurkezpen txukunak egiten dituzte. Horregatik irudiaren ikasketa- eta erabilera-prozesuak batera eramatea garrantzitsua da, baita ikus-entzunezkoen teoria eta teknologia berrien erabilera ere. Horrexek ahalbidetzen du bestelako gauzak egitea.

Hurrengo pausoa, erretratua da. Elkarri edo euren buruari egiten diote potreta eta gozatu egiten dute. Beren saltsan daude. Gero, beraiek hautatzen dituzte argazkiak eta Pinnacle-n egiten dituzte muntaketak, soinua eta tituluak erabiliz:

Egia esanda, motibatuta badaude edonondik ateratzen dituzte orduak gauzok egiteko. Beren saltsan daude, oso gustura. Era horretan kultura bisuala garatzen dute; oso modu intuitibo eta desordenatuan nahi baduzue, baina ikasten dute. Berehala ikusten duzu izugarritzko argazkiak ateratzen dituen jendea edota Pinnacle-ren edizioa menderatzen dutenak, begirada eta pazientzia landu duten neska-mutikoak dira. Talde-lanak horixe dauka. Badaude Photoshop erabiltzen dutenak besterik ez bada ere aurpegiko pinportak

kentzeko. Nork bere gustuko gauzak lantzen ditu, baina denek egiten dute lan. Inork ez du piperrik egiten. Denek hartzen dute parte.

Hurrengoan, ikasleek erretratutik paisaiara egiten dute salto. Hemen ere, talde-lana da ardatz. Adibidez, itsaslabarra erretratatzek bide ematen die fenomeno geologikoez hitz egiteko. Prozesuaren amaiera publizitatea da, bertan ageri diren irudi estereotipatuak, adibidez:

Publizitatea aztertzen dugu, modu sistematiko batean gainera. Esaterako, (Jean Marie) Floch-en azterketa semiotikoak erabiltzen ditugu eredu desberdinak aztertzeko; hau da, publizitate ordezkatzailerak, oinarritzak, mitikoa, eta abar. Eta arrazoitu egiten dute iragarki zehatzak erabiliz. Jakina, beti gertatzen den moduan, azkenean jotzen dute ezagutzen duten eredu konkretu bat aztertzerako. Gero, idatzizko lan bat prestatu behar dute eta, beharrezkoa balitz, powerpoint bat muntatzen dute. Azkenean, amaitzen genuen produktu berrien publizitatea proposatuz edo CDetarako azalak diseinatuz.

DBHko 4. mailako irakasgaian, berriz, irudiaren mugimendua da helburu. Komikia eta ikus-narratiba aztertzen hasten dira. Lan egiteko era, 3. mailan erabili duten berbera da. Eredu batzuen gainean hasten dira gogoetak eta galderak egiten. Iragarki zehatz batzuk hartu eta bertan erabiltzen diren planoak edo nagusitzen den erritmoa aztertzen dituzte. Edo film ezagunen batean zuzendariak erabilitako estrategia arakutzen dute:

Adibidez, *El Acorazado Potenkim* filma aztertu izan dugu. Hartu genuen eszena mitiko hura, non emakume hark bere umearen gurditxo bazihoala ikusita, izugarritzko mina adierazten zuen hura. Zertarako? Bada planoen jarraitutasuna balioesteko eta azaltzeko. Adibidez, plano horien alternantziak isla dezake emakume haren sentipena. Eredu zehatz batzuk hartu eta plano eta inguraketa zehatz batzuk egiten genituen. Bizkitartean teoria sartzen diegu: planoak zer den, sekuentzia, eta abar, betiere eredu praktikoaetatik hasita. Horretarako sailkapen horiek errazten dituzten orriak pasatzen dizkiet. Horretan sartzen dira: planoen txertaketa, argazkien edo irudien erabilerak, eta abar. Gauza gehiegi ere ez. Izan ere, nahiago dut lehenbailehen esperimendatzen hastea, hanka sar dezatela, baina berehala jar daitezela horretaz; eta gazuak azter ditzatela euren artean, egindako akatsak taldean ikusiz. Berahala hasten dira esanez kamera mugitu zaizu, edo hori gaizki dago honegatik edo horregatik. Kritikoak izatera ohitu dira, baina beraien artean giro edo susmo txarrak sortu gabe.

Eredu zehatzak aztertuz errazagoa da gogoeta piztea. Berehala jabetzen dira iragarki honen edo horren atzean egon litezkeen balioez edota gidoilariak helarazi nahi izan dituen sententzioez; izan ere, hori ere da irakasgai honen helburu: lehen ikusten ez zituzten gauzak irakasgai hauen bitartez ikusteko gai izatea.

Ondoren, ekoizpen-prozesua aztertzen dute. Istoria oso labur baten gidoia egiten dute lehenik. Gero, *story board*. Biak dira ezinbesteko urratsak kamerak hartu baino lehen. 3. mailan argazkia jorratu dute, begiarekin egin dute lan. Orain kamerarekin esperimendatu behar dute. Taldea kontu guztiez arduratzen da, makineriaren mantenuaz, bateriak prest izateaz, eta abar. Eta lanean hasten dira,

kalean, herrian, hirian... Hainbat proiektu garatu dituzte. Beti saiatu dira ikasleen gertuko errealitatearekin lotutako esperientziak agertzen. Hainbat lehiaketatara ere aurkeztu izan dira, baita sariak jaso ere.

Institutuko A ereduko zenbait kasutan etorkin asko dago. Proiektu horretarako zenbait ikaskide elkarrizketatu zituzten. Gogoratzen dut, ikasle batzuk musulmanak zirela eta beste zenbait kolonbiarrak. Oso esperientzia polita izan zen, ikustea nerabe horiek nola azaltzen zuten euren esperientzia, beraiek bizi izandako errealitate hori, nola sentitzen zuten euren amen esplotazioa edota zein hotza iruditzen zitzaien hemen topatu zuten gizartea. Gero, lan hori institutu osoan eman zen ikustera. Baliagarria gertatu zen beste ikasleek errealitate hori ezagutu zezaten.

Esperientzia horretan oinarrituta bideo bat egin zuten institutuan. Horrek hainbat erabaki hartzea ekarri zuen: zer sartu, zer kendu, narrazioa nola egin, soinua, musikaren hautaketa (arabiarra eta kolonbiarra, kasu honetan), tituluak jarri, DVDra pasatu, karatula diseinatu eta lehiaketara eraman. Lehen saria irabazi zuten. Horri esker, institutuak beste bi bideo-kamera gehiago ditu.

Erretreta hartu baino lehen, Marta hiru urtez jarraian aritu zen irakasgai hauetan. Esan bezala, ikasleen erantzuna oso ona izan da beti. Motibatzen jakitea izan da giltza: ikasleen inguruko gairen bat aukeratzea, beraien bizitza errealarekin lotutako zerbait.

Bere ustez, esan liteke, oro har, ikus-entzunezko alfabetizazioan egin diren esperientziak nahiko isolatuak izan direla. Kontua ez da irakasleria gogobetez egotea edo gogo faltaz, baizik eta gobernuek irakaskuntza honen aldeko apustu estrategikoa egitea.

Amaitu baino lehen, bi gogoeta utzi dizkigu; bata, agintarien inguruan, bestea belaunaldi gazteen inguruan. Administrazioari zuzenduta:

Baliabideak falta dira. Ez dago egitasmo zehatz bat. Falta da teknologia berriak erabiliko dituen proiektu bat, eskolako curriculumean txertatuko den programa bat.

Gaur egungo belaunaldiek duten potentzialtasunaz, berriz, baikor dago:

Gaur egungo belaunaldiak izugarrizko ahalmena du; teknika horiek primeran menderatzen ditu. Telebistari itsatsita egon dira, euren artean milaka gauza trukutzen dituzte: argazkiak, materialak, denetik, eta den-dena sarearen bidez. Eurak ere, sarritan ez dira horretaz jabetzen eskuratu duten ahalmen horretaz. Aukera txikiena ematen diezunean, berehala gaingitzen zaituzte. Nire ustez, irakasleak apal jokatu behar du; ikasleei oinarriak eman behar dizkie, gerora haiek lora daitezen.

Iñaki Ostia: «Zerotik hasi ginen».

Zubiri Manteo institutuko irakasle honek ere irudiaren mundua —argazkigintza, film laburrak, etab.— maite izan du beti. Berritzegune batean informatika eta ikus-entzunezkoen teknikaria izan zen. Film labur baten egilea da.

Europar Batasunak Bigarren Hezkuntzako gazteen ikus-entzunezko gaitasunak garatzeko asmoz, *Comenius 3* programa antolatu zuen. Horren barruan kokatu zen Donostiako Zubiri Manteo institutuak 2004-05 ikasturtean abian jarri zuen *Europako Zinema eta Gazteak* izeneko ekimena. 14 eta 18 urte bitarteko gaztetxoek artean jarri zen martxan; hots, DBHko bigarren zikloko eta Batxilergoko ikasleen artean. Ekimenak hiru urte iraun zuen 2004-05 ikasturtetik 2006-07raino. Hasiera batean proiektua eskolaz kanpoko ekintza bezala planteatzen zen. Berehala jabetu ziren curriculum barruan sartu behar zutela eta horrela egin zuten:

Proiektua, berez, ez zegoen integratuta curriculum barruan, ez zen ikasgai bat, zeharo eskolaz kanpoko jardura zen. Baina argi ikusi genuen curriculum barruan zerbait sartu behar zela, eskolaz kanpoko jardura hutsean geldituta pikutara joateko arriskua zegoela. Bagenekien Batxilergoan ezinezkoa zela ikasgai moduan sartzeari eta eskolaz kanpo planteatu genuen. Baina, DBHren bigarren zikloan hautazko bat dagoenez posible zen ikus-entzunezkoa gai moduan planteatzea (nahiz eta ez izan zuzenean proiektu bera). Zuzendaritza oso alde zegoenez, sartu genuen. Era horretan, Batxilergoan 18 bat laguneko taldea sortu zen eta DBHko bigarren zikloan, hautazko ikasgai moduan, beste bi talde.

Zinemaren mundua izan du ardatz esperientzia honek. Helburu nagusiak hauek izan dira: norberak egindako filmaren azterketa kritikoa egiteko gai izatea eta Europako beste herrialde batzuetako ikasleek egindako lanekin alderatzea, esperientziak trukatzuz. Guztira Europako 20 bat ikastetxe hartu zuten parte egitasmo honetan. Euskal Herritik eta estatu osotik Zubiri Manteo ikastetxea bakarra izan zen.

Ekimen honek bi ardatz nagusi izan ditu: filmaren lengoaiaren azterketa eta kritika egitea eta, horretan oinarrituta, film laburrak egitea. Gaitasun hauek burutu ahal izateko zenbait irakasleri heziketa-ikastaroak eman zitzaizkien. Heziketa hori ikasleei ere zabaltzeko zuzen zuten. Lehen ikasturtetik bideo-tailerra jarri zen martxan. Europako egitasmoa izanda, ekimenak aukera eman zien Via Reggio (Italia), Cannes (Frantzia), Munich (Alemania), Amsterdam eta Hilversum (Herbehereak) hirietan izan ziren topaketetan parte hartzeko, irakasleei zein ikasleei ere.

Ikasleen aldetik erantzuna ona izan da beti. DBHkoekin arazoak egon ziren, baina saioak ordubetekoak zirelako eta formula hori ez zelako oso egokia helburuak betetzeko. Batxilergoan erantzun hobea izan zuten. Arratsalde oso bat hartzen zuten eta era horretan denbora hobeto baliatzen zuten. Klaustroari dagokionez, taldetxo bat inplikatzeari lortu zen (bizpahiru irakasle). Zuzendaritzak babes osoa eman zion ekimenari.

Lehendabiziko ikasturtean (2004-2005) berandu hasi ziren egitasmoarekin, baina hurrengorako gauzak txukunago prestatu zituzten. Ikasturte bakoitzean plangintza bat bete behar zen. Plangintza horren parte batek Zubiri Manteo ikastetxeko helburu eta betebeharrak markatzen zituen eta beste parteak beste ikastetxe batzuekin bete behar zen. Horretarako, topaketak antolatu ziren beste herrialdeetako

irakasle zein ikasleekin (zinemari lotutako jarduerak izan ziren). Zubiri Manteori dagokionez, esperientzia honela gogoratzen du Iñakik:

Ikastetxeetan bi linea markatu ziren batez ere. Bata pelikulen lengoaiaren analisia landu eta gero kritikak egitea eta, bestea, film laburrak egitea, bideogintza bera baliatuz. Hori ere ikus-entzunezko hizkuntza lantzeko, kontzeptuak sartzeko eta poliki-poliki, maila oso apalean beharbada, baina bide horretatik abiatzen joateko.

Oro har, oso esperientzia positiboa izan dela uste du Iñakik. Egitasmoa abiatu aurreko uneak honela gogorarazten ditu:

Ikastetxe honetan ez genuen horretan inongo esperientziarik. Lanbide Heziketan bai, baina Bigarren Hezkuntzan hau izan zen lehendabizikoa. Programaren berri izan genuenean, «goazen» esan genuen eta Baionako kontaktu baten bitartez Canneseko kontaktuan eta bat-batean sartu ginen. Guk ez genuen azpiegiturarik, ezta irakasle prestatutik ere, baina saiatzeko gogoia geneukala adierazi genuen eta hartu gintuzten proiektuan. Zerotik hasi ginen.

Enrike Landeta: «Ikasleok irudiaren seme-alabak dira».

Enrike Landeta Txurdinaga Behekoa institutuko euskara irakaslea eta ikus-entzunezko komunikazio-tailerraren arduraduna da. Argazkiaren mundua betidanik izan du gustukoa. Berak «frankotiradoretzat» du bere burua, bere kaxara ibili delako beti: «Neronek egin dut programa eta baliabideak ere neuk garatu ditut» (programa eskura eman digu).

Esperientzia 1996. urtean abian jarri zen. Buletin ofizialean agertu zen deialdia. Bazen modulu berezi bat egiteko aukera eta horren barruan *Komunikazioaren Baliabide eta Teknikak* izeneko irakasgaia. Horretan oinarrituta, materiala erosi zen eta martxan jarri zen egitasmoa. Hasiera batean modulu bezala planteatu zen. Hainbat urte igaro eta gero, aukerako irakasgai bezala planteatu zen DBH barruan. Berak hirugarren mailan eskaintzen du.

Aurreko esperientzietan bezala, ikus-entzunezkoen lengoaia ezagutzea da helburu nagusia: gauzak nola egiten diren, zer dagoen telebistan azaltzen denaren atzean, eta abar. Gelan planoak, kameraren mugimenduak, angeluazioa eta muntaketaren teknika irakasten da. Edizio-programa bat ere badute. Gidoi tekniko literarioa ere lantzen da. Alderdi ludikoak du lehentasuna: bat-bateko grabazioak, nagusiki. Zerbait zehatzago egitea eskatzen zaienean, berriz:

Liburuekin gabiltza hemen beti: idazten, komentarioak egiten... baina, ikasle hauek dira irudiaren seme-alabak, eta inoiz ez dute ardurarik izan irudiak interpretatzeko, mundu hori ulertzeko ahalegin berezirik ez ohi dute egin.

Gauza jakina da ikus-entzunezko paradigma nagusitu zaigula. Enrike Landetak ere, horrela ikusten du:

Gidoi tekniko-literarioa ere lantzen dugu. Fase hau da astunena hauentzat, fantasia handia dute proiektua egitean, baina gauzatzeko ezinezkoak dira beraien ametsak, gure medioekin ezin da.

Ikasleen aldetik erantzuna desberdina izan da, urteen arabera. Hasiera batean oso ona izan zen baina, pixkanaka, behera joan da eta orain nahiko eskasa dela dio (bederatzi/hamar ikasle). Jakin-mina, hor nonbait, behera doa:

Lehen jartzen zenuen magnetoskopio bat mahai gainean, kentzen zenion tapa tripak erakusteko eta sekulako interesa zuten ikusteko eta jakiteko makinak nola egiten zuen lan. Orain, ez dira ezta hurbildu ere egiten ikusteko.

Irakaslearen esanetan, litekeena da irakasgaia bera desagertzea, gero eta ikasle gutxiago matrikulatzen delako.

Bada, nik hirugarrenean ematen dut, 14 urtekoak dira. Batzuk gustura datoz... gehienak dira beste irakasgai bat ez hartzearen datozenak (matematika-tailerra, esate baterako). Uste dute hemen ji-ji ja-ja izango dela... baina azterketa egongo dela edo lana egin beharko dutela esaten zaienean, protesta baino ez dago. Eurentzat da kamera hartu eta tontoarena egitea parkean... zerbait espontaneo. Baina, landu gabe, eskakizunik gabe. Zerbait serio planteatzen duzunean, ez dute erantzuten behar bezala.

Klaustroari dagokionez, nahiko ekimen pertsonala dirudi. Ez da antzematen talde finkaturik. Etorkizunari begira, irakaslea ezkor ageri da:

Nik uste dut irakasgai hau bitxikeria bat dela, inportantzia gutxikoa. «Taller de makrame» moduko bat, ezta? (...) Kuriositatea, galdu egin da. (...) Ez bakarrik gai honetan... Berdin zaie hau, bestea... zaharkituta ote nago?

Tomas Etxeandia: «Ikasleei informazioa egituratzeko ahalmena falta zaie».

Tomas Etxeandia Getxoko San Nikolas ikastolako irakaslea izateaz gain, EHUn ere arduraldi partzialeko irakaslea da, Bilboko Ingeniaritza Eskolan. *Informatikaren oinarriak* da bere irakasgaia une honetan EHUn. Informatika eta komunikazioaren mundua betidanik gustuko izan dituen pertsona da. San Nikolas ikastolan *Globalab* laborategi globalaren arduraduna da hura sortu zenetik. Ikastetxe hau 1963. urtean sortu zen. Ikastolen federazioaren barruan dago. 871 ikasle ditu, Haur-eskolatik hasita DBH arte. Klaustroa 60 irakaslez osatuta dago.

Globalab 2006-07 ikasturtean jarri zen martxan. DBHko 3. mailan eskaintzen den hautazko irakasgaia da. Urtero 24 ikasle izan ditu (14-15 urte ingurukoak).

Globalab irakasgaiak urtero egokitzen ditu bere helburu pedagogikoak, *Ingurumena* gai nagusia hartuta, ikasturte bakoitzean gai monografiko bat landu dute: paperaren birziklapena, aldaketa klimatikoa eta ura, hurrenez hurren.

Irakasgai honek komunikazio-gaitasunak lantzea du helburu. Ondorengo alor hauetan egiten dute lan: zientzia-teknologian, osasun-kulturan, hizkuntza-

komunikazioan, teknologia digitalean, gizarte eta herritartasunean eta norberaren autonomia eta ekimenean.

Komunikazio-gaitasunak beste ikasmaita batzuetan ere lantzen dira. Horretarako, *Urtxintxa*, *Txanela* eta *Ostadar* proiektuek —Haur Hezkuntzan, Lehen Hezkuntza eta Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan, hurrenez hurren— eskaintzen dituzten ikasmaitalak baliatzen dituzte. Dena den, proiektu horiek ikaslearen garapen integrala dute helburu eta gizarte-komunikazioaren gaia zehar-helburuetako bat baino ez da.

Komunikazio-gaitasun horiek lortze aldera, eta urtez urteko helburu zehatz horiek gogoan izanda, ikasleak erreminta informatiko desberdinak landuz joan dira. Lehen ikasturtean, paperaren gai nagusia hartuta, irratsaio bat burutu eta sarean eskegi zuten (bide batez, ikasleek *podcast* erremintaren aukerak ere baliatu zituzten). Bigarren ikasturtean, aldaketa klimatikoaren inguruan aritu ziren (landutako erreminta *blog kolaboratiboa* izan zen). Audiozko fitxategiak ere txertatu zituzten. Amaieran oso iragarki interesgarriak burutu zituzten ikasleek aldaketa klimatikoaren inguruan, betiere. 2008-09an uraren inguruan aritu ziren. Landu duten beste erreminta, hauxe: sare sozialak. Plataforma horietako bat aukeratu dute, *ning* izenekoa, euren lanak eta gogoetak eskegitzeko (www.globalab.ning.com). Bi gela elektronikoko dauzkate ikastolan. Bakoitzean 14 ordenagailu daude. Berton irakasgai honez gain, informatikarekin zerikusia duten guztiak ere lantzen dira. Era guztietako *softwarea* erabiltzen dute (librea barne).

IKTen inguruan, ikastetxeko irakasleriak duen jarrera —batez besteko adina 45 urtetik gorakoa da—, oro har, positiboa da Etxeandiaren ustez. Aipagarria ere da, ikastolako ama Arantxa Gutierrez EHUKo irakasleak eskaini dien laguntza. Bere ezagutza oso baliagarria gertatu zaie *Globalab* egitasmoa aurrera eramateko.

Ikasleen erantzuna oso ona izan da beti, oso motibatuta egon dira landu diren gaiak oso gertukoak izan direlako. Gainera euren lanak entzungai eta ikusgai egoteak *plus* erantsia eman dio euren lanari:

Oro har, ikasleak oso gustura daude, oso motibatuta; gaia gustukoa dute eta erremintak ere. Hasiera batean, gehiago jotzen zuten testuak lantzerako, betiere wikipedia edota Harluxet entziklopedia erabiliz. Gaur egun, gehiago jotzen dute Youtube-ra adibidez, bideoak eskegitzera. Gai hauen inguruan bideo asko ez daude euskaraz; erdaraz daude, normalean.

Gurasoak ere pozik agertu dira eta iruzkin onak egin dizkiote irakasleari komunikazio-gaitasunak era kritikoan lantzen ote duten galderari, hauxe Tomas Etxeandiaren erantzuna:

Horrekin ari gara. Ikasleek erremintak ezagutzen dituzte baina erreferentziak falta zaizkie. Zer egin edota nola egin daitekeen badakite, baina zertarako den ez daukate oso garbi. Sintesi-ahalmena falta zaie. Informazioa egituratzeko ahalmena ere ez dute,

eta, oro har, helduok ditugun erreferentziak ez dituzte beraiek, normala den bezala. Askotan pentsatzen dugu horretaz. Eta egia esan, ez dakit oso ongi erreferentzia kritiko horiek nola garatu beraiekin.

Amara Berri Sistema: «Hedabideak proiektu pedagogiko berritzailearen zerbitzuan».

Ikerketa honetarako elkarriketatu ditugun Amara Berri ikastetxeko hiru arduradunak —Emilio Martin Gonzalez, Antton Mendizabal eta Amando Pavia— autodidaktak dira gai hauetan. Komunikazioa betidanik izan dute gustuko. Jarraian datozen gogoetak eta adierazpenak hirurei esleitu dizkiegu modu kolektiboan. Esperientzia honen protagonista nagusiak Lehen Hezkuntzako ikasleak dira. Hori, berez, berria da, eskuarki tipo honetako egitasmoak DBH edo Batxilergoan egiten baitira. Amara Berriko esperientzia aitzindaria izan da Euskal Herritik kanpo ere.

Amara Berri Sistema ofizialki 1979an sortu bazen ere, esperientzia honen sustraiak 1972an topatu behar ditugu. Loli Anautek gidatzen zuen irakasle-talde batek bultzatutako ekimena izan zen hura. *Durangoko Taldearen esperientzia* deitu zen. Hirurogeita hamarrek hamarkadaren erdialdean, Loli Anaut-ek pedagogia-ekimen berritzailea abiatu zuen Amara Berri ikastetxean; Haur Hezkuntzatik hasita, gainera. Apurka finkatzen joan zen harik eta 1979an *Globalizazioa bizi-prozesu gisa sistema ireki baten barnean* izeneko proiektua erditu zen arte.

Egitasmoa urterik urte hobetuz joan da, bai pedagogikoki, baita antolaketa-mailan ere. Haur Hezkuntzatik Lehen Hezkuntza osora zabaldu zen. Pedagogia-arloan, berrikuntzarako erreferente bihurtu da hainbat forotan. Beste ikastetxe batzuetatik bisitan joan zaizkien irakasleen kopurua handia da, proiektuak sortzen duen jakin-minaren lekuko. Gaur egun, Amara Berri Sistema sare moduan dago antolatuta eta 18 ikastetxek osatzen dute. Amara Berri aholkularitza-lana ere egiten du, ikastetxe horiekin eta beste batzuekin ere.

Amara Berrin programak zikloka antolatzen dira eta ekintza guztiek funtzio soziala dute. Hedabideei garrantzi handia ematen zaie. Ikasleek beraiek egunero osatu, elikatu eta editatzen dituzte euren kazeta, irratsaioa, bideo/telebista emanaldia eta txiki-webgunea. Prozesua modu kooperatiboan egiten da, betiere irakasleen zaintza eta zuzendaritzapean, noski. Eusko Jaurlaritzak Hezkuntza Berrikuntzako zentroa izendatu zuen 1990ean.

Motibazioa. Gako-hitza esperientzia honetan. Motibaziotik abiatu, jolasa eta gozamina baliatu eta jarduera guztiei zeregin zehatza esleitu; horixe, xedea: jarduerak beti eguneroko errealitatearekin lotzen saiatzea, «zertarako» bat topatzea. Honela esplikatzen dute haiek:

«Zertarako» horrek eduki batzuk ikastea dakar berekin, eta gaitasun edo helburu batzuk garatzea, jakina. Kontua da hezkuntzako helburuak garatzea, ikasleen arrazoi eta helburuei ere begiratuta; hau da, jolasari ere dagokion presentzia eta garrantzia emanez.

Beraiek *globalizazioa bizi-prozesu gisa* ulertzen dute. Horixe da Amara Berri Sistemaren funtsa. Ez dute arloka edo gaikako programaziorik egiten, baizik eta bizitzako jarduera nagusien arabera.

Sistema esaten dugu, zeren eta bere osagaiak, hala nola pertsonak, elementu fisikoak, hezkuntza-asmoak, antolaketa-egitura, bizi-jarduerak, metodologia, baliabideak eta abar etengabeko elkarrekintzan baitaude, eta osagai horietako bakoitzak du zentzua bakar-bakarrik bere antolamendu sistematikoaz eta besteekiko elkarrekintzaz ulertzen bada.

Hasieratik sumatzen da jarrera bitalista hori zentroan bertan. Ikertzaile-taldeak Amara Berrira egindako bisita ikastetxeko mediatekan hasi zen. Han zeuden grabazio-estudioa, edizio-gunea eta irratia, baita kazeta eta txiki-web egiteko tresneria ere. Bisita hasi zen unean albistegia grabatzen ari ziren: zortzi-bederatzi urteko bi ikasle kameraren aurrean. Irakasle batek aurkezle-lana eta programa gidatu zuen. Beste ikasle batzuk zain zeuden, mikrofonoaren aurrean zerbait esateko prestu. Kameraren aurrean agertu baino lehen, ikasleek taldeka prestatzen dituzte gaiak. Talde bakoitzeko arduradun bana dago eta hark koordinatzen ditu edukiak beste taldeekin. Irakasleen gidaritzapean, ikasleek lan guztiak egiten dituzte: albisteak hautatu, grabatu, editatu, egunkariaren erredakzio-taldearen partaide izan, irratsaioa prestatu, txiki-web-a elikatu, eta abar.

Albistegia ikasgela guztietan ikusten da, zuzenean. Eskuarki, ondoren albisteei buruz hitz egiten da gelan. Albistegia lehiaketa batekin amaitzen da. Galderak egin eta segituan estudioan zegoen haur bakoitza bere ikasgelara joan zen korrika haien taldekideak prestatzen ari ziren erantzuna hartzera. Galdetutakoa beste saio batzuetan ikusitakoari buruzkoa zen, guztiz erlazionatuta ikasgeletan lantzen ari ziren edukiekin. Haur guztiek saioetan azaltzen diren hainbat gauza apuntatu behar izaten dute. Korrika itzuli ziren estudiora, erantzuna emateko prest. Orduan, jakin zen zein taldek irabazi zuen lehiaketa.

Mediateka da Amara Berri Sistemaren ardatz eta euskarri, bilgune eta sorgune. Bertan elkartu eta bertan sortzen dira programak; atal guztietatik jaso eta atal guztietara doazen edukiak dira. Mediatekaren bidez posible da baliabideak eskuratzea, informazioa bilatzea eta forma ematea. Komunikazioaren teknologiek horretarako eskaintzen dituzten aukerak baliatzen dituzte eta baliabide horiek, ondoren, testuinguru desberdinetan garatzen dira.

Mediateka utzi eta bisitariak ikasleak euskara lantzen ari ziren gunera abiatu ziren. Bertan ikasleak taldeka zeuden banatuta, bakoitzak zeregin zehatz batekin: batzuk txoko itxi batean film baten aurrean bikoizketa egiten ari ziren; beste batzuk, ordenagailu baten aurrean albisteak, txisteak, elkarrizketak prestatzen. Beste batzuk mahai baten inguruan grabazio bat egiteko gidoi bat prestatzen... Irakasleak ikasleen gogoaz azpimarratu zuen, lan egiteko garra. Ikasle askok Kazetaritza ikasi nahi omen dute.

Zentro honetan irakasgaiak ohiko *Lengua, Gizarte, Matematika* eta horrelakoen orde, helburu berak dituzten baina eguneroko errealitateari begira dauden beste gaien bidez lantzen dira: *Prentsa, Hitzaldiak, Laborategia, Auzoa, Ikerketa...* Beraiek honela esplikatu digute:

Ildo horretatik, jarduerak ikasleen bizitza indibidualarekin eta kolektiboarekin lotzen dira. Ez da hainbeste lan egiten «gero» baterako, «etorkizun» baterako, baizik eta «orain» eta «hemen» baterako, bizi-jardueren bidez, jarduera hauetan ikaslea bizi daitekeelako, eta izan daitekeelako, eta izan badelako ikasi egiten duelako. Ikaskuntza hauek orokortuz joango dira, eta gaitasun berriak garatzea ahalbidetuko dute.

Helburuak eta jarduerak Lehen Hezkuntzako hiru zikloen arabera aldatu eta moldatu egiten dira. Egutero ateratzen dute ABE Amara Berriko Egunkaria. Egutero egiten dute albistegia —irratirako zein telebistarako— eta egutero ere elikatzen dute euren txiki-webgunea. Zeregin horietatik ikasle guztiak pasatzen dira. Denek egiten dute denetik noizbait, baita sei urtekoek kamera hartu ere.

Amara Berri Sistemak hezkuntzaren ohiko moldeak hausten ditu: korridoreak ez dira pasabide neutro edo arruntak, bizitzaz blai dauden guneak baizik. Korridorean bertan dago liburutegia, eta bertan bertoko arduraduna dago: ikasle fin bat, oharrak hartzen dituen serio-serio. Zeregin horretatik beste ikasleak ere pasatuko dira noizbait. Bertara ematen du ere irratiko estudioak. Kristaletik bertatik ikus daiteke ikasle-talde bat irratsaioa prestatzen. Geletako ateetan ohiko zenbaki eta letren orde 1. A, 3. B, etab. bestelako hitzak ageri dira: *Hitzen lapikoa, Auzoa, Ikerketa, Komertziala*, etab.

Helburua ez da teknologia berriak, besterik gabe, hezkuntzan sartzea edota ikasleak haien funtzionamendu mekanikoan trebatzea bakarrik, baizik eta erreminta horiek helburu baino bitartekoak direla ohartaraztea ere. Hala ere, esan beharra dago laborategietan tresneriaren maila tekniko delako nagusi; ez hainbeste maila intelektuala, ikasleek oso modu intuitiboan egiten baitute lan.

Dena den, eta hitz lauz esanda: Amara Berri Sistemak jarduera biziak antolatzea du helburu; ikasleen autonomia garatuz eta norberaren erritmo desberdinak onartuz.

Esperientzia honek horrenbeste urte badarama arrakastaren seinale da, zalantzarik gabe. Ikasleen eta irakasleen inplikazioa handia da, baita euren motibazioa ere. Irakasleek ere faltan sumatzen dute esperientzia honek Bigarren Hezkuntzan jarraipenik ez izatea.

Irakasle hauek oso garbi daukate bizitza bera dela lantoki esperientzia honetan:

Bizitza da gure Sistema eraikitzeke dugun abiapuntua eta oinarrizko lehengaia. Gure geletan ari diren haurren bizitza, hain justu ere. Ikasleen interesetatik abiatzen gara, betiere duten adinaren arabera jokatzeko eta, horregatik, jolasa eta helduen munduaren imitazioa dira gelen egituraren oinarria. Hauxe da, era berean, ikasle bakoitzaren berezko erritmoa errespetatzeko dugun arazoia. Gainera, elkarren arteko alde eta ezberdintasunak nolakotasunak dira guretzat, ez bazterketarako arazoia.

Laburpen gisa

Atal honetan jasotako lekukotasun eta esperientzietatik zenbait gogoeta edo ondorio nagusi atera litezke. Lehenik eta behin, garbi dago ikus-entzunezko alfabetizazioaren inguruan eskoletan inplikatu den irakasleriaren profila zabala dela. Teknologia berriek guztiengan dute eragina. Denek sentitzen dute teknologiek erabiltzeko beharra, baina bakoitzak ibilbide propioa egin du eremu horretara iristeko. Abiapuntu desberdinak daude: bideokliparen mundua, zinema, argazkigintza, Internet, informatika... Irakasleriaren heziketa-maila ere oso zabala da: autodidakta asko badago ere, dezente dira teknologia berrietan aritutako adituak, baita beren kabuz euren heziketa osatu duten profesionalak ere.

Administrazioaren aldetik ez da ikus-entzunezko alfabetizazioaren edota hezikomunikazioaren aldeko apustu garbirik sumatzen. Aztertu diren esperientziak irakasleek beraiek bultzatutako ekimen indibidual edo kolektiboen ondorio zuzenak izan dira. Legez ikus-entzunezko alfabetizazioa ez da derrigorrezko irakasgaia. Ez Lehen Hezkuntzan, ezta Bigarrenean ere. Gehienetan Bigarren Hezkuntzan edota Batxilergoan hautazko irakasgai bezala eskaintzen da. Hala ere, Lehen Hezkuntzan badira esperientziak eta oso aberasgarriak gainera. Horren adibide garbia, Amara Berri Sistema izenekoa.

Ikastetxetik ikastetxera alde handiak daude. Zenbaitetan ikus-entzunezko alfabetizazioa irakasle bakar baten ekimen boluntarista izan da, gainerako lankideen edota, kasu batzuetan, zentroko zuzendaritzaren laguntza edo babes handirik gabe. Horietan irakasgaion ibilbidea nahiko laburra izaten da. Besteetan, berriz, talde oso bat inplikatzeko denean, ibilbide luzeagoa izan ohi da. Ekimenok sistemaren kategoriara iristen badira —Amara Berri Sistema— eta beste ikastetxe batzuetara zabaltzen badira, orduan sarea osatzen da. Era horretan esperientzia aberatseko eta kanpoaldean erreferente bihurtzeko aukerak nabarmen biderkatu egiten dira.

Ikus-entzunezkoen alfabetizazioa lortzeko ahaleginetan ikasleriaren motibazioa funtsezkoa da. Helburu hori lortzeko bidean erabakigarria da irakasleriaren beraren jarrera ere. Hezitzailea gai baldin bada helburu pedagogiko orokorrak ikaslearen gertuko errealitate eta testuinguru sozialarekin lotzeko, arrakasta erdiesteko aukerak handitu egiten dira. Jolasa eta gozamena bitarteko oso egokiak dira jarritako xedeak lortzeko. Ikasleak egitasmoaren protagonista sentitzen badira, helburu pedagogikoak errazago lortzen dira.

Internet sareak eskaintzen dituen azken erreminta teknologikoak (blogak, Web 2.0, podcast, photologak, sare sozialak eta abar) oso interesgarriak dira bai ikasleen motibazioa lortzeko, baita helburu pedagogikoak erdiesteko ere.

Ikus-entzunezko alfabetizazioa guztion helburu izanda, irakasleek heziketa, baliabide eta irizpide gehiago eskatzen dizkiote administrazioari. Irakasgai hau ezin da garaian garaiko modaren arabera arautzen den diziplina teknologiko hutsa izan,

baizik eta XXI. mendeko herritar askeak sortzeko tresna pedagogiko eraginkorra. Ikasleak eta irakasleak ez ezik, administrazioa ere motibatu eta inplikatu behar da zeregin hauetan. Ahalegin hori handia izan behar da, kontuan izanda gure eskola-komunitatean irakasleriaren batez besteko adina nahiko altua dela, baita beraiek jasaten duten neke intelektuala eta estresa ere.

Ikus-entzunezko alfabetizazioarekin lotutako irakasgaien inguruan sumatzen den curriculum-isolamendua gainditu egin behar da. Gaitasun espezifikoak lortzeko asmoz, zeregin zehatzak landu behar dira. Aztertu ditugun zenbait esperientzian ikuspuntu kritikoaren gabezia sumatu da: efektismo handia eta teknologia berriekiko liluramendu dezente dago, baina ikuspuntu kritikoa lantzeko zailtasunak ere sumatzen dira.

4. Euskal Herriko helduak informazio- eta komunikazio-teknologiaren zurrumbiloi

Nerabeak nahiz gazteak alde batera utzi, eta pertsona helduak —18 urtez gorakoak— hartuko ditugu gogoan orain. Adin-nagusitasuna aitortzen zaio gure inguruan 18 urte bete dituenari. Adin horretatik aurrera, denak dira adinez nagusi; alabaina, ez dute berdin pentsatzen ezta jokatzeko ere hamazortzikoei eta hirurogeita hamazortzikoei. Jakina da hori. Baina, giza talde finkatua osatzen dute gizarte modernoetan.

Gazteagoekin egin dugun bezala, ikus-entzunezko komunikaziorako gaitasunak neurtzeko bigarren landa-lan honetan ere, inkesta eta eztabaida-taldea konbinatu ditugu herritarren gaitasunak neurtzeko, helduen gaitasun horiek neurtzeko. Halere, nerabeei eta gazteei egindako ikerketarekin konparatuz gero, helduekin egindako honek badauzka bere ñabardura eta berezitasunak, oinarri-oinarrian bertsua bada ere ikerketa-sistema eta metodologia.

18 urtez gorako helduen kasu honetan, Euskal Herriko 527 lagunek osatu dute ikerketa kuantitatiboaren lagina. Nerabe eta gazteen kasuan egin dugun bezala, liburuaren sarreran aipatu eta aurreko atalean deskribatu eta azaldutako sei ataletan oinarritu da *mendeko aldagaia* dei geniezaiokeena, honakootan: lengoaiari, teknologian, produkzioan, errezepzioan, ideologian eta estetikan¹³.

Adinez nagusi diren herritarren kasu honetan, mendeko aldagai horretaz gain, zenbait *aldagai aske* ekarri ditugu inkestara, honako hauek: 1) adina, 2) sexua, 3) ikasketa-maila, 4) ikus-entzunezko arlo berezian jasotako balizko prestakuntza-maila, 5) ikus-entzunezko lanarekin lotutako balizko lanbidearen maila eta, azkenez, 6) herritarra bizi den lurraldea.

Orain deskribatuko dugun inkestaren lehendabiziko emaitza estatistikoek oso agerian utzi dute aldagai aske bitan zeudela ikus-entzunezko komunikazioaren gaineko gaitasunetan ezberdintasun nagusiak: adinean eta ikasketa-mailan. Oro har helduen artean ikusi dugunez, zenbat eta zaharragoa izan eta zenbat eta ikasketa-maila txikiagoa izan herritarrak, gaitasunen maila apalagoa eta itzaliagoa du.

13. 100 puntutan baloratu da gaitasun-maila ideala. Nerabeei eta gazteei egindako inkestaren kasuan bezala, atal bakoitzari puntuazio berezitua eman zaio, honela: lengoaiari 20, teknologiari 15, produkzioari 12, errezepzioari 13, ideologiari 25, eta estetikiari 15.

Hori dela-eta, azterketaren alor kualitatiboa¹⁴ diseinatzean, pertsona bereziki helduek osatutako talde bat hartu eta eztabaida-taldea haiekin egitea erabaki genuen. Horrek argia eman ziezagukeelakoan, datu kuantitatiboak interpretatzeko¹⁵.

13 lagun hautatu genituen horretarako, 59 urtetik gorakoak denak. Euskal Herriko Unibertsitatearen Bilboko *Esperientzia Geletara* jo genuen horien bila. Ikasketa-maila ertaina zuten taldeko guztiek, eta horien arteko erdiak baino gehiagok goi-mailako ikasketak. Beraz, nagusi *jantziak* bilatu genituen.

Inkestan ikusia genuenez, ikasketa-mailarik altuenekoek zituzten emaitzarik onenak, eta, era berean, adinez aurrera joan ahala, zaharrenek zituzten emaitzarik ahulenak. Kontraesan hori landu nahi izan genuen arlo kualitatiboan.

Hona hemen emaitzak, inkestatik eratorriak lehendabizi, eztabaida-taldetik sortutakoak ondoren.

4.1. EMAITZA OROKORRA: EUSKAL HERRIA, ANALFABETO

Inkestaren emaitzek oso argi azaltzen dute zein baxua den ikus-entzunezko komunikazioa ulertzeko eta interpretatzeko gaitasuna Euskal Herriko helduen artean: 100 punturen gainean, 20,6 lortu dituzte batez beste inkestatuek.

Batez besteko puntuazio orokor hori aldagai demografikoen arabera aztertuta, taldeen arteko hainbat desberdintasun esanguratsu aurkitu ditugu, jarraian azalduko direnak.

Gazteak, trebeenak: itsuen herrian, betokerra alkate

Ikerketan parte hartu duten 527 lagunen artetik, gehienak 25-65 urte bitarte-koak izan dira, laginaren % 65,3. Beren artean antzeko kopuruan egon dira ordezkatuak 19-24 urtekoak (% 17,1) eta 65 urtetik gorakoak (% 17,6). Azken horien artean, zabalagoa izan da emakumeen taldea (% 60,3) gizonezkoena baino (% 39,7).

17. taula. Puntuazioa, adinaren arabera.

Adina	Laginaren tamaina	Gaitasunaren batez bestekoa
19-24 urte	90	25,8
25-65 urte	344	22,8
>65 urte	93	7,2
Guztira	527	20,6

Puntuazio ideala: 100

14. Elkarriketa eta eztabaida-taldea dira guk erabili ohi ditugun lan-tresna kualitatiboak.

15. Atal honetako irakurketa kualitatiboan, Jose Inazio Sierra Orrantiaren informazioa dago oinarrian, berak zuzendu baitzuen eztabaida-taldea.

Adinari dagokionez, kalifikaziorik onena lortu dute 19 eta 24 urte arteko lagunek, aipaturiko 100 puntu horien gainean, 25,8 puntu (17. taula ikusi), batez besteko orokorretik 5 puntu gora geratu dira.

19-24ko adin-tarte horrek unibertsitate-ikasketen garaiarekin bat egiten duela ikusita, ondoriozta daiteke ezen garapen pertsonalaz gain, goi-mailako ikasketak burutzea ere lagungarri gerta daitekeela ikus-entzunezko komunikaziorako gaitasuna garatzeko prozesuan.

Sexuen artean desberdintasunik ez

Sexuaren arabera ez dago taldeen arteko desberdintasun estatistiko esanguratsurik, nahiz eta emakumeen eta gizonen arteko diferentzia, 1,9 puntukoa izan azken horien alde (18. taula ikusi).

18. taula. Puntuazioa guztira, sexuaren arabera.

Sexua	Laginen tamaina	Batez bestekoa
Gizona	209	21,7
Emakumea	318	19,8
Guztira	527	20,6

Puntuazio ideala: 100

Nerabeen eta gazteen artean neskek lortutako emaitzekin alderatuta¹⁶, apalagoak dira adinez aurrera joan diren emakumeen datuak, eta esan daiteke gauzak aldatzen ari direla orain, zeren neska gazteak gero eta gehiago ari baitira hurbiltzen orain dela gutxi gizonetzkoen lurraldea zen informazio- eta komunikazio-teknologiaren mundura. Bestela esanda: lubaki txikiagoa dago sexuen arabera emakume gazteen eta gizon gazteen artean, emakume helduen eta gizon helduen artean baino.

Edozelan ere, ondorio nagusia da Euskal Herriko adin batetik aurrerako herritarren ikus-entzunezko gaitasunean, sexuen arteko desberdintasuna ez dela estatistikoki esanguratsua.

Amildegia zabaltzen ditu ikasketa-mailak

Bestelako esparrua da ikasketa-mailarena. Ikus dezagun batetik inkestaren ikasketa-mailak laginean izan duen pisua eta, bestetik, gaitasunaren zenbaterainokoa maila horren arabera.

Ikasketa-mailari dagokionez, lagunen % 6,8 baino ez da ikasketa arauturik jaso ez duena, alegia: eskolara edo hezkuntza-instituzioren batera joan ez dena. Antzekoak dira beren artean Lehen Hezkuntza (% 32,1) eta Bigarren Hezkuntza

16. Gazteen datuak gogoratu: 21,2 puntu, gizonetakoek baino 2,1 puntu gehiago.

(% 33,6) ikasketak egin dituztenen herritarren kopuruak. Unibertsitateko ikasketak herritar kopuru esanguratsu batek gaindituta ditu: laginaren % 27,5ek.

19. taula. Puntuazioa guztira, ikasketa-mailaren arabera.

Ikasketa-maila	Laginaren tamaina	Batez bestekoa
Batere ez	36	8,1
Lehen Hezkuntza	169	14,4
Bigarren Hezkuntza	177	21,4
Unibertsitatea	145	29,8
Guztira	527	20,6

Puntuazio ideala: 100

Ikus-entzunezko gaitasunak eskuratzean, heziketa da taldeen arteko desberdintasuna azaltzeko faktorerik erabakigarriena. Baina, ezta ikasketa unibertsitarioak egin dituztenak ere ez dira heltzen ikus-entzunezko gaitasunaren oinarritzko mailara; batez besteko 29,8 puntu besterik ez baitute lortu.

Ikasketarik gabekoen eta ikasketa unibertsitarioak egin dituztenen artean, 21,7 puntuko aldea dago, talde horien arteko desberdintasuna izan da denetan handiena (19. taula ikusi).

Nabarmena da hezkuntza-maila desberdineko herritarren arteko aldea. 6,3 puntuko aldea dago ikasketarik gabekoen eta Lehen Hezkuntza gainditu dutenen artean. Tarte gero eta zabalagoa da ikasketa-mailak gora egiten duen neurrian: 7 puntu, Lehen edo Bigarren Hezkuntzako ikasketak burutu dituztenen artean; eta, 8,4 puntukoa, Bigarren Hezkuntza eta ikasketa unibertsitarioak gainditu dituztenen artean.

Beraz, edozein dela espezializazioa ere, ikasketa-mailak erlazio zuzena du ikus-entzunezko gaitasun-mailarekin.

Aurreko prestakuntza, lagungarria

Nahiko harrigarriak dira alde zuzeneko aurretiko ikus-entzunezko prestakuntza bereziari buruz agertzen diren emaitzak. Inkestatu gehienek (% 71), normala denez, ez dute batere; diotenez, ez dute prestakuntza berezirik ikus-entzunezkoetan. Baina aipagarria da inkestatuen % 29k baduela erantzuten duela. Eta talde horren barnean, prestakuntza txikia da lagunen % 18,8ren kasuan, nahikoa % 7,4rean; eta % 2,84rean baino ez, handia.

Gure ustez, ikus-entzunezko prestakuntza badutela dioten portzentajea oso altua da, kontuan izanda oso murrizak direla Lanbide Heziketan eta unibertsitatean eskaintzen diren arloko ikasketak edo derrigorrezko hezkuntzaren curriculumean formazio berezi horrek duen ikasketa-lerro jakinik eza. Atentzioa eman digu.

Gai honetan prestakuntza dutenen artean, deigarria iruditu zaigu maila txikia duten pertsonen kopuru hori, bai zenbaki absolutuz bai portzentajez handia. Itxuraz, formazio edo zaletasun bati erantzun dion jarduerari buruz ari dira ikus-entzunezkoetan formazio berezitua badutela esaten duten horiek. Zentzu horretan ulertu beharko da ezer ikasi dutenen eta maila txikia dutenen artean desberdintasuna txikiagoa izatea, beraien eta prestakuntza bereziki jasoa dutenen artekoa baino.

Kurso ez-formaletan edo Internetez edo afizioz lortutako prestakuntza dela ondorioztatu behar da.

20. taula. Puntuazioa guztira, prestakuntzaren arabera.

Aurreko prestakuntza	Laginararen tamaina	Batez bestekoa
Batere ez	374	18,1
Txikia	99	24,4
Nahikoa	39	29,5
Handia	15	32,1
Guztira	527	20,6

Puntuazio ideala: 100

Progresiboki igotzen da batez besteko puntuazioa ikasketa-mailaren arabera estatistikoki esanguratsuak diren taldeen arteko desberdintasunak ezarriz (20. taula ikusi). Ikuspuntu horretatik, ondorioztatu beharko dugu ikus-entzunezko prestakuntza bereziak benetako desberdintasun kualitatibo bat sortzen duela, benetan esanguratsua dela egunero jasotzen ditugun ikus-entzunezko mezuak deskodetzeko gaitasunaren garapenean.

Ikus-entzunezkoekin lotutako lanbidearen eragina

Lanbidea ikus-entzunezko lanari lotuta ote duten galdetuta, % 91,1ek erantzun du ezetz, eta gutxiengo batek (% 8,9), baietz.

21. taula. Puntuazioa guztira, lanbidearen arabera.

Ikus-entzunezko lanbidea	Laginararen tamaina	Batez bestekoa
Bai	47	33
Ez	480	19,3
Guztira	527	20,6

Puntuazio ideala: 100

Ofizioak edo lanbideak ikus-entzunezko jarduerarekin zerikusia duenean, errepikatzen da hein handi batean ikus-entzunezko prestakuntza bereziaren aldagaian gertatzen zena. Desberdintasuna oso nabaria da gaiarekin zerikusia duen jarduera

dutenen eta ez dutenen artean, 21. taulan ageri bezala: baduenaren puntuazioak erraz menderatzen du ez duenarena.

Lurraldeen arteko mugak

Lurraldeka begiratuta, inkestatuen arteko % 67,4 Euskal Autonomia Erkidegokoa da, % 9,3 Nafarroakoa eta % 23,3 Iparraldekoa. Euskal Autonomia Erkidegokoan, 126 pertsona dira Bizkaikoak (% 23,9), 130 Gipuzkoakoak (% 24,7), eta 99 Arabakoak (% 18,8).

22. taula. Puntuazioa guztira lurraldearen arabera.

Lurraldea	Laginaren tamaina	Batez bestekoa
EAE	355	21,8
Nafarroa	49	15,7
Iparraldea	123	18,8
Guztira	527	20,6

Puntuazio ideala: 100

Emaitzak ikusita, gutxiegi kalifikazioaren barruan, apur bat trebeagoak izan dira Euskal Autonomia Erkidegoan galdetutako lagunak, batez besteko 21,8 puntura ailegatu baitira (22. taula ikusi). Seguru asko, taldeen arteko desberdintasun horiek laginaren banaketaren ondorioa izan daitezke. Kontuan izan behar da Euskal Autonomia Erkidegoan egon dela laginaren lagun kopuru handiena, 355 pertsona, eta Nafarroan, berriz, txikiena, 49 lagun besterik ez. Beraz, hori izan daiteke taldeen arteko desberdintasunen atzean dauden arrazoietakoa bat; gure ustez, aipagarriena.

4.2. EMAITZAK, DIMENTSIOEN ARABERA

Har dezagun orain mendeko aldagai moduan definitu duguna. Atalka aztertuta, ikusi dugu honetan ere *gutxiegi* kalifikazio nabarmena lortu dutela Euskal Herriko helduek ikus-entzunezko komunikaziorako gaitasunaren dimentsio bakoitzean.

23. taula. Puntuazioa, dimentsioen arabera.

Ikus-entzunezko gaitasunaren dimentsioak	Batez bestekoa	Puntuazio ideala
Ikus-entzunezko lengoaia	2,8	20
Teknologia	5,3	15
Ekoizpena	2,4	12
Errezeptzioa eta audientzia	3	13
Ideologia eta balioak	4,7	25
Arlo estetikoa	2,4	15

Dimentsio guztietan izan dira estatistikoki esanguratsuak taldeen arteko desberdintasunak, batez besteko puntuazioek gora egiten dute aldagai bakoitzaren barneko ebaluazio-mailen arabera. Adibidez, ikasketen mailan gora, puntuazioan ere gora. Aldiz, sexuaren arabera desberdintasunak ez dira esanguratsuak

Dimentsio bakoitzean lor zitekeen puntuazioaren erditik behera geratu dira inkestaren batez besteko puntuazio guztiak, 23. taulan ikusten den bezala. Horrek adierazten du maila handiko ezjakintasuna dagoela gure artean, aisialdian nahiz bizitza profesionalean hain denbora luzez erabiltzen eta kontsumitzen ditugun ikus-entzunezko testu kultural horien irakurmenean eta ulermenean.

Teknologia atalean, *nahikozko* kalifikaziotik hurbil daude 19-24 urte artekoak, baina ez besteak. 15etik, 6,9 puntu lortu dituzte gazteenek. Ikus-entzunezko gaitasunaren dimentsio guztien artean, teknologia atalarekin zerikusia duten trebetasunak dira defizit txikiena dutenak, nahiz eta inkestatu guztiek *gutxiengiko* nota izan.

Lengoia eta teknologia izan ezik, azpi multzo horren (19-24 urte) eta hurrengoaren artean (25-65 urte) dagoen desberdintasuna ia nabarmenezina da. Aitzitik, kasu guztietan, izugarria da bi azpimultzo horien eta 65 urtetik gorako azpimultzoaren artean puntuazioan dagoen desberdintasuna.

Ikasketa-mailaren eta mendeko aldagaia osatzen duten sei atalen arteko erlazioan, badaude bi emaitza aipagarri: taldeen arteko desberdintasun txikiena teknologian azaltzen da (15 punturen gainean, 6,7 unibertsitateko ikasketak dituztenek eta 2,9 batere ez dutenek); eta handiena, ideologian (20 punturen gainean, 7,2 eta 1,6 hurrenez hurren). Unibertsitate-ikasketak dituztenak dira puntuazio altuena lortu dutenak dimentsio guztietan. Heziketa-mailak eragin handiagoa du ikus-entzunezko komunikabideek eta Internetek helarazten dituzten balioen ebaluaziorako behar den kritika-gaitasuna garatzeko, bitarteko horien erabilerarako behar den ezagutza teknikoak baino.

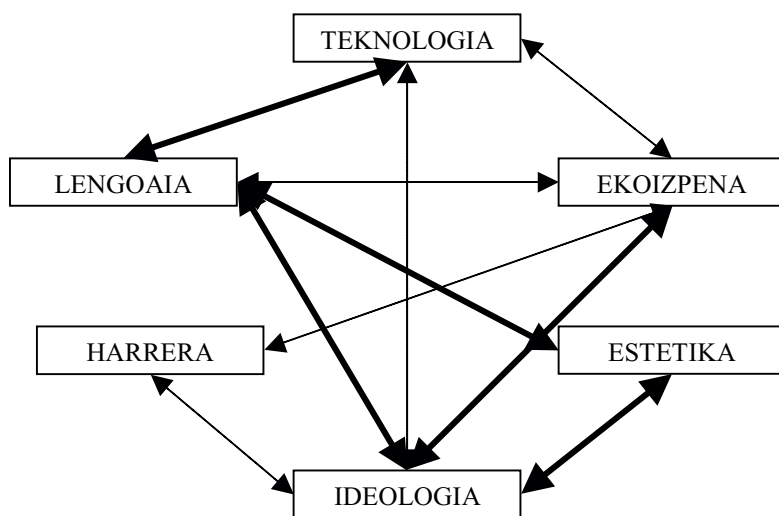
Ikus-entzunezko edo informatikako edukiak deskodetzeko gaitasun kritikoak zerikusi handiagoa du hezkuntza-maila orokorrekin, ikus-entzunezko prestakuntza edo jarduerarekin baino. Baina, ulertu behar da prestakuntza edo jardura berezi horrek gehiago erantzuten diola ikus-entzunezko bitarteko teknikoaren erabilerari, sormenaren erabilerari baino. Dударik gabe, kamerarekin edo ordenagailuaren saguarekin moldatzen jakiteak erabileraren inguruko trebetasunak garatzen ditu; baina, heziketa aratuak eta kultur prestakuntzak erreferentzia sinboliko, kultural eta sozialak lantzen ditu, eta horiek eragin handiagoa dute ulertzeko instituzio sozial eta kultural bereziak diren telebistaren, zinemaren eta Interneten edukiak.

Ikasketa-maila, ikus-entzunezko prestakuntza berezia eta ikus-entzunezko jardueren lotutako lanbidea dira ikus-entzunezko gaitasunaren hobekuntzan eraginik handiena duten hiru aldagaiak. Baina, horietako ezta bakar batean ere ez da ageri ikus-entzunezko alfabetizazioaren behar bezainbesteko maila.

Dudarik gabe, ondoriozta dezakegu ezen kodetzeko eta deskodetzeko behar bezainbesteko gaitasuna lor dezakeen konbinazio bakarra dela hezkuntza eta kultura-maila altuago bat eta ikus-entzunezko bitartekoen azterketa eta erabilera arautua. Hezkuntza-prozesu osoaren curriculumean ikus-entzunezko prestakuntza bereziaren beharra adierazten du horrek.

Nerabe eta gazteen ikus-entzunezko gaitasuna neurtzean egin genuen bezala, alderatu nahi izan ditugu sei dimentsioen arteko korrelazio estatistikoak detektatu ahal izateko garatu beharreko trebetasunen arteko erlazioak. Lehenbizi, dimentsio guztien arteko korrelazio estatistikoak aztertu dira. Ondoko diagraman laburbildu dira.

4. diagrama. Gaitasunen arteko harremana.

Elaborazio propioa.

Korrelazio estatistiko esanguratsuak gertatzen dira dimentsio horien guztien artean. Esanguratsuenak, diagraman lerro lodien bidez azpimarratuta agertzen dira; hau da: lengoaiaren eta teknologia, estetika eta ideologiaren artean hurrenez hurren. Era berean, esanguratsuak dira produkzioaren eta ideologiaren artean edo ideologiaren eta estetikaren artean gertatzen direnak.

Gogoratu, bi aldagairen arteko korrelazio lineal positiboa honela definitu ohi da: aldagai bateko balio baxuak bat etortzean bestearen balio baxuekin, bataren balio ertainak bestearen balio ertainekin eta bataren balio altuak bestearen balio altuekin (Aron eta Aron, 2001).

Azkenik, ikus-entzunezkoen ekoizpenarekin lotutako dimentsioen eta interpretazio edo ulerkuntzarekin zerikusia dutenen arteko erlazioak ere aztertu dira.

Erlazio esanguratsuak agertu dira ikus-entzunezko lengoaiaren eta errezeptzioaren artean bai eta ideologia eta estetikaren artean ere: puntuazioa zenbat eta altuagoa izan lengoia, orduan eta trebeagoak dira herritarrak interpretazio-lanetan. Gauza bera gertatu da teknologia edo produkzioa alderatu direnean aipatu interpretaziozko hiru dimentsio horiekin. Kasu guztietan, puntuazioa zenbat eta altuagoa izan, orduan eta hobea da lortutako puntuazioa ikus-entzunezko mezuen harreraren eta errezeptzioaren eremuan, ideologiaren eta balioen interpretazioan eta ezaugarri estetikoaren hautematean eta balioespenean; alegia: ikusizko kulturaren oinarritzko produktuak diren ikus-entzunezkoak ulertzeko gaitasunean.

4.3. PERTSONA NAGUSI FORMATUEN ADIBIDE BEREZIA

Arestian aipatu dugun bezala, helduen eztabaida-talde bat gidatu dugu Euskal Herriko Unibertsitatean, Bilboko Esperientzia Geletan ikasten ari ziren 13 lagunekin. Kapitulu honen hasieran jada azalduak diren arrazoiak tarteko, gutxienez ikasketak-maila ertaina zuten denek; eta, erdiak baino gehiagok, goi-mailako ikasketak.

24. taula. Bilboko eztabaida-taldea.

Adina	59 – 70
Gizonezkoak	% 33,00
Andrazkoak	% 66,00
Goi-mailako ikasketak	7
Bigarren hezkuntza	4
Oinarritzko hezkuntza	2

Eztabaidarako, errezeptzio- eta harrera-gaiak jarri ditugu batez ere mahai gainean, horiek interesatzen zitzaizkigun batez ere, datu kuantitatiboekin eratzeko arrazoi zuzena zutelako. Halere, solasak aurrera egin ahala, lengoaiari, produkzioari eta ideologiari buruz ere plazaratu dira hainbat iritzi.

Informazioa jaso eta kritikatu

Eztabaida-talde horretan, medioei buruzkoa izan da lehendabiziko galdera: *nondik jasotzen duzue informazioa?* Euren erantzunak entzunda, telebista da, zalantzarik gabe, iturri nagusia beraientzat. Baina, ia gehienek erabiltzen dituzte bide *osagarriak*: irratia gehienok, prentsa idatzia askok, eta Internet gutxi batzuek.

Zein telebista ikusten ohi duten galdera eginez, argudio positiboak eta negatiboak azaltzen dituzte kate baten edo beste baten alde egiteko orduan. Esaterako, pena handiz aipatzen dute batzuek CNN+ kanalaren itxiera: sinesgarritasun handia aitortu diote; Gabilondok aurkezten zuen informazio- eta iritzi-tartea bereziki preziazten zutela adierazi dute.

Aldiz, gogor mintzatu da taldekide bat Telecincoren ereduaren kontra. Haren ustez, *El Caso* zelako aldizkariaren antza dute kate horretako informazio-saioek. Ez direla onak, ezta onargarriak ere, hala deritzo.

Oro har, inguru hurbileko berriak eskertzen dituzte eztabaida-taldekoek eta horregatik ETBko kanal biak eta Telebilbao hurbileko telebistak dituzte gogoko, gertuko informazioa ematen dutelako.

Hala ere, bertokoaz gain, mundu osoko albisteak ere nahi dituztenez, TVE bera ere dute gogokoa.

Berriak ikustean, *zapping* egiteko ohitura dute: kate batetik bestera ibiltzen omen dira informazio-saioak haien artean kateatuz. Canal24 eta antzekoak goraipatu dituzte normalean etxera berandu iristen direnek, telebista horien etengabeko berri-jarioa eskertuta.

Telebista asko eta askotan, antzeko berriak ematen dituztela ohartzen dira. Zergatik izan daitekeen antzekotasun hori galdetuta, gehienetan berri txarrak (katastrofeak, istripuak, istiluak...) direlako izan ohi dela diote.

Horrez gain, informazio-iturrien eragina ere argi ikusten dute:

Seguruenik kate guztiei agenzia berdinek prestatzen dizkietelako albisteak.

Ildo horren baitan, eztabaida-taldeko lagun batek bere buruari egin ohi dion galdera mahaigaineratu du: «beste gai batzuk tapatzeko izango al da denek gauza bera esatea?» Beste batek erantzun dio: «herriari benetan interesatzen zaizkion gauzak estaltzeko egiten dute». Eta futbolzale ez den batek galdera-erantzuna egin du: «zergatik uste duzue ematen dutela horrenbeste futbol eta Bartzelonako jokalarien horrenbeste gorabehera? Horrela, hori *berri* bihurtzea lortzen dutelako; eta beste gai batzuk burutik kentzen dizkigute!».

Audientzien joko maltzurra

Audientzia mantentzeko hedabideek ematen dioten lehentasuna aipatu dute eztabaidan. Telebista pribatuetan ikusi dute hori batik bat, iragarkiak eta publizitatea eskuratu beharrak horrela eskatzen omen die. Kasurik deigarriena, berriro ere futbolarena dela azaldu da, telebistak *hipnotizatu* egiten gaituelako:

Partiduak jartzeko, emisioaren ordua kalkulaten dute: berdin du zaleak eta klubak zer pentsatzen duten. Telebistan audientziarik handiena noiz izango den kalkulatuta erabakitzen da ordua, horrela publizitate gehiago lortuko dutelako.

Kate batzuetan den-denak balio duela uste duenik ere badago:

Bikini batekin ateratzea, astakeriak esaten irtetea, *despendolatu* xamar agertzea... audientzia gehitzeagatik edozein gauza emititzen da.

Ematen du morboa dagoela kasu askotan: pertsona bat nola zapaltzen duten bost bider agertzea, adibidez.

Horren guztiaren aurka bere ahotsa altxatzen du batek:

Arbuiagarria iruditzen zait, irudiak egoteagatik berria ematea; nire ustez etika profesionala eduki behar dute kazetariak. Morboa pertsonaren baitan dago, baina irudiak daudelako erabiltzea, jendearen morboa areagotzeko... kontrol handiagoa egon beharko litzateke. Kazetariak etikarekin jokatu behar dute.

Hona beste lagun baten iruzkina:

Arau asko egon arren, morboak jendea erakartzen badu, erabili egingo dute. Horren kontra egin daitekeen gauza bakarra da kultura indartzea, entzulea janztea kulturalki.

Telebista, mundua interpretatzeko urrutiko agintea

Galdetuta telebistak aldatzen ote duen munduari buruz dugun ikuspegia, argi agertu dute botere-taldeak (ekonomikoak, politikoak, erlijiosoak, edonolakoak) ikus-entzulearen fideltasuna lortu nahi dutela hedabideekin: *eta politikoek bereziki, gure botoak*.

Zenbaiten ustetan, jendea *fidelizatuta* edukitzea garrantzitsua da eragin-taldeak nahi dutena egin dezagun:

Gu manipulatzeko, gauza hau erosteko, edari hori kontsumitzeko, bidaia hura edo bestea egiteko... beharrezkoak dira hedabideak

Mundu erreala zein telebistak erakusten duen hobeki galdetuta, gaien arabera sailkatzen dituzte kateak: «hemengoak hobeto ari ohi dira bertoko gaiak aipatzean; nazioarteko gaiak, kate handiagoak».

Edozelan ere, ez dute uste erabat objektiboa den katerik dagoenik. Kate bakoitzak gaiei ematen dien garrantziaren arabera, uste dute berrien antolaketa aldatu egiten dela telebista batetik bestera: «eta jendea adi egon dadin, tarteka-marteka interesgarri gerta daitekeen gairen bat sartzen dute».

Munduaren isla egokia izateko, hedabide idatzien beharra azpimarratu dute. Diotenez, pentsatzeko beta ematen du irakurtzeak:

Asteburuetan batez bat, denbora gehiago daukadanean, gogokoa dut patxadaz irakurtzea.

Telebistan berri asko ikusi ditzakezun arren, prentsarekin gogoeta egin dezakegu.

Baten batek fosforitoarekin markatu eta gainidazten du albisteetan, informazioa eta ideiak hobeto bereganatzeko.

Ez dute batere gutxien metroan eta autobus-geltokietan dohainik banatzen den prentsa labur irakurterraza:

Lehen aukera bat egin dezakezu titularrak irakurriz, eta gero izango duzu denbora informazio hori sakontzeko, etxean-edo.

Irratiari buruz, zer?

Irratia hobesten duenik ere bada taldean. Eta, berehalako informazioa jasotzeko, onena dela pentsatzen dute gehienek:

Goizetan, etxeko lanak egiten ari zaren bitartean, irratia entzuteko arazorik ez duzu. Aldiz, aurrez aurre eserita egotera behartzen zaitu telebistak: ezin duzu besterik egin hura ikusten duzun bitartean. Nahiago dut irratia.

Gidatzen irratia ipintzen dut; baina, bidaia luzeetan, nahiago dut musika: bestela hamar bider entzuten ditut albiste berak.

Diotenez, irratia badu entzuleen partaidetza bideratzeko berebiziko erraztasuna:

Duela gutxi arte telefonoz deituta egiten zen hori, orain sms edo e-mail bidez edo auskalo ze facebook edo... erabiliz egin liteke.

Kazetarien profesioaz

Komunikabideen funtzionamendua aztertzeko, *ispilu-neuronak* erabiltzeko eskatu diegu nagusiei: «Pentsatu orain bertoko kate bateko kazetariak zaretela; zerk eragingo luke zuen lan-profesionalean?».

Zentsura eta hierarkien indarra azpimarratu dituzte segituan. Adibide zehatz bat ekarri du partaide batek, eta erraz azaleratu dira iritzia kontu horren inguruan:

Argigarria da ETBn duela gutxi gertatu zena: informatiboetako zuzendariak kazetari bati agindu egin zion zer irakurri behar zuen...

Argi dago kazetariak ez dutela askatasun osoa nahi dutena esateko eta idazteko; gauza guztietan politika agertzen da nola edo hala.

Badago beste kontu bat: kazetariak «trepa» batzuk izan behar dira aurrera egiteko. Gazte asko dago kontratu txarrekin... lehia handia dago profesioan sartzeko, eta ez du horrek kalitatea indartu, alderantziz baino: ekonomia jarri da profesionaltasunaren gainetik.

Eta ez daude estimulatuta berriak ondo emateko, ez daude guztiz libre mugitzeko: bere janaria irabazteko lanean ari den kazetariak gauza asko irentsi behar ditu krisi-garaiotan.

Eta pribatueta horrenbeste garrantzi dauka audientzia... diruagatik, edozein gauza...

Presioak, lanean

Profesioan, *lobby*-en presioa dagoela uste dute. Batek aipatzen du presio-talde guztiek dutela mediotan bat komunikatzeko: «Herri Irratia ere elizarekin lotuta dago eta».

Baina *lobby*-en presioa ez ezik, gizartearen presioa ere nabaritzen dela diote. Gizarteak nahi duenari lotuta ere badaude kazetariak, azaldu dutenez.

Eta presioen artean, kazetarien kolektiboaren presioa ere aipatu dute. Presio profesionala, nolabait esanda. Horrek ere funtzionatzen omen du *lobby* gisa.

Eta presio ekonomikoa aipatu dute azkenek: «telebista edo kate publiko eta pribatuaren artean dagoen lehia hori badago».

Erredakzio barruan dagoen antolaketaz galdetuta, oso argi daukate erredakzio buru bat dagoela, eta hark markatutako ildo jarraitu behar dietela besteek. Prentsaren kasuan, zuzendari nagusia jabeen ildo ideologikoen menpean dagoela diote.

Talde politiko batzuk agertzen dira mediotan eta beste batzuk ez: zergatik?

Indarrez azpimarratzen dute hedabideek gure iritzia moldatzen dutela. Baina, defendatzen dute, baita ere, errezepzioan badaudela manipulazioari aurre egiteko moduak:

Irizpideak argi badituzu, lerroen artean irakurtzen baldin badakizu, hobeto ulertu dezakezu.

Eta komunikabide bakoitzak daukan tendentzia ezagutzen baldin baduzu, askoz hobeto! Ezin zara bakar batekin gelditu.

Lagun batek gaineratzen dio:

Esaten dute lehen irratiak eta orain telebistan gobernuak agintzen dutela zer esan; baina ez dago gobernu bat ere ez (Francorenak kenduta...) baliabide guztiak bere zerbitzuan edukita ere, iraun duenik denbora luzean. Beraz...

Eta manipulazioari aurre egiteko, hona ideia bat:

Badugu modu bat gogokoa ez dugun gauza bat arbuiatzeko: telebista itzali!

Herritarra, igorle

Galdetuta herritarrek modurik ba ote duen bere albisteak airearatzeko, bere iruzkina egiteko hedabideetan, era guztietako iritzia dauka.

Erredakzioetan ikuslearen arretarako zerbait egongo dela suposatzen dute, baina bestela kalera irtetea baino ez dela gelditzen uste dute:

Irratian telefonoz zure iritzia eman dezakezu, baina telebistan azaltzeko kalera jo behar duzu...

Jendearen partaidetza gehiago bultzatu beharko lukete komunikabideek, ez bakarrik kirolak eman jendea ikusle hutsa izateko:

UNEDek zergatik ez du saiorik egiten hedabideetan kulturaren eta zientzia-dibulgazioaren alde?

Informazioa Internet bidez eskuratzen ba ote duten galdetuta, hauxe erantzuna:

Gehienok alfabetatugabeak gara Interneten, nahiz eta badakigun aukera asko daudela. Kontsultak egiteko arinagoa da, baina oinarrizko lau gauza baino ez ditugu ikasi.

Ibiliagoa den batek aipatzen du zabor asko dagoela Interneten, eta hori ere arriskutsua da: «ez dakizu zer hartzen ari zaren».

Hona kide baten aholkua: «kontsultatu dezakezu Britainiar Entziklopedia, serioagoa delako». Baina arriskurik handiena galtzean ikusten dute: «letratxo urdintxo pilo bat daukazu eta... toki askotara joan zaitezke, web orri asko bisitatu, foroetara joan eta sartu iritzia emateko... Baina, azkenera, ez dakizu non zauden...».

Sare sozialak beraien ustez, adin bateko jendearentzat dira: «nagusiren bat edo beste badabil horietan, baina hori... gazteen gauza dela argi dago».

4.4. LABURPEN GISA

Hamazortzi urtez gorako herritarrak, atal honetan aztergai izan ditugun herritar horiek, bi multzotan banatzen dira: koloretako telebista bazegoen etxeetan jaio eta hezi izan direnak batetik; eta, bestetik, gaztaroan ikus-entzunezko erreferentzia frankismo-garaiko zinema-aretoak izan eta auzokideren batek zuen zuri-beltzeko antzinako telebista ikusten zutenak. Desberdintasun argiak ezartzen dituzte esperientzia horiek, adinak dakartzanek.

Formazioa eta ikasketa-maila dira belaunaldien arteko amildegiairen kontrapisua. Nahiz eta adinak komunikazio teknologien erabileran desberdintasunak agerian utzi, ikus-entzunezko testuen ulermen eta irakurketa kritikoa egiteko gaitasuna nabarmenki hobetzen du goi-mailako ikasketak.

Teknologiaren erabileran atzean geratu zaharxeagoak; halere, edukien interpretazio kritikoan, aurrerago.

Elkarrizketetan parte hartu zuten guztiak Francoren garaian jaio, eskola autoritario batean hazi eta hezi eta diktaduraren mendean lanean hasita zeuden; baina, iritzi kritikoa izaten ahalegintzen ziren medioekin eta maila duina azaltzen zuten komunikabideei *aurre* egiteko. Teknologia berrien erabilerako mugak gainditzen laguntzen du formazio kultural kritiko batek.

Hala ere, informazioaren eta komunikazioaren teknologien zurrumbiloaren baitan, kontsumo kritikoaren antipodetan dago Euskal Herriko helduen ikus-entzunezko komunikazioaren gaineko gaitasun-maila: hutsune nabarmenak daude ikus-entzunezko lengoaiaren ulermen-gaitasunetan, teknologien erabileran, ekoizpen- eta errezepzio-prozesuen ezagueran, ikus-entzunezkoen balio estetikoaren azterketan, eta ikus-entzunezko hedabideek eta komunikabideek transmititzen dituzten ideologia-zantzuen balorazioan.

5. Ondorioak: itzalak eta argiak irudien hirian

Baieztatua da gure hipotesi nagusia: ahulak direla komunikazioaren gaineko gaitasuna eta alfabetizazioa gure artean. Datuak hor daude. Argiak dira. Kontuan hartu beharko genituzke.

Modu orokor batean, honako puntu hauetara laburbil dezakegu arestiko kapituluetan deskribatu ditugun errealitate konplexuak:

1. Euskal Herriko biztanleria bere osotasunean kontuan hartuta, ikusi dugu adinak markatzen duela joera bat oso modu nabarmen eta argian: gazte koxkorak (14-18 urte bitartekoak) dira komunikazioaren eta informazioaren teknologien erabilera-mailarik handiena dutenak, beraiek dira teknologia horiekin eta teknologioi garraiatzen dituzten produktuekin denbora gehien ematen dutenak, beraiek dira zaletuenak.
2. Halere, ikus-entzunezko komunikazioaren produktuak aztertu eta baloratzeko orduan, ez da kolektibo hori prestatuena, gazte helduena baizik (19-24 bitartekoa). Adin-ezpal horretako jendearengan aurkitu dugu euskal populazio prestatuena kontsumitzen duena deskribatzeko eta epaitzeko orduan.
3. Oro har, fenomeno horretatik at bizi da hirurogeita bost urtetik aurreragoko euskal herritarra. Telebistara lotzen da haren kultura-kontsumo mediatua. Haren komunikazio-esparrutik at daude bestelako teknologia informatiboak eta formatiboak.
4. Sexuari gagozkiolarik, ematen du pixka bat jantziago dagoela gizona, ikus-entzunezkoen mundua deskribatzeko eta interpretatzeko. Nahiz eta, ikus-entzunezkoen estetika baloratzean, emakumea aurretik jartzen zaion.
5. Prestakuntza teorikoak, ikus-entzunezkoetan lanbidea izateak edo hezkuntza-sisteman ikus-entzunezkoei buruzko irakasgairaren bat edo beste ikasteak asko hobetu ditu inkesten emaitzak, batez bestekoaren gainera ekarrita halako herritarren emaitzak.

Edozelan ere, gure analisiak arlo bereizi bi landu ditu: gazteak alde batetik eta helduak bestetik; uste bai baitugu ezen adin-mundu horiek oso direla gaur gaurkoz desberdinak, okupatzen gaituen ikerketa-ardura honetan.

Orain ere, bi atal nagusi horiek erreferentziatzen hartu eta gure esperientziatik jaso ditugun ondorio nagusiak, honako bi atalotara ekarriko ditugu: *gazteen hiria* eta *adinekoen hiria*.

5.1. GAZTEEN HIRIA

Ohiko azterketa akademiko baten emaitzetara ekarriko bagenu *Euskal Herriko eskola-komunitatea informazio- eta komunikazio-teknologiaren zurrumbiloan* deitu diogun atalean esandako guztia, esan beharko genuke ezen Euskal Herriko eskola-gazteen artean (14-18 urte bitartekoak) hamarretik hiru baizik ez dela hurbiltzen aprobatura.

Beldurgarria da datua. Ñabardura asko egin behar dira, halere. Honatx horietako nabarmenenak:

Euskal Herriko eskola-gazteak ez dira gai ikus-entzunezkoen lengoaiaren funtsak deskribatzeko eta ez dakite zein baldintzaren arabera funtzionatzen duen lengoaia horrek. Ez dute diskurtso egituraturik begien aurrean dutena modu arrazoituan azaltzeko. Oro har, ez dute ezagutzen ikus-entzunezko lengoaiaren ez gramatika ezta erretorika ere. Eta ezagututa, ez dakite azaltzen nahikoa zehastasunarekin.

Kontrara, oso ondo moldatzen dira aparatuekin, eta ongi ezagutzen dituzte teknologia komunikatiboen erabilera-aukerak. Erabiltzaile handiak dira, dudarik gabe. Kontsumitzaile handiak dira. Badakite gauza *mekanikoak* egiten: mezuak eta argazkiak igortzen, filmak eta musika jaisten, deskargatzen, blogetan parte hartzen...

Halere, kontsumo horren ondorioren berri ez dute. Esate baterako, ez dakite gauza handirik teknologia komunikatiboek garraiatzen dituzten eduki sinbolikoen jabetza-eskubideei buruz.

Ikus-entzunezko produktua sortzeko eta banatzeko lan-errutinen eta bertan parte hartzen duten profesionalen eginkizunen gaineko ezagutza ahula dute. Ez dakite nola transformatzen eta bihurtzen den mundu erreala, ikusgai eta ikusgarri.

Jasoketa aktiboaren kontzientzia-maila apala dute. Ikus-entzunezkoen oro har eta telebistak konkretuki kexatzeko arrazoi dezente ematen dutela konplexurik gabe diote. Kexa horiek nola bideratu, ez dakite jakin. Ez dakite nola jokatu eduki kexagarrien aurrean.

Telebistak igortzen dituen ideologia-zantzuak eta giza nahiz gizarte-balioak zerrendatzeko eta arrazoitzeke unean, maila ahuleko diskurtsoa erakusten dute.

Nerabeek eta gazteek ez dakite arrazoitzen kontsumitzen dituzten edukien dimentsio estetikoa.

Beraz, oro har, gazteak komunikazioaren eta informazioaren teknologiak darabiltza, *maila manualean*, erabilera-mailan; baina, ez maila intelektual jasoan, kritikoan, analitikoan.

Alfabetizazioa, eskolan diseinatzen hasi

Internet sareak eskaintzen dituen azken erreminta teknologikoak (blogak, Web 2.0, podcast, photologak, sare sozialak eta abar) eta ikus-entzunezkoak oro har oso interesgarriak dira bai ikasleen motibazioa lortzeko, baita helburu pedagogikoak erdiesteko ere.

Halere, ez dira eskola asko gaiaren garrantziaz arduratu direnak. Ezta hezkuntza-sistema bera ere. Baina, badira irakasle zenbait kontuari erantzuten saiatu direnak eta saiatzen ari direnak.

Ikusi duguna da zabala dela ikus-entzunezko alfabetizazioaren inguruan eskoletan inplikatu den irakasleriaren profila. Zabala esatean, askotarikoa esan gura dugu. Eta, era berean, profil argi diseinatu gabekoa. Horretan datza, agian, kontraesan eta ezintasun nabarmenena.

Teknologien irakaskuntzan inplikatu diren irakasle gehienek sentitzen dute teknologiek erabiltzeko beharra. Bakoitzak bere ibilbidea egin eta egiten du berak diseinatutako gaitasunetara iristeko. Irakasleen heziketa-maila bera ere oso zabala da: autodidakta asko badago ere, dezente dira teknologia berrietan aritutako adituak, baita beren kabuz euren heziketa osatu duten profesionalak ere.

Hezkuntza-sistemaren baitatik ez da sumatzen apustu garbirik ikus-entzunezko alfabetizazioaren edota hezikomunikazioaren alde. Aztertu ditugun esperientziak irakasleek beraiek bultzatutako ekimen indibidual edo kolektiboen ondorio zuzenak izan dira.

Legez, ikus-entzunezko alfabetizazioa ez da derrigorrezko irakasgaia. Ez Lehen Hezkuntzan, ezta Bigarrenean ere. Gehienetan Bigarren Hezkuntzan edota Batxilergoan hautazko irakasgai bezala eskaintzen da. Hala ere, Lehen Hezkuntzan badira esperientziak eta oso aberasgarriak gainera.

Hezkuntza-sistemak ez dio tamainako ardura eskaini ikus-entzunezkoen irakaskuntza kritikoari. Eta horren kausaz, ikus-entzunezkoen alfabetizazioa lortzeko ahaleginetan ari den ikasle zenbaiten motibazio-galera nabarmena da. Eskoletarako diseinatu diren plangintza berrietan ere, erabilera teknologikoari ematen zaio garrantzia, alde batera utzita kontsumorako prestakuntza kritikoa eta igorpenerako gaikuntza berezitua.

Ikus-entzunezko alfabetizazioarekin lotutako irakasgaien inguruan sumatzen den curriculum-isolamendua gainditu egin behar da. Gaitasun espezifikoak lortzeko

asmoz, zeregin zehatzak landu behar dira. Aztertu ditugun zenbait esperientziatan ikuspuntu kritikoaren gabezia sumatu da: efektismo handia eta teknologia berriekiko liluramendu dezente dago, baina ikuspuntu kritikoa lantzeko zailtasunak ere sumatzen dira.

Irakasleak modu eraginkorrean prestatzeko, gaiaren ertz biak —prestakutza teknologikoa eta analisi kritikoa— hartu behar dira kontuan. Eta gaur gaurkoz, hezkuntza-sistemak ez du alfabetizazioaren beharra bereganatzen, bakarrik utilitarismo manual eta praktikoa.

Alfabetizazioa, etxean landu beharra

Ikus-entzunezkoen alfabetizazioak etxean hasi behar du. Edo bertan has daiteke, gainerako giza eta gizarte-balioen irakaskuntza legez.

Etxean kontsumitzen da hein handi batean komunikazioaren eta informazioaren teknologiek garraiatzen dutena. Etxean eta eskolan. Baina, baita etxean ere.

Etxekeko tutore gehienek ongi hartzen dituzte teknologia berriak. Aldi berean, gurasoek argi ikusten dituzte beren mugak: zenbaitek gaitasuna ikusten du bere burua. Gaitasuna, teknologia berriak behar beste menderatzen ez dituztelako eta gaitasun horietan euren seme-alabek badakitelako beraiek ez dakitena.

Seme-alaben kontsumoa eta erabilera mugatzeko orduan, gurasoek ezintasun nabarmena dute. Aitortzen dute beraiek direla mugak ipintzeko pertsonarik aproposenak, baina, aldi berean, onartu egiten dute arazo handiak dituztela mugok ezartzeko orduan.

Oso kritiko agertu dira etxekeko tutore gehienak telebistarekin. Zabor-programa direlako horiek kritikatzuten dituzte gehienbat. Guraso batzuek telebistari berari egotzi diote euren seme-alaben eskola-porrota.

Gurasoen ustez, handitu beharko litzateke ikus-entzunezkoen kontsumo kooperatiboa familian, eta gutxitu kontsumo indibiduala. Gurasoek garrantzi handia ematen diote ikus-entzunezkoak familian kontsumitzeari. Zer kontsumitzen den baino, garrantzitsuagoa da «nola» kontsumitzen den: bakarka (nork bere gelan) edo taldeka (sukaldean edo egongelan, baina neba-arrebekin edo gurasoekin).

Sare sozialen aurrean sentsazio kontraesankorrak dituzte. Alde batetik, komunikatzeko tresna bezala ikusten dituzte, baina duten ezjakintasun-maila handia da. Horregatik, erreparatu handiz begiratzen diete, sare horietatik euren seme-alaben pribatutasun eta intimitatearen aurkako erasoak etor litezkeelako.

Bestetik, gurasoek uste dute teknologia berrien gakoa erabileran eta zentzu komunean datzala, «bizitzaren beste arloetan gertatzen den bezala».

Nabarmena da etxeko tutoreen nahia eta, aldi berean, ezina. Guraso horien gaitasunak indartzeko, beharrezkoak dira berariaz diseinatutako heziketa-programak; ez umeentzat, nagusientzat baizik.

Gazteen hiria deskribatzeko hamar puntu

1. Ikus-entzunezko alfabetizazioak interes handia pizten du eskola-komunitatean. Ikus-entzunezko komunikazioaren inguruan premia ugari sumatzen dira eskolako sektore guztietan. Aldi berean, esparru guztietan ere, irizpide-falta nabarmena da.
2. Ikus-entzunezko komunikazioaren ikuspuntu teknizista nagusi da eskola-komunitatean. Gurasoen artean, gainera, ezagutza falta agerikoa da.
3. Ikus-entzunezko alfabetizazioarekin lotutako irakasgaien inguruan curriculum-isolamendua agertzen da eskola-komunitatean. Ekimen pertsonalak eta inprobisazioa dira nagusi. *2.0 filosofiak* ez du maila teknologikotik harago aurrera egin. Hartara, gutxi du filosofiatik eta asko erabilgarritasunetik. Aipagarria ere bada hainbat irakaslerengan sumatzen den neke eta estres intelektuala.
4. Oro har, esan liteke, ikastetxeetan ikus-entzunezko ikasketak burutu dituzten gazteek indartu eta hobetu dutela beren ikus-entzunezko alfabetizazio-maila. Era berean, esan behar da gazteen gaitasun interpretatzaileetan eragina izan dutela ere beraiek —hedabideen kontsumitzaile diren aldetik— urteetan metatu duten eskarmentuak eta euren heldutasun pertsonal eta kulturalak.
5. Gazteekin eta guraso edo tutoreekin izandako solasaldietan, taldea izan da eztabaidaren abiarazle eta motorra. Eztabaida-taldea bera oso metodo eraginkorra agertu da ikus-entzunezko alfabetizazioa garatzeko. Solasaldi horietan garbi asko geratu da audientziak ez direla pasiboak. Gazte nahiz helduek disfrutatu egiten dute komunikabideen erabilerarekin; areago taldean badaude. Ikus-entzunezko alfabetizazioak handitu dezake atsegin hori.
6. Gazteek arazoak dituzte ikus-entzunezko lengoaiari erabiltzen diren baliabideak identifikatzeko. Ikus-entzunezko gramatika arrotza egiten zaie; hutsune asko dituzte. Kontzeptu teknikoak ere ez dituzte menderatzen.
7. Gainera etorri zaigun *iraultza teknologikoak* kezkatu egin ditu gurasoak eta tutoreak. Irizpiderik gabe sentitzen dira, seme-alabei mugak non eta nola ezarri jakin gabe.
8. Hala eta guztiz ere, gurasoek eta tutoreek, oro har, positiboki baloratzen dituzte teknologia berriak. Azpimarratu dituzten alderdi onak oso indartsuak dira: komunikatzeko modu berriak, interaktibotasun-maila handia eta informazioa lortzeko bide ia agortezina. Alderdi kritikagarriak ere agerian utzi dituzte.

9. Guraso eta tutoreen aburuz, teknologia berrien erabilera kritikoa funtsezkoa da; seme-alabek eskura dituzten erremintak helburu jakin eta xede zehatzen arabera baliatzea, alegia. Arazoa da nagusiek ez dituztela gako horiek menderatzen.
10. Hurrengo urteetan gazteen irudien hiria eta eskola-komunitatea dezente aldatuko dira. Irakasleriaren adina nabarmen gaztetuko da. Ikasle berriei eta gurasoei ere ezagunagoak egingo zaizkie tramankulu teknologiko berriak. Oso aukera ona da eskola-komunitate osoa ikus-entzunezko ikasketen orainaz eta geroaz inplikatzeko, baita planteamendu orokor eta helburu zehatzak lantzeko ere.

Nerabeen eta gazteen komunikazio-gaitasunei buruzko hiru giltza

A) Familiak, eskolak eta administrazioak beren erantzukizun propioak onartu behar dituzte komunikazioaren eta informazioaren teknologien erabilerari dagokionez; ezinbestekoa da eragile horiek guztiek nerabeen eta gazteen alde egitea.

B) Kalitatezko hezkuntza-sistema batek aintzakotzat hartu beharko luke ziberespazioa eta eskola-umeak lurralde digital horretan aritzeko prestatu beharko lituzke. Modu eraginkor eta argi batean diseinatu behar da ikus-entzunezko komunikazioaren irakaskuntzak hezkuntza-sisteman eduki behar duen tokia.

C) Gurasoek eta familiak oro har ardura hartu behar dute kontu horretan, eta paper aktiboa jokatu behar dute irizpide argiak ezarriz gazteen irudien hiria XXI. mendeko beharrianetara egokitzeko. Etxean hasten da gizartea.

5.2. ADINEZ NAGUSIAGO DIRENEN HIRIA

Ikerketaren emaitzak kontuan hartuta, erraz asko esan genezake ezen Euskal Herriko helduen populazioa analfabetoa dela ikus-entzunezkoen munduan, guk diseinatu ditugun sei parametro horien arabera, noski.

Labur esanda, eta ñabarduretara igaro aurretik, Euskal Herriko helduak ez daki zeintzuk diren ikus-entzunezko lengoaien gramatika, estetika, erretorika, ezta argumentazio-irizpideak ere.

Panorama agorra da aurkitu duguna.

Esku-hartzera bultzatu beharko gintuzkeena.

Kontsumitzaile analfabetoa

Argi guztien arabera, hitz gogorra da *analfabeto* hitza. Askok izan ohi du mespretxutik. Askotan balio izan du inor baztertzeko. Inor trufa-gai bihurtzeko. Inor mintzeko, egia izan nahiz gezurra izan adierazpenak bere baitan dakarrena.

Ez da gure asmoa inor iraintzea. Hitza badarabilgu da oso *bisuala* delako; irudi moduan, ongi funtzionatzen duelako.

Analfabeto hitza darabilgu, normalean, irakurtzen eta idazten ez dakiena izendatzeko. Eta hedaduraz, ezjakina, kultura bakoa eta diziplinaren batean jantzita ez dagoena adierazteko. Eskolagabea eta letragabea da analfabetoa.

Ezgaitasun bat da analfabetismoa, idazteko eta irakurtzeko gaitasunik eza da; normalean, ikasketa-faltagatik gertatzen dena. Derrigorrezko eskolatzea duten herrialdeetan, biztanle bakoitzeko analfabeto kopuru txikia izan ohi da. Hala ere, irakurritzko ulermen-gaitasun eskasa gerta daiteke bertan, nahiz eta analfabetismo-maila baxua eduki.

Batzuetan, analfabetismo funtzionalaz edo iletrismoaz hitz egiten dugu. Irakurtzeko, idazteko eta kalkuluak egiteko zailtasuna da horren azpian kontenplazten duguna. Gizarte moderno eta aurreratueta, eguneroko bizimoduari aurre egiteko eragozpen handia da hori.

Analfabetismo funtzionala eta kritikoa ikus-entzunezkoetan

Lan honetan analfabetoa diogunean, esan nahi dugu euskal herritarrak ez duela nahikozko prestakuntzarik kontsumitzen duen hori begi beregainaz analizatzeko eta kritikatzeko. Era berean, analfabeto diogunean esan nahi dugu igorle-gaitasunetik urrun dagoela Euskal Herriko heldua.

Baina, bada kontu bat zehaztu behar duguna. Letra idatziarekin gertatzen ez den bezala, ikus-entzunezkoekin analfabetoak goza dezake produktuen kontsumoarekin. Eta hala egiten du, egiten duenez.

Irakurtzen ez dakien analfabetoak nekez gozatuko du eleberri batekin. Letretan analfabeto denak, letren mundua ezagutzen ez duenak, gramatika eta ortografia ezagutzen ez dituenak, letra bakoitzak ordezkatzeko duen soinua ezagutzen ez duenak... ez bada *santuei* begira, nola gozatu liburu batekin?

Ikus-entzunezkoetan, gauzak bestela dira. XXI. mendean, kontsumitzaileak ez du irudiaren gramatika ezagutu behar, film bat gustatu zaion ala ez esateko. Kontsumitzaileak ez ditu zinema-ekoizleen parametro profesional ezagutu behar, esateko oro har polizia-serieak gustukoak dituen ala ez. Ikus-entzunezkoetan ere, santu dira *santuak*.

Eta hori zergatik? Bada, irudiaren deskodifikazio analogikoak informazio kopuru handia helarazten diolako gure gizarteko edozein herritarrari. Trebatuak gara, ohikoa zaigu irudi figuratiboa ulertzea. Isomorfismoak¹⁷ ongi funtzionatzen du mundu garatuan XXI. mendeko herritarraren kasuan. Deskodifikazio analogikoak

17. Isomorfismoa: forma bera duten egiturei buruz esaten da. Forma bera duten egiturak dira isomorfoak. Matematikoa da kontzeptua, jatorriz. Gizarte Zientzietan erabiltzen da sistema biologikoak eta sistema sozialak alderatzeko edo egitura tribalak eta urbanoak konparatzeko. Lan honetan, irudi isomorfoari buruz hitz egiten badugu da ikusitako telebista-irudiak gogora ekartzen digulako errealitatetik gordetzen dugun irudi mentala. Telebistakoa ulertzen dugu buruan daukagunarekin gordetzen duen egiturazko antzekotasunean oinarriturik.

funtzionatu egiten du, errepresentatzen duen objektuaren pertzepzio bisualarekin antzekotasunezko harremana gordetzen duelako. Konbentzio plastikoa da, dudarik gabe, baina hartaraino moldatzen gara, ongi moldatu ere.

Errealitateen deskodifikazio analogikoak ematen du mundu erreala nahiz fikziozkoa ulertzeko nahikozko gaitasuna ematen duelako ideia. Ematen du denok ulertzen ditugula irudiak lehen begi-kolpean. Eta hala da, hein batean.

Horregatik ulertzen dugu ikus-entzunezkoa, hein batean.

Letretako analfabetismoak herritarra produktutik at uzten duen bitartean, ikus-entzunezkoetako analfabetismoak ez du herritarra baztertzen, nahiz eta obraren benetako eta sakoneko ulerkuntzatik urrun geratuko den analfabetoa.

Gazteagoekin gertatu den moduan, helduekin ere ez dugu emaitza egokirik aurkitu deskodifikazio analogikoetatik haragoko urratsetan. Gure ustez, kontsumoa eta kontsumo horren analisi kritikoa ez datoz eskutik. Atseginez kontsumitzen du helduak (gazteak bezala) komunikazioaren eta informazioaren teknologiak garraiatzen duena, baina teknologia horiek eskuragarri jartzen dituzten mezuen eta edukien deskodifikazio *osotik* (antzekotasun isomorfikoetan oinarritutako analogikoaz gainekoa) urrun dago heldua.

Inkestatu dugun helduak ez du behintzat modu argian adierazi ezagutzen dituenik ikus-entzunezkoen lengoiaia eta estetika, ikus-entzunezkoek ideologiak eta balioak garraiatzeko duten gaitasuna, ezta ikus-entzunezkoen azpian dauden aztura profesional eta produktiboak ere.

Ezagutza eskasaren basamortua erakusten du inkestatu ditugun helduen panorama orokorrak.

Helduen alfabetizaziorik eza ikus-entzunezkoetan

Jakina da ezen testu bat irakurtzea ez dela bakarrik letrak deskodetzea, edo letrekin osatzen diren berbak identifikatzea. Horretaz gain, testu bat irakurtzeak eskatzen du esanguran interpretatzea, metaforak deskubritzea, analogiak ulertzea, testuartekotasunak identifikatzea.

Era berean, irudi bat irakurtzea ez da hura osatzen duten elementuak identifikatzea.

Esan ohi denez, ikus-entzunezko lengoaiaren ezaugarri berezkoak (sintaxia, semantika, analisi kritikoa...) ez ezagutzeak ohi dakar irudiaren lilura bizitzea, irudiaren sedukzioa onartzea eta profilaxi eta babesgunerik gabe geratzea irudien bonbardaketaren aurrean.

Media literacy edo ikus-entzunezkoetarako alfabetizazio on batek ahalbidetu beharko luke komunikazioaren eta informazioaren teknologiek garraiatzen eta

erakusten dituzten edukien curriculum kulturala begi kritiko eta independentez *irakurtzeko* gaitasuna. Hartara, *media literacy* edo ikus-entzunezkoetarako alfabetizazio on batek ahalbidetu beharko luke irudiaren esanguran sakontzeko interpretazio-tresna intelektualak garatu ahal izatea, irudiaren balio metaforikoaz jabetzeko bideak irekitzea, irudiaren testuartekotasunak antzemateko irizpideak argitzea.

Horretan guztian, erreferentzia giltzarria da ikus-entzunezko hedabideak errealaaren ordezeko zuzentzat hartzen dituen *nozio mitikoa* puskatzea. Alegia, mito bat da hedabideek erreala ekartzen dutela etxera. Mito bat da irudia errealaaren kopia zuzena dela dioen nozioa. Mitoa deskodifikazio isomorfikoek dena esaten dutelakoa.

Ezinbestekoa da irudia irakurtzea parametro ideologikoen baitan. Hots, irudia kaptatzen duenak, sortzen duenak, bere begien arabera egiten du, irudiari buruz duen kontzeptuaren arabera egiten du, berak mundua ulertzen duen moduan erregistratzen du irudia eta ideologia horren arabera zabaltzen du irudia. Horretaz dago konturatu beharra.

Irudia ez da naturala. Ariketa mentalaren ordezeko produktu bat da irudia. Konbentzio bat. Errekuntzara eraman gaitzakeena, baldin eta ezagutzen ez baditugu haren oinarritzko lerro komunikatzaileak: denotatiboak nahiz konnotatiboak.

Naturala da sagarra; baina, sagarra mihise batera eramatea, sagarra telebistatik erakustea... ez da ezer naturala, kodifikazio estetikoaren eta kulturalen arabera egiten den ariketa intelektual baten emaitza da.

Herritar modernoak distantzia egokia gorde behar du iruditik. Alegia, bere aktibo intelektualak erabili behar ditu irudia konprenitzeko, ulertzeko, eta hartaz baliatzeko.

Herritar modernoak puskatu egin behar du, puskatu, irudiari benetakotasun- eta egitasun-zentzu naturala aitortzen dion mito moderno hori.

Begiratzea ez da ikustea

Naturaltasunaren mitoa desaktibatzeke, beharrezkoa da konturatzea ezen begiratzea eta ikustea ez dela beti bat. Begia gauza bat da, burua eta irudimena beste bat.

Begiratzeaz ari garenean, esaten ari gara *begi eman* diogula zerbaiti, *so egin* diogula zerbaiti, *begiz jo* dugula, begien aurrean pausatu zaigun horri *begira* egon garela. Seguru asko, begiratzean, modu intuitibo batean jardun dugu dena delako irudiarekin nahiz mundu errealekin.

Aldiz, ikusteaz ari garenean, begiestetik haragoko maila intelektual praktikatugula esaten dugu. *Ohartu* eta *konturatu* egin gara, *ziurtatu* egin dugu begiek ikusi duten hori zer den, zertan datzan haren funtsa. Ariketa intelektual praktikatugula, deskodetu egin dugu begietatik hartu dugun sentsazio optikoa.

Ikusi ez baitute begiek egiten, buruak baizik. Hartara deskodifikazio analogikotik osoagora egiten dugu jauzi.

Ikus-entzunezko alfabetizazioa, *media literacy* horrek gehiago du ikustetik, begiratzetik baino. Noski.

Ikus-entzunezko alfabetizazioa, *media literacy* horrek gehiago du ariketa intelektualetik, akzio fisikotik baino.

Helduen adin-tarteak eta gaitasun kritikoa ikus-entzunezkoetan

Gure ikerketaren arabera, 18-24 urte bitarteko gazte helduak dira teknologia-ataletan nahikoa kalifikazio ona eskuratuko luketenak. Gainerako helduek ez dute oinarrizko kontrol manual ezta programatzailerik ere komunikazioaren eta informazioaren teknologiek garraiatzen dutena berenganatzeko.

Gure ustez nahikozko ezagutzarik gabe, 18-24 urte bitartekoak dira jantzienak lengoaia-, produkzio-, jasoketa-, ideologia- eta estetika-arloak konprenitzeko eta deskribatzeko orduan.

Urte-bitarte horren (18-24) eta hurrengoaren (25-65) artean ez dago desberdintasun aipagarriarik bi eremutan izan ezik: lengoaia eta teknologia ataletan. Gainerakoetan, emaitzak oso dira hurbilak, estatistika hutsari erreparatuz gero.

Amildegi zeharo nabarmena irekitzen da aipatu berri ditugun bi urte-bitarte horien (18-24 eta 25-65) eta hirugarrenaren artean (65etik gorako herritarrek osatua). Erabat *out* daude horiek, urrun geratzen zaie komunikazioaren eta teknologien mundua.

Helduen sexua eta gaitasuna

Adin-tarteak nahiko modu argian markatzen duen arren herritarren arteko gaitasunen kontrola, sexuak ez du desberdintasun nabarmenik eragiten. Esan nahi baita, gizonezkoek eta emakumezkoek berdin antzeko gaitasuna dutela deskodetzeko komunikazioaren eta informazioaren teknologien mezuak eta edukiak, baita ekoizpen-ereduak eta jarduera profesionalak ere.

Helduen ikasketa-maila eta prestakuntza teknikoa, esanguratsuak

Inkestatuen ikasketa-maila da desberdintasunik handienak ezartzen dituenak. Ikus-entzunezkoen gaineko gaitasunak eskuratzean, hezkuntza eta formakuntza profesionala dira faktorerik erabakigarrienak.

Eskolatu gabeko herritarren eta unibertsitate-ikasketak burutu dituzten herritarren artean aurkitu dugun desberdintasuna ikaragarria da, zurutik beltzerainoko beste: zenbat eta ikasketa-maila altuago izan herritarrak, ikus-entzunezkoak modu

oso batean deskodetzeko gaitasun nabarmenagoa antzeman dugu haren emaitzetan. Eta, ikus-entzunezko prestakuntza bereziak, alegia, ikus-entzunezkoetan trebatua izateak, benetako desberdintasun kualitatiboa sortzen du herritarrengan.

Edozelan ere, gaitasun kritikorako, gehiago markatzen du hezkuntza orokorrak eta kultura orokorrak, prestakuntza tekniko eta berezituak baino.

Behar bezalako gaitasun kodetzaile eta deskodetzailea lor dezakeen konbinazio bakarra da kultura-maila jaso eta prestakuntza berezitua ikus-entzunezkoetan.

Media literacy nagusientzat ere

Ikastea eta prestatzea da kontua, hainbat alorretan bezala, baita honetan ere. Gizarte modernoak ez badu nahi bere herritarren arteko lubakiak sendotzea eta handitzea, betekizun demokratikoa du ikus-entzunezkoetarako prestatzea populazioa, gaztea izan, heldua izan herritarra.

Gizarte modernoak guneak prestatu, antolatu eta gaitu behar ditu, helduek ere jaso dezaten prestakuntza ikus-entzunezkoetan.

6. Gaitasunak eskuratzeko tresna baliagarriak eta orientabideak

Hiru azpiatal dauzka kapitulu honek. Hirurek dute helburu bera: ikus-entzunezkoen mundua lantzeko eta gaitasunak eskuratzeko ildo batzuk aurkeztea.

The Lion King filmarekin egindako ariketa bat planteatzen da lehen azpiatal gisa. The Walt Disney Company delakoak merkaturatutako marrazki bizidunen film luzearen lehen sekuentzia —sarrera— guk nola analizatzen dugun erakusten da bertan. Gure ikasleekin egindako lana da hemen aurkezten dena. Helburua ildo bat ezartzea da, adibide bat eskaintzea, orientabide moduan.

Bigarren azpiatal batean, publizitate-iragarki bat aztertu dugu. Auto baten iragarkia da eta guk nola aztertzen dugun erakusten da hor. Beti ere, lan-tresna moduan. Ikus-entzunezko komunikazioa landu eta gaitasun kritikoak eskuratzeko adibide gisa.

Azken azpiatala da dekalogo moduko bat, aholku orokorren deskribapen bat: pantaila baten aurrean jartzen garen bakoitzean gogoan hartu beharko genituzkeen zenbait irizpide.

6.1. THE LION KING FILMAREN ZATI BATEN AZTERKETA ETA INTERPRETAZIOA: DENOTAZIOTIK KONNOTAZIORA

Kultura industrializatuaren produktu esanguratsuenen adibidea da *The Lion King* filma. Liburuaren kapitulu honetan, gure esperientzia bat kontatu nahi dugu. 14 eta 18 urte bitarteko gazteekin burutu genuen esperientzia hori. Taldeka bildu genituen gazteak, filmaren lehen sekuentzia ikus eta interpreta zezaten.

Banakako lana agindu genien aurrena, eta ondoren bakoitzak landutako irudikapenak eta iritziak taldean bertan eman zitzaten eskatu genien.

Ikusi genuenez, adin-bitarte horretan, murriztak dira ikus-entzunezko alfabetizazioa, ikus-entzunezko hizkuntzaren erreferentziak eta filmaren irudikapen sinboliko-kulturalak aztertze gaitasunak.

Esperientzia horretan baliatutako materialaren azalpena egiten dugu hemen.

Inork bide hori edo antzekoa jorratu nahi badu, euskarri bat izan dezan. Lanerako proposamen bat da. Irizpide batzuk iradokitzen dituen.

Esperientzia hartan, ariketaren ostean, gure iritzia eman genien ikasleei, sekuentzia nola interpretatzen genuen guk geuk azalduz.

Filmaren ezaugarriak

The Lion King, 1994

The Walt Disney Company

Zuzendariak: R. Minkoff eta R. Allers.

Ekoizpena: Don Han.

Gidoia: I. Mecchi / J. Roberts / L. Wooverton.

Musika: H. Zimmer.

Abestien musika eta letrak: Elton John eta Tim Rice.

Lanerako proposamena

Pelikularen lehendabiziko sekuentzia erabiliko da lana burutzeko. Pelikularen izenburua agertu aurreko sekuentzia laburra da landuko dena. Ez dago ez elkarriketa ezta monologorik ere bertan, eta pelikula osoaren aurkezpen moduko bat osatzen du. Abesti bat entzuten da: *Circle of Life*¹⁸.

Bi pausotan gidatuko da lana:

1. Hasteko, sekuentzia ikusiko da taldean. Ikasle bakoitzari eskatuko zaio ikusitakoa eta horren esangura kontatzea orri zuri batean. Ondoren, nork berea irakurriko du taldearen aurrean eta eztabaidarako bidea emango zaie ikasleei.

18. *From the day we arrive on the planet /And blinking, step into the sun /There's more to see than can ever be seen /More to do than can ever be done /There's far too much to take in here /More to find than can ever be found /But the sun rolling high /Through the sapphire sky /Keeps great and small on the endless round /It's the circle of life /And it moves us all /Through despair and hope /Through faith and love /Till we find our place /On the path unwinding /In the circle /The circle of life... /It's the circle of life /And it moves us all /Through despair and hope /Through faith and love /Till we find our place /On the path unwinding /In the circle /The circle of life.*

2. Bigarren urrats moduan, ondoren datorren *oinarrizko fitxa* emango zaie eta bertan esaten denari buruzko azalpenak eskainiko¹⁹.

Guztion artean komentatuko dira horko lerro nagusiak. Jarduera horren bitartez, eskaini ahal izango dizkiegu erreferentzia berriak filma berrikusteko, ulertzeko, kritikatzeko... azken finean, lagundu egingo diegu ikus-entzunezkoen gaineko gaitasun eta ahalmen berriak eskuratzen.

19. Zortzi eszena daude sekuentzian. Ezinezkoa izango litzateke planoz planoko aztertzea sekuentzia, eta are gutxiago plano bakoitzean agertzen diren erreferente adierazgarri guztiak hona biltzea. Ez da hori proposamen honen helburua. Aitzitik, helburua da irizpide bat eskaintzea. Eskolan, hortik aurrera egin dezan irakasleak. Askatasunean. Berak ekar ditzakeen ikuskerak eskainita.

Oinarrizko fitxa

Lehen eszenaren deskribapen orokorra

Eguzki aterata berri batek ematen dio filmari hasiera.

Itxura batean, oihaneko animaliak esnatzen ari dira.

Kilimanjaro eta Serengeti-ko parke nazionalaren lautadak ekartzen dituzte irudiek gogora.

<i>Film-lengoiaren ezaugarri nagusiak</i>	<i>Erreferentzia kultural sinbolikoak</i>	<i>Soinua</i>
Oihanaren eta sabanaren gero eta argiztapen indartsuagoa dakar eguzkiaren goranzko mugimenduaren irudiak. Kolore beroak nagusitzen doaz, mundua lainopetik ateraz.	Biziaren jaiotza. Metafora.	Soinu bandan, swahiliz: «Nants ingoyama bagithi baba» (Hor dator lehoia).

Bigarren eszenaren deskribapen orokorra

Animalia andana ikusten da, denak batera, leku berera ari dira abiatzen.

Mota askotako animaliak ikusten dira: elefanteak, inurriak, jirafak, tximinoak...

Goitik hartuta daude denak, airetik bezala.

Sabanaren plano orokor batek erakusten du animalia denak dabiltzala batera.

Modu nabarmenean ikusten dira paisaiak, hegaztien hegaldiak, ibaiak...

<i>Film-lengoiaren ezaugarri nagusiak</i>	<i>Erreferentzia kultural sinbolikoak</i>	<i>Soinua</i>
Nabarmena da planoen eta koloreen aniztasuna. Irudi guztiek garamatzate leku berberera: animalien arteko bizikidetza baketsu eta gatazkarik gabekora.	Taldearen batasuna. Balizko bizikidetza. Areririk ez animalien artean. Haragijaleak eta belarjaleak batera.	<i>Cicle Of Life</i> abestiaren letra hasten da.

Hirugarren eszenaren deskribapen orokorra

Zerumugan zutitzen den haitz bat ikusten da, eta haren gainean animalia baten irudia.

Oihanetik eta sabanatik datozen animaliak bat egiten ari dira haitz handi horren azpian.

Gain gainean, maiestate handiko lehoi heldu bat ikusten da: Mufasa.

Loro bat (Zazu) hurbiltzen zaio hegaz.

Gur egiten dionean, lehoiak mespretxuzko keinu batez erantzuten du.

<i>Film-lengoiaren ezaugarri nagusiak</i>	<i>Erreferentzia kultural sinbolikoak</i>	<i>Soinua</i>
Zoomaren urruneko hurbiltze batek sarrera ematen dio kamaren kontrapikatu den mugimendu kartsu bati, non Zazuren hegaldia Mufasarenganaino argiztapen indartsu batez azaltzen baita. Mufasaren goitik beherako begirada ikusten dugu, Zazuri zuzendua. Amore ematen bezala, irribarrez. Geldi dago animalia andana, haizpean.	Hierarkia, errespetua, buruzagitza. Podiumaren gainean agertzen da lehoia, ongi argiztatuta, boteretsu eta irribarretsu.	<i>Cicle Of Life</i>

Laugarren eszenaren deskribapen orokorra

Lehoiaren haitzera hurbiltzen da ezaugarri berezi eta nabarmenak dituen mandril itxurako bat: Rafiki. Gainerako animaliek errespetuz zabaldu dioten pasabideaz baliatzen da aurrera egiteko.

Oinezko ibiltariak erabili ohi duten poltsa modukoa darama mandrilak bere artzain-makilari lotuta.

Haitzera igotzen da eta Mufasa besarkatzen du. Lagunen arteko irribarre handi batez eta elkarren arteko errespetuz onartzen du lehoiak. Zazurekin azaldutako distantzia hierarkikoa erakutsi gabe kasu honetan.

<i>Film-lengoiaren ezaugarri nagusiak</i>	<i>Erreferentzia kultural sinbolikoak</i>	<i>Soinua</i>
Gainerako animalien artean, Rafikiren lehen planoak erakusten da, zabaltzen ari den pasabideak protagonismoa jaso arte. Lehoi erregearen haitzaren igoerarako hartualdirik ia ez dago. Zain dagoen lehoiaren aurpegi irribarretsua ikusten da batetik, eta, bestetik, heldu den ibiltariaren neke-aurpegiera. Kontrapikatu leun bat. Animalia bien arteko topaketa eta besarkada erakusten du kamerak, enkoadraketa berdina antzekoa erabilita bientzat.	Botere-egituren adierazpena: adiskidetze- eta berdintasun-maila mandril eta lehoi erregearen artean.	<i>Cicle Of Life</i>

Bosgarren eszenaren deskribapen orokorra

Leize-zuloaren sarreratik ikusten da lehoikumea: Simba. Amaren besoetan dago.

Jarrera goxoak eta abegikorrak gurasoen eta semearen artean.

<i>Film-lengoiaren ezaugarri nagusiak</i>	<i>Erreferentzia kultural sinbolikoak</i>	<i>Soinua</i>
Marroi leunak dira tonuak. Babesgarria da argiztapena, aurreko eszenan dirdiratzten zuen eguzkiarekin kontrastatuz. Aurrez aurreko enkoadraketa batean azaltzen dira lehoi guztiak. Plano zehatzek bat egiten dute Simbaren lehen planoekin. Oro har, Mufasa/Sarabiren arteko harreman hierarkiko bat adierazten da, baina nabarmena da maitasun-giroa.	Familia klasikoaren gorazarrea.	<i>Cicle Of Life</i>

Seigarren eszenaren deskribapen orokorra

Errituari ematen dio hasiera Rafikik.

Eguzki-izpien begiratuaren babesera erdibitutako kui batetik ateratako hautsez igurzten du Simba.

Artzain-makilari lotuta dauzkan kuiak mugitzen ditu

Simbaren doministikua eragiten dute erritualean erabilitako hautsek.

<i>Film-lengoiaren ezaugarri nagusiak</i>	<i>Erreferentzia kultural sinbolikoak</i>	<i>Soinua</i>
Argiztapena gutxitzen denean, Rafikiren hatzaren lehen planoak erakusten da. Simbaren kopetan, inimizazio-markak egiten ditu Rafikik. Simbaren erantzunen lehen planoak.	Keinuek eta mugimenduek erritu erlijioso baten itxura dute: bataio kristaua edo beste erlijioetan inimizazioko unea. Era berean, Simbaren erantzunak (kuiak hartzea, doministiku egitea) bizitzara esnatzen den ume baten irudia ekartzen du gogora. Zeremoniaren magiak eta kumearen erantzunek bat egiten dute era orekatuan.	Soinu-bandaren bolumena leundu eta bigarren mailan gelditzen da.

Zazpigarren eszenaren deskribapen orokorra

Erritua bukatzean, esku artean hartzen du Rafikik Simba. Bere onarpena ematen du Mufasak. Rafikik Simba jaso eta animalia andanari erakusten dio.

Hodeiak zabaltzen dira ortzian, eta argi-izpi batek Simba argitzen du.

Zoramen-oihuak botatzen dituzte animalia guztiek.

Goitik datorren argia Simbaren gainean pausatzen denean, animaliak belauniko jarri eta burua makurtzen dute.

<i>Film-lengoiaren ezaugarri nagusiak</i>	<i>Erreferentzia kultural sinbolikoak</i>	<i>Soinua</i>
Indartu egiten da argiztapena. Kontrapikatu indartsua duten hartualdiak tartekatzen dira. Simba goian erakusten da, eta hartualdi ilunago batean behean dauden animaliak. Simba gero eta gorago azaltzen du panoramika batek. Oso nabarmen erakusten dira ortzi irekia eta argi-izpia. Animalien zoramen-erreakzio kartsuak erakusten dira. Talde batetik bestera igarotzen dira animaliak. Belauniko daude, panoramika zehatz eta pikatu batek erakusten du belaun flexionatuek lurra jotzen dutela.	Simbaren legitimazioa etorkizuneko errege moduan. Sinbolo erlijioso edo gain-naturaletan oinarrituta dago eszena: argi-izpia, belaunikatzea...	Lehen planora dator soinua. Letraren argitasuna berreskuratzen da. Eta ortzia argi-izpi artean zabaltzen denean, bolumenak eta plano orokorrak beste jauzi bat egiten dute gora.

Zortzigarren eszenaren deskribapen orokorra

Rafiki eta lehoi-familia haitzaren gainean eta animalia andana haren azpian.

Plano orokor batekin amaitzen da sekuentzia.

Pantaila beltzera. Filmaren izenburua agertzen da: *The Lion King*.

<i>Film-lengoiaren ezaugarri nagusiak</i>	<i>Erreferentzia kultural sinbolikoak</i>	<i>Soinua</i>
Urrunerako travellinga.	Argazki finko moduko bat: lehoi eta Rafiki gainean. Animalien taldea azpian.	Honetara amaitzen da abestia: <i>Bukaera gabeko zikloan bilatu behar dugu, eta horrela aurkitu gure ordezkari handia.</i>

Fitxa hori ikasleekin landu ostean, berriro ikusiko da sekuentzia osoa. Eta eskatu, eskatuko zaie bai eszena bakoitzaren bai sekuentzia guztiaren muineko zentzuak, konnotazio-zentzuak atera eta azter ditzatela.

Ikasleen iritziak entzun ostean, ondo legoke irakasleak interpretazio landu eta egoki bat ematea.

Honelako zerbait, agian:

1. Gizarte-boterearen piramide-itxurako banaketa bat erakusten da *gertaera natural* gisa.
2. Lehoi erregearen bizilekua goialdean dago, hobekien argizatutako tokian, eta kontrapikatu eran azaltzen da haren irudia. Gizartea, animalia mota guztiak, behealdean daude, eta pikatu eran erakusten dira.
3. Filmaren eszenak erakusten duenez, kohesioa duen gizarte bat da ikusten duguna. Lehoi erregearen eztabaidea ezinezko boterearen erakusle da eszena. *Bizitzaren zikloan* bertan txertatuta baitago eztabaidea dena.
4. Gatazkarik gabeko balizko bizitza bat bizi dute animaliek. Zorioneko orekan bizi dira. Erregeak, hierarkiak ahalbidetzen du orekatua izatea komunitatearen antolaketa.
5. *Bizitzaren zikloa* den horretan, era naturalean agertzen da naturaz gaindiko zerbait: botere erlijiosoa.
6. Egitura zibil eta erlijiosoen arteko ituna babesten dute animaliek filmean.

6.2. IKUS-ENTZUNEZKO IRAGARKI BATEN AZTERKETA

Proposamen orokorra da, aztertu nahi den ikus-entzunezkoa lehenbizi deskribatzea, ahalik eta zehatzen, eta, bigarrenaz, deskribatutakoaren gainean oinarrituz, estaliak egoten diren esangurak edo konnotazioak identifikatzea, agerian uztea, igortzen dituen ideiak eta balioak interpretatu ahal izateko, ikus-entzunezko produkzioak ulertzeko gaitasuna garatze aldera.

Ondoko orrialdeetan, ikerketaren inkestan baliatutako iragarki baten azterketa jasotzen da, deskribapena denotazio-mailan eta interpretazioa konnotazio-mailan. Analisisirako, ikus-entzunezko lengoaiaren kontzeptuak eta konbentzioak aplikatu dira.

Didaktikaren ikuspuntutik, ikus-entzunezko lengoaiaren oinarritzko kontzeptuak ikasteko eta iragarkiaren gaineko interpretazio-lana errazteko erabilia izan da azterketa²⁰.

20. Euskal Herriko Unibertsitatearen Gasteizko Irakasleen Unibertsitate Eskolako Haur Hezkuntza titulazioaren 2. mailan, 2010-11 ikasturtean.

Saioaren antolaketa honako hau izan da:

1. Iragarkia behin edo birritan ikusi (2 minutu).
2. Burura etortzen diren lehenengo ideiak eta balioak denen artean aipatu eta banaka idatzi, hitz solteak edo esaldiak erabilia (8 minutu).
3. Iragarkiaren gidoi tekniko banatu eta 4-6 lagunez osatutako taldeak antolatu: talde bakoitzak sekuentzia bat aztertu eta aurkitutako ideiak eta balioak idatziz jaso²¹. Bitartean, iragarkia ikus dezakete nahi bezain beste aldiz (20 minutu).
4. Iragarkia berriro ikusi eta talde bakoitzak aztertutako sekuentzian aurkitu dituen konnotazioak komunean jarri (20 minutu).

Bi saiotan ere burutu daiteke zeregina, lehenengo saioan ikus-entzunezko lengoaiaren erabileran sakontzeko eta bigarrean interpretazio-lanari ekiteko.

6.2.1. Iragarkiaren deskribapena denotazio-mailan

Ikus-entzunezkoari buruzko datu orokorrak:

Toyota enpresaren Corolla motako autoari buruzko publizitate-iragarkia da. Leloak «Look out for the new Corolla» dio eta 50 segundo irauten du. Ekoitzi eta Espainiako hainbat telebista-katetan emititua 2000ko hamarkadan.

Narrazioaren egitura:

Sinopsia: jaka eta minigona beltzez jantzitako emakume bat oinez doa espaloitik. Haur, emakume gazte, gizon zahar, mutil, andre eta gizon helduen ondotik pasatzean, berari begira geratzen dira. Ondoko errepidetik autoz doazen bi gizonen gidariak istripu bana izaten dute emakumeari begira geratzeagatik. Harro doala, bere ondotik pasatzen ari den Corolla autoari begira geratu, zutoin baten kontra estropezu egin eta lurrera erortzen da emakumea; erortzean galdu duen takoidun zapatak Corolla autoaren haizetakoaren gaineko sabaia kolpatzen du eta gidariaren keinua ikusten da. Amaieran, autoa errepidetik urruntzen da, leloa eta enpresaren logotipoa agertzen diren bitartean.

Narrazio mota: lineala da, emakume protagonistaren ekintza eta bigarren mailako pertsonaien ekintzak tartekatuz. Kamera geldian grabatua dago. Lehenengo sekuentzian lau iraungipen kateatu erabili dira, planoen arteko aldaketa leuntzeko eta musikaren hasierako erritmo motelari egokitzeko. Musika azkartzearekin batera, narrazioaren erritmoa bizkortzen da plano motzak uztartuz.

21. Aztertu beharreko alderdien arabera ere antola daitezke taldeak: sinopsia, narrazioaren egitura, pertsonaiak, eszenatokiak, plano motak, angeluazioak...

Eskaleta: 4 sekuentzia edo ekintza dramatiko nagusi bereizten dira, 10 eszenatan (leku eta ekintza dramatiko zehatz) antolatuta eta 23 plano erabilia. Narrazioaren egitura honako hau da:

1. sekuentzia: emakumea haur, zahar, gazte eta helduen aurretik pasatzen (5 plano).
 1. eszena: bi haurren aurretik pasatzen (1., 2. planoak).
 2. eszena: bi emakume gazteren ondotik pasatzen (3. planoak).
 3. eszena: gizon zahar eta mutilaren aurretik pasatzen (4. planoak).
 4. eszena: andre eta gizon helduen aurretik pasatzen (5. planoak).
2. sekuentzia: mutil eta gizon gidarien istripuak (10 plano).
 5. eszena: mutil gidariaren istripua (6., 7., 8., 9., 10. eta 11. planoak).
 6. eszena: gizon gidariaren istripua; emakumea, andrearen aurretik pasatzen (12., 13., 14. eta 15. planoak).
3. sekuentzia: emakumearen istripua (7 plano).
 7. eszena: Corolla autoa agertzen da (16., 17. eta 18. planoak).
 8. eszena: emakumea, autoari begira doala, estropezu egin eta erortzen da (19., 20. eta 21. planoak).
 9. eszena: Corolla autoaren gidariaren keinua (22. planoak).
4. sekuentzia: autoaren eta enpresaren aurkezpena (plano bakarra).
 10. eszena: Corolla autoa errepidetik urruntzen da, leloa eta enpresaren logotipoa agertzen dira (23. planoak).

Irudien ezaugarriak:

Eszenatokiak eta pertsonaiak: hiri bateko kale batean garatzen da ekintza; guztira, 11 pertsonaia agertzen dira (emakumea, istripua izan duten bi gizon gidariak, Corolla autoaren gidaria, bi mutiko, mutila eta gizon zaharra, emakume eta gizon helduak, emakume heldua) denak mendebaldeko hiritarrak, burgesiakoak, garaiko estilo klasikoak jantzita.

Plano edo enkoadratze motak: pertsonaien lehen planoak eta plano ertainak nagusitzen dira; osotasun-planoa, plano orokorra eta plano orokor nagusia autoa aurkezteko erabiltzen dira.

Kameraren kokapena: angelu kontrapikatuak erabiltzen dira emakumea eta pertsonaia nagusiak aurkezteko; angelu pikatuak autoak erakusteko; plano batzuetan ere ez da angelu berezirik erabiltzen, kamera pertsonaien parean kokatzen da.

Ikus-osagaien erabilera: kolore asegabeak (okreak, marroiak, grisak, beltzak), argi-ilun kontrastea eta argiztapen zuzena erabiltzen dira, hiru dimentsioko espazioa perspektibaren bidez irudikatzen da.

Planoen konposizioa: kamera ezkerretara edo eskuinetara okertuz lortutako konposizio dinamikoak nagusitzen dira (enkuadratzearen ardatz zeiharren arabera antolatua).

Irudien komunikazio-ezaugarriak eta funtzioak: ikonotasun (errealismo) maila handiko irudiak dira, monosemikoak eta konnotagarriak; funtzio limurtzailea eta estetiko batetzen dituzte.

Hitzezko lengoaia:

Lengoaia mintzatua: abestiaren bertso hautatu batzuk entzuten dira iragarkian²², lengoaia poetikoa erabiltzen da pertsona maitatuaren ibilera goraipatzeko; lehenengo pertsonan idatzia dago eta alderaketa edo metafora bezalako irudi erretorikoak erabiltzen dira.

Lengoaia idatzia: «Look out for the new Corolla» dio sloganak; astamakilazko tipografia, letra maiuskulak eta beltza kolorekoak erabili dira, irakurgarritasuna bermatze aldera. «Toyota» enpresaren logoak ere astamakilazko tipografia du eta kolore gorrian agertzen da. Logoaren irudia elipse horizontala da, barruan elipse bertikal eta horizontal gurutzatuak dituen.

Hitzezko lengoiaren komunikazio-ezaugarriak eta funtzioak: abestiaren testua eta slogana polisemikoak eta konnotagarriak dira, enpresaren logoaren testua monosemiko eta denotagarria da; komunikazio-funtzioei dagokienez, sloganak funtzio limurtzailea betetzen du eta logoaren testua informatiboa da.

Musika eta soinu-efektuak

Musika: *Poetry in motion* izenburuko abestia entzuten da (off soinua), 1959an ekoitzia Amerikako Estatu Batuetan, 50-60ko hamarkadako rock estilokoa, Johnny Tillitson abeslariak interpretatua.

22. When I see my baby / Wath do I see / Poetry / Poetry in motion

Poetry in motion / Walkin' by my side/ Her lovely/ Locomotion / Keeps my eye / Opened wide

Poetry in motion / See her gentle sway / A wave out on / The ocean / Could never move / That way
I love every / Movement there's / Nothing I would / Change she doesn't / Need improvement /

She's much too nice / To rearrange

Poetry in motion / Dancing close to me / A flower of devotion / A-swaying gracefully

Oh a-who who who who who / A-who who who who who / A-who who who who who

Poetry in motion / See her gentle sway / A wave out on / The ocean / Could never move / That way
I love every / Movement there's / Nothing I would / Change she doesn't / Need improvement /

She's much too nice / To rearrange

Poetry in motion / All that I adore / No number nine / Love potion / Could make me / Love her more

Oh a-who who who who who / A-who who who who who / A-who who who who who

Soinu-efektuak: autoen istripuen zaratak entzuten dira, lehenengo istripuan autoaren balaztarena eta metalaren kontrako talkarena, eta bigarren istripuan, autoaren talka hainbat egituren kontra; emakumearen estropezuaren zarata ere entzuten da, metal baten kontrako kolpea; azkenik, emakumearen zapataren kolpea autoaren sabaiaren kontra entzuten da.

Musikaren eta soinu-efektuen komunikazio-ezaugarriak eta funtzioak: musika monosemikoa (erraz hautematen da rock estilokoa dela) eta konnotagarria da, funtzio limurtzailea betetzen du; soinu-efektuak monosemikoak eta denotagarriak dira, istripuei buruzko informazioa ematen dute.

Irudi-sekuentziaren komunikazio-ezaugarriak eta funtzioak:

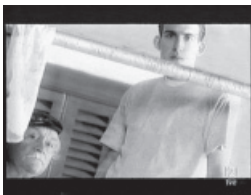
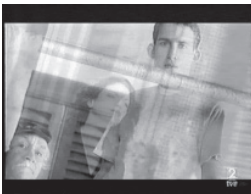
Irudiaren eta testuaren arteko artikulazio mota monosemia eta polisemiaren arabera: irudia monosemikoa da eta abestiaren testua zein slogana polisemikoak dira.

Irudia eta testuaren funtzioak edukiaren transmisioari dagokionez: testu idatzia (slogana) da mezuaren oinarritzko edukia igortzen duena, hau da, autoari buruzko informazio zehatza (autoaren modelo) ematen duena; irudia ilustrazio gisa erabiltzen da.

Irudi-sekuentziaren komunikazio-ezaugarriak eta funtzioak: irudi-sekuentzia ikonikoa, polisemikoa eta konnotagarria da, hurrenez hurren funtzio limurtzailea, ekonomikoa (salmentak igotzea), informatiboa, estetikoa eta didaktikoa betetzen dituen.

Iragarkiaren gidoi teknikoa

1. SEKUENTZIA: emakumea haur, zahar, gazte eta helduen aurretik pasatzen.						
1. <u>eszena</u> : bi haurren aurretik pasatzen.						
PLANOA	ENKOA-DRATZEA	ANGELUA-ZIOA	KAMERA-REN MUGIMEN-DUA	IRUDIAREN DESKRIBAPENA	SOINUA Musika, hitzak, zaratak	FOTOGRAMA
1	Emakumearen plano ertaina, gerritik zangoaren erdialdera.	Angelu pikatua.	Emakumearen alboko segizio travelling.	Jaka eta minigona beltzez jantzitako emakume bat oinez doa espaloitik; pertsiara baten kontra euskarrituta, lurrean eserita eta berari begira dauden bi haurren aurretik pasatzen da.		
2	Haurren lehen plano.	Angelu pikatua.	Zoom haurren lehen planora.	Begiak itxi berri dituen haur baten aurpegia.	Off soinua.	
	Kameraren eta haurren arteko objektua, gortina gisa erabilia 1. eta 2. planoak lotzeko.	Kamera ezkererrantz okertua, planoaren konposizio dinamikoa lortzeko.	Panoramika horizontala, ezkererrantz.	Aho zabalik geratu diren bi haurren aurpegiak.	Abestia- ren testua: « When I see my baby... » Musika tresna: saxoa	
Iraungi- pen kateatua 2. eta 3. planoen artean.	2.P: haurren lehen plano. 3.P: emakumearen osotasun-plano laburra.	2.P: haurren angelu pikatua. 3.P: angelurik ez Planoaren konposizio dinamikoa.	3.P: emakumearen panoramika bertikala, gorantz.	2.P: aho zabalik geratu diren bi haurren aurpegiak. 3.P: atzetik ikusita, prakaz eta minigonaz jantzitako bi emakume gazte urruntzen dira; aurretik ikusita, emakumea hurbiltzen da; eskuineko besotik zintzilika eta eskuan helduta, poltsa txikia darama.		

1. SEKUENTZIA: emakumea haur, zahar, gazte eta helduen aurretik pasatzen.						
2. eszena: bi emakume gazteren ondotik pasatzen.						
PLANOA	ENKOA-DRATZEA	ANGELUA-ZIOA	KAMERA-REN MUGIMEN-DUA	IRUDIAREN DESKRIBAPENA	SOINUA Musika, hitzak, zaratak	FOTOGRAMA
3	Emakumearen plano amerikarra	Emakumearen angelu kontrapikatua. Planoaren konposizio dinamikoa.	Emakumearen panoramika bertikala, gorantz.	Atzetik ikusita, prakaz eta minigonaz jantzitako bi emakume gazte hizketan, urruntzen dira. Aurretik ikusita, emakumea hurbiltzen da, aurpegi lasaia, pauso luzeak emanez, besoak zabal mugituz...	«Wath do I see...»	
Iraungi-pen kateatua 3. eta 4. planoen artean.	3.P: emakumearen plano amerikar laburra. 4.P: gizon zaharren lehen plano.	3.P-4.P. Pertsonaien angelu kontrapikatua. Planoaren konposizio dinamikoa.	Emakumearen panoramika bertikala, gorantz.	3.P: aurretik ikusita, emakumea hurbiltzen da, aurpegi lasaia, besoak zabal mugituz... 4.P: gizon zaharra, biboteduna, alkandora zuria; mutilaren eskuineko besoa eta enborra; kamiseta zuria.		
3. eszena: gizon zahar eta mutilaren aurretik pasatzen.						
4	Mutilaren plano ertaina.	Angelu kontrapikatua. Planoaren konposizio dinamikoa.	Panoramika zehar, gorantz.	Gizon zaharra, biboteduna eta marinel-kapela jantzita; mesfidantzazko begirada. Mutila, kamiseta mauka motz zuriz jantzita; miresmen eta seriotasunezko begirada. Atzean, leiho itxita ikusten da.	«Wath do I see...»	
Iraungi-pen kateatua 4. eta 5. planoen artean.	4.P: mutilaren plano ertaina. 5. P: emakumearen lehen plano.	4.P-5.P. Pertsonaien angelu kontrapikatua. Planoaren konposizio dinamikoa.	4.P: Panoramika zehar, gorantz.	4.P: gizon zaharra, biboteduna eta marinel-kapela jantzita; mutila, kamiseta mauka motz zuriz jantzita; 5. P: emakumea eta berari begira geratu diren andrea eta gizon helduak.		

1. SEKUENTZIA: emakumea haur, zahar, gazte eta helduen aurretik pasatzen.						
4. eszena: andre eta gizon helduen aurretik pasatzen.						
PLANOA	ENKOA- DRATZEA	ANGELUA- ZIOA	KAMERA- REN MUGIMEN- DUA	IRUDIAREN DESKRIBA- PENA	SOINUA Musika, hitzak, zaratak	FOTOGRAMA
5	5. P: emakumea- ren lehen planoa.	Pertsonaien angelu kontrapikatua. Planoaren konposizio dinamikoa.	Panoramika horizontala, eskuinerantz.	Aurrean, emakumea, gorantz begira ibiltzen; segurtasunezko begirada. Atzean, andrea eta gizon heldua, berari begira; mesfidantza eta seriotasunezko begiradak.	«Poetry...»	
Iraungi- pen kateatua 5. eta 6. planoen artean.	Pertsonaien lehen planoak.	5.-6.P: angelurik ez. 5.P: Kamera ezkerrera okertuta. 6.P: Kamera eskuinera okertuta. Konposizio dinamikoa.	5.P: Panoramika horizontala, eskuinerantz.. 6.P: Panoramika horizontala, ezkerrerantz.	5.P: emakumea, gorantz begira ibiltzen; segurtasun eta poztasunezko begirada. 6.P: 4x4 motako autoaren haizetakoa.		

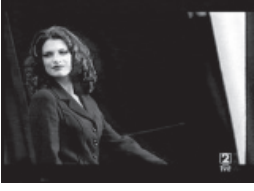
2. SEKUENTZIA: mutil eta gizon gidarien istripuak.						
5. eszena: mutil gidariaren istripua.						
PLANOA	ENKOA-DRATZEA	ANGELUA-ZIOA	KAMERA-REN MUGIMEN-DUA	IRUDIAREN DESKRIBA-PENA	SOINUA Musika, hitzak, zaratak	FOTOGRAMA
6	Mutil gidariaren lehen plano luzea.	Angelurik ez. Kamera eskuinera okertuta. Konposizio dinamikoa.	Panoramika horizontala, ezkererantz.	4x4 motako autoaren haizetakoa. Mutil gidaria, lepo luzeko jertse zuriz jantzita; seriotasunezko begirada.	«Poetry...»	
7	Emakumearen plano amerikarra (6. planoaren kontraplanoa).	Angelurik ez. Kamera ezkerre okertuta. Konposizio dinamikoa.	Panoramika horizontala, ezkererantz.	Emakumea, albora begira ibiltzen; segurtasun eta botereko begirada. Atzean, auto bat.		
8	Mutil gidariaren lehen plano.	Angelurik ez. Konposizio dinamikoa.	Panoramika horizontala, ezkererantz.	Mutil gidaria, lepo luzeko jertse zuriz jantzita; albora begira, seriotasun eta interesezko begirada.	«Poetry in motion...»	
9	Mutil gidariaren lehen plano.	Angelurik ez. Kamera eskuinera okertuta. Konposizio dinamikoa.	Kamera, aurrean; mugimendurik ez.	Mutil gidaria, albora begira.	Istripuaren zarata: balazta eta metalaren kontrako talka. Musika: erritmoa azkartzen da eta musika-tresna guztiak entzuten dira: saxoa, gitarra, bateria...	
	Mutil gidariaren lehen plano.	Angelurik ez. Kamera eskuinera okertuta. Konposizio dinamikoa.	Kamera, aurrean; mugimendurik ez.	Mutila gidaria aurrera begira; sorpresa, larritasunezko begirada.		

2. SEKUENTZIA: mutil eta gizon gidarien istripuak.						
5. eszena: mutil gidariaren istripua.						
PLANOA	ENKOA-DRATZEA	ANGELUA-ZIOA	KAMERA-REN MUGIMEN-DUA	IRUDIAREN DESKRIBA-PENA	SOINUA Musika, hitzak, zaratak	FOTOGRAMA
10	Emakumearen lehen plano luzea. (10. planoaren kontraplanoa)	Angelurik ez. Kamera ezkerrera okertuta. Konposizio dinamikoa.	Kamera, aurrean; mugimendurik ez.	Aurrean, emakumea, albora begira baina aurrera ibiltzen; segurtasun eta boterezko begirada, irribarre leuna. Atzean, autoak kolpatutako urreztatze-iturriak gorantz isuritako ur-zorrotada zuri eta aparduna.	«Poetry in motion...» Istripuaren zarata: balazta eta metalaren kontrako talka. Musika: erritmoa azkartzen da eta musika tresna guztiak entzuten dira: saxoa, gitarra, bateria...	
11	Emakumearen lehen plano.	Angelurik ez. Kamera ezkerrera okertuta. Konposizio dinamikoa.	Kamera, aurrean; mugimendurik ez.	Istripuaren zarata entzunda, emakumearen harrotasun eta poztasunezko keinua.	«Poetry in motion...» Walkin' by my side...	

2. SEKUENTZIA: mutil eta gizon gidarien istripuak.						
6. eszena: gizon gidariaren istripua.						
PLANOA	ENKOA-DRATZEA	ANGELUA-ZIOA	KAMERA-REN MUGIMEN-DUA	IRUDIAREN DESKRIBAPENA	SOINUA Musika, hitzak, zaratak	FOTOGRAMA
12	Autoaren plano ertaina.	Angelurik ez. Konposizio estatikoa.	Kamera, aurrean; mugimendurik ez.	Auto klasikoa, aurretik ikusita. Gidatzen doala emakumeari begira aho zabalik geratu den gizona; alkandora, gorbata eta trajez jantzita; txiklea mastekatzen ari da.	«Poetry in motion... Walkin' by my side...»	
13	Emakumearen plano amerikarra.	Angelurik ez. Kamera ezkerrera okertuta. Konposizio dinamikoa.	Kamera, aurrean; mugimendurik ez.	Aurrean, gora begira ibiltzen doan emakumea; harrotasun eta botereko keinua. Bigarren sakontasun-planoan, zuhaitz baten atzean, emakumeari begira geratu den andrea; beroki argia darama eta eskuetan poltsa du; kezka, inbidiazko keinua.		
14	Gizon gidariaren lehen plano.	Angelurik ez. Kamera ezkerrera okertuta. Konposizio dinamikoa.	Kamera, aurrean; mugimendurik ez.	Gizon gidaria; mesfidantzatik miresmenera doan keinua.		

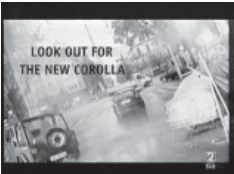
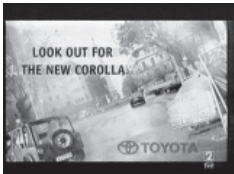
2. SEKUENTZIA: mutil eta gizon gidarien istripuak.						
6. eszena: gizon gidariaren istripua.						
PLANOA	ENKOA-DRATZEA	ANGELUA-ZIOA	KAMERA-REN MUGIMEN-DUA	IRUDIAREN DESKRIBAPENA	SOINUA Musika, hitzak, zaratak	FOTOGRAMA
15	Emakumearen plano ertaina.	Angelu kontrapikatua.	Kamera, aurrean; mugimendurik ez.	Emakumea kamerari begira ibiliz hurbiltzen da. Harrotasun eta poztasunezko keinua. Atzean, kalea.	Istripua- ren zarata: autoaren talka hainbat egituraren kontra. «Her lovely locomotion ...»	
	Emakumearen lehen plano.	Nahiz eta irudiaren ikuspisua (irudiaren forma edo elementu nagusiak) enkoadratzearen ezker aldean egon, planoaren konposizioa nahiko estatikoa da (ardatz bertikalaren arabera antolatuta).		Emakumeak begiak itxi eta albora biratzen du burua gizon gidariaren istripua entzutean. Harrotasun, poztasun, asetasunezko keinua. Atzean, autoaren talka hainbat egituraren kontra.		
				Emakumea burua gorantz baina kamerari berantz begira. Harrotasun, poztasun, asetasunezko keinua; irribarrea. Atzean, autoaren talka hainbat egituraren kontra.		

3. sekuentzia: emakumearen istripua						
7. eszena: Corolla autoa agertzen da.						
PLANOA	ENKOA- DRATZEA	ANGELUA- ZIOA	KAMERA- REN MUGIMEN- DUA	IRUDIAREN DESKRIBA- PENA	SOINUA Musika, hitzak, zaratak	FOTOGRAMA
16	Corolla autoaren osotasun-planoa	Angelu pikatua. Kamera eskuinera okertuta. Konposizio dinamikoa.	Panoramika horizontala, eskuinerantz.	Corolla autoa enkoadratzearen ezkerretik sartzen da koadroan. Atzean, zuhaitzak espaloian.		
	Emakumearen lehen plano. (17. planoaren kontraplanoa)	Angelu kontrapikatua. Kamera eskuinera okertuta. Konposizio estatikoa, ikus pisua erdian.	Emakumearen alboko segizio travelling.	Emakumea, albotik ikusita burua gorantz baina beherantz begira doa. Harrotasun, poztasun, asetasunezko keinua.		
18	Corolla autoaren osotasun-planoa.	Angelu pikatua. Kamera eskuinera okertuta. Konposizio dinamikoa.	Kamera, aurrean; mugimendurik ez.	Corolla autoaren aurrealdea, eskuinerantz biratzen ari dela.	«Keeps my eye Opened wide...»	
						

3. sekuentzia: emakumearen istripua.						
8. eszena: emakumea, autoari begira doala, estropezu egin eta erortzen da.						
PLANOA	ENKOA-DRATZEA	ANGELUA-ZIOA	KAMERA-REN MUGIMEN-DUA	IRUDIAREN DESKRIBAPENA	SOINUA Musika, hitzak, zaratak	FOTOGRAMA
19	Emakumearen plano ertaina.	Angelurik ez. Kamera eskuinera okertuta. Konposizio dinamikoa.	Emakumearen alboko segizio travelling.	Emakumeak burua biratzen du autoari begira jarraitzeko.	«Poetry in motion...» Estropezuaren zarata: metal baten kontrako kolpea.	
				Emakumea, autoari begira. Aurrean, autoaren sabaia lehengo plano gantutsua.		
				Emakumea, autoari begira.		
20	Emakumearen plano amerikarra	Angelurik ez. Kamera ezkerrean okertuta. Konposizio dinamikoa.	Kamera, aurrean; mugimendurik ez.	Emakumeak estropezu egin du zutoin baten kontra. Atzean, kalea. Zuhaitza, eraikuntzak.		
				Emakumea erortzen, aurretik ikusita. Atzean, kalea. Zuhaitza, eraikuntzak.		

3. sekuentzia: emakumearen istripua.						
8. eszena: emakumea, autoari begira doala, estropezu egin eta erortzen da.						
PLANOA	ENKOA-DRATZEA	ANGELUA-ZIOA	KAMERA-REN MUGIMEN-DUA	IRUDIAREN DESKRIBAPENA	SOINUA Musika, hitzak, zaratak	FOTOGRAMA
21	Emakumearen plano ertaina.	Angelurik ez. Kamera eskuinera okertuta. Konposizio dinamikoa.	Kamera, alboan; mugimendurik ez.	Emakumea erortzen, albotik ikusita. Atzean atari bat.	«She's much too nice To rearrange»	
	Takoidun zapataren plano orokorra.			Emakumea koadrotik desagertzen da. Enkoadratzearen beheko erdialdean, emakumearen takoidun zapata, albotik ikusita, airetik gorantz doala.		
				Enkoadratzearen goiko ezker aldean, emakumearen takoidun zapata airetik gorantz doala.		

3. sekuentzia: emakumearen istripua.						
9. eszena: Corolla autoaren gidariaren keinua.						
PLANOA	ENKOA- DRATZEA	ANGELUA- ZIOA	KAMERA- REN MUGIMEN- DUA	IRUDIAREN DESKRIBA- PENA	SOINUA Musika, hitzak, zaratak	FOTOGRAMA
22	Gizonezko gidariaren plano ertaina	Angelu pikatua. Kamera ezkerrera okertuta. Konposizio dinamikoa.	Panoramika bertikala, gorantz.	Aurretik ikusita, autoa gidatzen doan gizonezko heldua; jertsea darama. Emakumearen minarekiko enpatia, elkartasunezko keinua.	«Poetry in motion...» Zarata: zapataren kolpea autoaren sabaiairen kontra.	
				Enkoadratzearen goiko ezkerraldeetik takoidun zapata sartzen da koadroan airetik, kiribilak egiten, eta haizetakoaren gaineko sabaia kolpatzen du. Gidariaren keinua lasaitzen da.		
				Gidariak irribarre egiten du.		

4. sekuentzia: Corolla autoa, leloaren eta markaren aurkezpena.						
10. eszena: Corolla autoa errepidetik urruntzen da, leloa eta enpresaren logoa agertzen dira.						
PLANOA	ENKOA- DRATZE A	ANGELUA- ZIOA	KAMERA- REN MUGIMEN -DUA	IRUDIAREN DESKRIBA- PENA	SOINUA Musika, hitzak, zaratak	FOTOGRAMA
23	Corolla autoaren osotasun-planotik plano orokor nagusira.	Angelu zenitaletik angelu pikatura. Kamera eskuinera okertuta. Planoen konposizio dinamikoa.	Panoramika zehar, eskuinera eta gorantz. Zoom optikoa, angelu zenitaletik angelu pikatura.	Corolla autoaren sabaia, atzetik eta goitik ikusita; kolore beltza du. Euria ari du.	«Dancing close to me...»	
				Corolla autoa, istripua izan duten bi autoreen artean pasatzen da, koadrotik urruntzen den bitartean.	Lelo idatzia: Look out for the new Corolla Tipografia: astamaki-lazkoa, maiuskula; kolore beltza.	
				Corolla autoa urruntzen da. Enkoadratzearen goiko ezker aldean, lelo idatzia agertzen da.	Logoa: Toyota Tipografia: astamaki-lazkoa, kolore gorria.	
				Corolla autoa urruntzen da. Enkoadratzearen goiko ezker aldean, lelo idatzia. Enkoadratzearen beheko eskuinaldean, logotipoa agertzen da.	Irudia: elipse horizontala, barruan elipse bertikal eta horizontal gurutzatuak dituen.	

6.2.2. Iragarkiaren interpretazioa, konnotazioa

Narrazioaren egitura oso eraginkorra da. Soinuaren eta irudiaren arteko egokitzapena nabaritzen da narrazioaren erritmoari dagokionez. Dinamismoa, indarra, ekimena, alaitasuna, abiadura... igortzen laguntzen du narrazioaren egiturak. Erabilitako lehen planoek pertsonaiengana hurbiltzen gaituzte. Enkoadratzearen konposizio dinamikoek tentsioa, mugimendua, desoreka-sentsazioa sorrarazten dute. Planoen aldaketa azkarrak narrazioaren erritmoa bizkortzen du.

Bai positiboak bai negatiboak diren ideiak eta balioak konbinatzen ditu argumentuak, adibidez: mirespena, sexu-erakarpena, boterea, askatasuna, autoestimuua, burujabetasuna, erritmoa, dotoretasuna, edertasuna, harridura, harrokeria, mespretxua, inbidia...

Umorea ere erabiltzen da ekintza dramatikoaren korapiloa askatzeko eta emakumeak «merezitako zeruaren zigorra» leuntzeko.

Ikusizko baliabideek, bereziki, koloreak (asetasun gutxiko tonuak, argi-ilun kontrastea), argiztapenak (argi zuzena edo gogorra) eta musika motak (50-60ko hamarkadako rocka) iraganera garamatzate, denboraren poderioz horitutako argazki zaharrak ekartzen dituzte gogora. Giro malenkoniatsu eta berotsua iradokitzen du. Ekintza dramatikoa iraganeko kontua balitz aurkezten du eta horrek koartada ideologikoa, kulturala eta estetikoa ematen dizkio iragarkiari.

Hezkidetzaren ikuspuntutik baloratuta, patriarkatuaren emakume zein gizon eredu tradizionalak iraganekoak balira aurkezten dira, esan bezala, argazki zaharren tonu okreak eta 50eko hamarkadako rock musikaren estiloa baliatuta.

Pertsonaien rola eta jarrerak aztertuta, protagonista nagusia den emakumea subjektu aktibo gisa irudikatua agertzen da, hiriko emakume gaztea, gizonezkoen antzera jantzita, ekonomikoki independentea, klase ertainekoa, bere itxuraz harro sentitzen dena eta segurtasunez ibiltzen dena. Emakumea irudikatzeko patriarkatuaren egungo edertasun-kanona erabili da. Sexu- eta kontsumo-objektu gisa agertzen da, kasu honetan, autoaren erosketarekin erlazionatutako baliabide limurtzaile gisa. Aldi berean, edozein adinetako gizonezkoak erakartzeko botereaz jantzita (*femme fatale*) irudikatu da. Kontsumoaren aldeko jarrera ere ikusten da; izan ere, protagonistak segurtasuna galtzen du Corolla autoa ikusten duenean.

Beste emakume mota bat ere agertzen da: adinekoa, berokia jantzita daramana eta protagonistari mesfidantzaz eta inbidiaz begiratzen diona. Emakumeen bi belaunaldien arteko amildegia iradokitzen du narrazioak. Horrez gain, emakumeen arteko erlazioei buruzko topiko edo estereotipo negatiboa erakusten du, alegia, mesfidantza, lehia, inbidia, elkartasunik ez eta antzeko ideietan oinarritutako harremana irudikatzen da.

Gizonezkoen rol eta jarrerei erreparatuz, adin desberdinetakoak agertzen dira, sexualki aktiboak baina jarrera pasiboan, emakumearen edertasunak txunditutako ikusle hutsak. Hiru gidariak dira gizonezko pertsonaia nagusiak. Guztiak patriarkatuaren gaurko edertasun-ereduak dira, adinaren araberako berezitasun batzuk dituztenak. Lehenengo bi gidariek istripua izaten dute emakumeari begira geratzeagatik. Bien jarrerak kontzentraziorik eza eta arduragabekeria igortzen ditu.

Helduagoa dirudien eta aita itxura duen hirugarren gidariak bestelako ideiak eta balioak iradokitzen ditu: hasieran, estropezu egin duen emakumearenganako enpatia edo elkartasunezko keinua egiten du («zelako mina!»), baina berehala, barre eta satisfaziozko keinua egiten du, bere buruarenganako eta bere Corolla autoarekiko konfiantza, segurtasuna, harrotasuna eta lasaitasuna agerian utziz.

Zenbait irakaspen moral hautematen dira iragarkian. Protagonistari egozten zaio istripuen erantzukizuna eta, ondorioz, estropezua eta erorketa merezitako zigorra balitz baloratzen da. Patriarkatuak gizonezkoari ezarritako balio tradizionalak (boterea, askatasuna, autoestimua, burujabetasuna, harrokeria...) igortzen ditu iragarkiaren protagonistak. Emakume «exekutiboa-femme fatale» eredia sexualki desiragarria aurkezten da baina, hain zuzen, horregatik zigortzeko modukoa.

Ikusleengan zigorraren aldeko jarrera bultzatzen da umorea erabilita eta, beraz, emakumearen eredu tradizionalagoa goraiatzen da: «Hori gerta dakizuke emakume ederra eta gaiztoa bazara, beraz hobe oharkabea pasa eta zintzoa izan». Gizonezko ikusle helduari igortzen zaion mezu estalia, honako hau izan daiteke: «Corolla autoa erosten baduzu, baita emakume ederrenak ere txundituta eroriko dira zu pasatzen ikustean».

Laburbilduz, egungo patriarkatu neoliberalaren artefaktu ideologikoa dugu Corollaren iragarkia.

6.3. *BEDERATZI AHOLKU, PANTAILAREN AURREAN JARTZEN GARENENAKO*

Telebistarekiko jarrera heldua, komunikabide honetatik hedatzen diren mezuak ulertu eta interpretatzeko, eskarmentua funtsezkoa da, baina komeni da bide horretatik gaztetxoak eskutik eramatea. Ikus-entzunezko mezu eta edukiak beharrezkoa den sakontasunarekin kontsumitu eta ulertzeko, guraso eta arduradunentzat, baita gazte-txoentzat ere, interesgarria izango litzateke jarraian aipatzen diren gomendio hauek kontuan hartzea.

1. Etxean egiten diren ekintza guztiak bezala (etxerako lanak, Interneten aritzea, jolastea), telebista ikustea ere ordutegi batean kokatzea erabilgarria izan daiteke. Hala gurasoak nola seme-alabak kontzienteagoak izango dira haien telebistako kontsumo-mailaz. Horrek kokatuko luke telebista ikustea bestelako aktibitateen artean, une zehatz bati dagokiola gogorarazten.

2. Ez da egokia telebista piztea ohitura gisa, edo batzuetan egiten den bezala, etxera iritsi bezain laster. Norberaren kontsumoaz kontzientea izateko hobe da aipatutako ordutegia kontuan hartzea eta horri lotzea.
3. Seme-alabei programazioak eskaintzen dituen edukinen artean aukeratzen irakastea erabilgarria suertatzen da. Horretarako hamaika errekurtso daude eskuragarri: web orrialdeak, egunkariak, teletestua bera edo lagunen iradokizunak kontuan har daitezke ikus-entzunezko dieta bat familiakide guztien artean prestatzeko.
4. Hainbat telebista-kate daude eta gehienek 24 orduz emititzen dute. Horrek ez du esan nahi, ez, edozein momentutan gure nahi edo gustuetarako saiorik aurkituko dugunik. Hala bada, ez da beharrezkoa telebista piztuta izatea momentu oro. Interesatzen zaiguna baino ez ikustea gure kontsumo-maila neurtu, kontrolatu eta kontzienteagoa bihurtzeko lagungarria da.
5. Adostutako programak gaztetxoekin ikustea telebista ikustea giza esperientzia bilakatuko du. Aipatu, komentatu eta azaldu familiarekin ikusten diren telebista-saioak: telebista bakarrik ikus daiteke, baina dibertigarria eta aberasgarriagoa da lagunak alboan ditugula. Zenbait ikerketaren arabera gurasoekin telebista ikusten duten umeek hobeto identifikatzen dute mezu horien edukia. Beraz, partekatu telebista ikusteko momentuak familiako gainerako kideekin: familia-loturak sendotzeko egokia izango da, eta seguruenez ikusitakoaren gainean bestelako interpretazioak sortuko dira, elkar ulertzeko eta mezuak interpretatzeko baliagarriak izango direnak.
6. Irakatsi seme-alabei telebistatik ateratzen den guztia kolokan jarri behar dela, zabaltzen diren mezuen atzetik hainbat interes ekonomiko daudela eta patroï informatibo edota narratiboen menpe eraikitzen direla mezuak. Horrela gaztetxoaren behatzeko eta aztertze gaitasuna landuko da, programa bat agerian dagoena baino gehiago izan baitaiteke.
7. Telebistatik jasotako edukiak oinarrizkoak izan daitezke jakin-minaren atea irekitzeko. Komeni da seme-alabak bultzatzea telebistak zabaltzen dituen albisteak edo jorratzen dituen auzien gaineko edukiak egunkarietan edota Interneten aurki daitekeen informazioarekin alderatzera. Horrela jarrera pasibotik aktibora pasatuko dira, eta haien ezagutza eta ulermen-gaitasun maila garatuko dira.
8. Etxekoan artean adostutako ordutegietatik kanpo telebista ez ikusi, ezer egin gabe gauden momentuetarako bilaka ez dadin. Bestelako ekintzekin batu beharreko jarduera izan behar dira telebista ikustea edota Interneten aritzea, aisialdirako aukera bakarrak bainoago.

9. Interneteko kontsumoa eta sare sozialen gorakada nabarmena izanda ere, telebista da euskal herritarrek gehien erabiltzen duten komunikabidea, oraindik benetako hezkuntza-agente ez formala dela. Zabaltzen dituen mezuen bidez ideia, ohitura eta jarrerak iristen zaizkigu, horien artean haur eta gaztetxoentzat ezegokiak izan daitezkeenak. Guraso eta arduradunek ezin dute ahaztu telebistak duen eragina, eta bitartekarien rola bete beharko lukete: saio batzuk egokiak iruditzen ez bazaizkie, guztiz zilegi da berauek debekatzea.

7. Bibliografia

- Aguaded, J.I. (1998): *Descubriendo la caja mágica. Aprendemos a ver la tele*, Grupo Comunicar, Huelva.
- , (2000): *La Educación en Medios de Comunicación*, Grupo Comunicar, Huelva.
- , (2009): “El Parlamento Europeo apuesta por la alfabetización mediática”, *Comunicar*, **32**, [editoriala].
- , (2009): “Miopía en los nuevos planes de formación de maestros en España: ¿docentes analógicos o digitales?”, *Comunicar*, **33**, 7-8.
- , (zuz.) (1992): *Medios audiovisuales para profesores*, Instituto de CC de la Educación de la Universidad de Sevilla en Huelva eta Centros de Profesores de la Provincia de Huelva, Huelva.
- Alonso, M. eta Matilla, L. (1990): *Imágenes en acción: análisis y práctica de la expresión audiovisual en la escuela activa*, Akal, Madril.
- Ambrós, A. (2006): “La educación en comunicación en Cataluña”, *Comunicar*, **27**, 205-210.
- Aparici, R. (1994): *Los medios audiovisuales en la educación infantil, la educación primaria y la educación secundaria*, Uned (Open University), Madril.
- Arijon, D. (1976): *Gramática del lenguaje audiovisual*, Escuela de Cine y Vídeo, 1988, Andoain (Gipuzkoa).
- Aron, A. eta Aron E. (2001): *Estadística para psicología*, Pearson Education, Buenos Aires.
- Association for Media Literacy (AML): <http://www.aml.ca> (kontsulta: 07/10/10).
- Aumont, J. (2005): *Irudia*, Euskal Herriko Unibertsitateko Argitalpen Zerbitzua, Bilbo.
- Aumont, J.; Bergala, A.; Marie, M. eta Vernet, M. (1983): *Estética del cine. Espacio filmico, montaje, narración, lenguaje*, Paidós, 1985, Bartzelona.
- Barranquero, A. (2007): “Concepto, instrumentos y desafíos de la edu-comunicación para el cambio social”, *Comunicar*, **29**, 115-120.
- Basterretxea, J.I.; Idoiaga, P.; Zarandona, E. eta Ramírez de la Piscina, T. (2006): “Euskal herriko eskola-gazteak telebistaren katean”, *Uztaro*, **55**, 63-87.
- Basterretxea, J.I.; Idoiaga, P.; Zarandona, E. eta Ramírez de la Piscina, T. (2007): *Alfabetizazio Berriak: Euskal Herriko neska-mutilak eta komunikabideak*, Soziologiako Euskal Koadernoak - Cuadernos Sociológicos Vascos, Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzua, Vitoria-Gasteiz.

- Basterretxea, J.I.; Andrieu, A.; Idoyaga, J.V.; Jiménez, E. eta Ramirez de la Piscina, J.M. (2010): "Lurruna kristaletan: oso apala da Euskal Herriko eskola-gazteek duten alfabetizazio-maila ikus-entzunezko komunikazioan", *Uztaro*, **74**, 21-34.
- Bazalgette, C. (1989): *Los medios visuales en la educación primaria*, Morata y MEC, 1991, Madril.
- Berger, J. (1972): "From today art is dead", *Times Educational Supplement*, 1972ko abenduaren 1a.
- Bonney, B. eta Wilson, H. (1983): *Australia's Commercial Media*, MacMillan, Melbourne.
- Borrás, J. eta Colomer, A. (1987): *El guión del vídeo didáctico*, Alta Fulla eta F. Serveis de Cultura Popular, Bartzelona.
- Buckingham, D. (2005): *Educación en medios. Alfabetización, aprendizaje y cultura contemporánea*, Paidós, Bartzelona.
- Campuzano, A. (1992): *Tecnologías Audiovisuales y Educación*, Akal, Madril.
- Center for Media Literacy (CML): <http://www.medialit.org> (07/10/10ean egiaztatua).
- Cheshire, D. (1979): *Manual de cinematografía*, Blume, Madril.
- Cohen, S. eta Young, J. (1973): *The manufacture of news*, Constable, Londres.
- Considine, D. et al. (2002): *Thinking Critically About media: Schools and families in Partnership*, CIC, Washington.
- Cortés de Cervantes, P. (2006): "Educación para los medios y las TIC: reflexiones desde América Latina", *Comunicar*, **26**, 89-92.
- Duncan, B. et al. (1996): *Mass media and Popular culture*, Harcourt-Brace, Toronto.
- Esperon, T.M. (2005): "Adolescentes e comunicação: espaços de aprendizagem e comunicação", *Comunicar*, **24**, 133-141.
- Eurydice European Unit, The information network on education in Europe (2002): *Key Competencies. A developing concept in general compulsory education*, Europeane Comission, Directorate-General for Education and Culture, <<http://eacea.ec.europa.eu/eurydice/portal/page/portal/Eurydice/showPresentation?pubid=032EN>> (14/09/10ean egiaztatua).
- Ferrés Prats, J. (2006): "La competència en comunicació audiovisual: proposta articulada de dimensions i indicadors", in *Quaderns del CAC*, monografikoa *L'educació en Comunicació Audiovisual*, **25**, 9-17.
- , (2007). "La competencia en comunicación audiovisual: dimensiones e indicadores", *Comunicar*, **29**, 100-107.
- Ferrés, J. eta Bartolomé, A. (1991): *El vídeo. Enseñar vídeo, enseñar con el vídeo*, Gustavo Gili, Bartzelona.
- Firth, B. (1976): *Mass Media in the Classroom*, MacMillan, Basingstoke Hampshire.
- Fiske, S.T. eta Taylor, S.E. (1991): *Social cognition*, McGraw-Hill, New York.
- Fleitas, A.M. eta Zamponi, R.S. (2002): "Actitud de los jóvenes ante los medios de comunicación", *Comunicar*, **19**, 162-169.

- Fontcuberta, M. de (2001): "El rol de los medios de comunicación en la gestión del conocimiento", in D. Crovi, *Comunicación y Educación: La perspectiva latinoamericana*, Ilce, Mexico DF.
- Freinet, C. (1975): *Nacimiento de una pedagogía popular*, Laia, Barcelona.
- , (1979): *Las técnicas audiovisuales*, Biblioteca de Escuela moderna.
- Gainer, S. (2010): "Critical Media Literacy in Middle School: Exploring the Politics of Representation", *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, **53(5)**, 364-373.
- Gaitán, J.A. eta Piñuel, J.L. (1998): *Técnicas de investigación en comunicación social. Elaboración y registro de datos*, Síntesis, Madrid.
- Galtung, J. eta Ruge, M. (1965): "The Structure of the Foreign News", *Journal of International Peace Research*, **2**, 64-91.
- García Matilla, A. et al. (1996): *La televisión educativa en España*, MEC (Spanish Ministry of Education and Science), Madrid.
- , (ed.) (2004): *Convergencia multimedia y alfabetización digital*, Ucm, Madrid.
- Gardner, H. (1983): *Frames of mind: The Theory of multiple intelligences*, Basic books, New York.
- Gerbner, G. (1983): *Ferment in the field: 36 Communications Scholars Address Critical Issues and Research Tasks of the Discipline*, Annenberg School Press, Philadelphia.
- Golay, J.P. (1973): *Introduction to the Language of Image and Sound*, British Film Institute, Londres.
- Gubern, R. (1987): *La mirada opulenta*, Gustavo Gili, Barcelona.
- Hall, S. (1977): "Culture, the Media and Ideological Effect", in J. Curran et al. (ed.), *Mass Communication and Society*, Edward Arnold, Londres.
- Hall, S. eta Whannel, P. (1964): *The popular arts*, Pantheon, New York.
- Jones, M. (1984): *Mass Media Education, Education for Communication and Mass Communication Research*, Unesco, Paris.
- Kaplun, M. (1998): *Una pedagogía de la comunicación*, Ediciones de la Torre, Madrid.
- Larson, L.C. (2009): "E-Reading and e-Responding: New Tools for the next Generation of Readers", *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, **53(3)**, 255-258.
- Livingstone, S. eta Brake D.R. (2010): "On the Rapid Rise of Social Networking Sites: New Findings and Policy Implications", *Children & Society*, **24 (1)**, 75-83.
- Lomas, C. (2004): "Leer y escribir para entender el mundo", *Cuadernos de Pedagogía*, **331**, 86-90.
- Luckham, B. (1975): "Audio-Visual Literacy", *Symposium on political measures for Radio and TV*, Manchester University, Manchester.
- Mallas, S. (1979): *Medios audiovisuales y pedagogía activa*, Ceac, Barcelona.
- Marí-Sáez, V.M. (2006): "Jóvenes, tecnologías y el lenguaje de los vínculos", *Comunicar*, **27**, 113-116.

- Martí, E. eta Pozo, J.I. (2000). “Más allá de las representaciones mentales: la adquisición de los sistemas externos de representación”, *Infancia y aprendizaje*, **90**, 11-30.
- Masterman, L. (1980): *Teaching about Television*, MacMillan, Basingstoke Hampshire.
- Masterman, L. (1979): *Television Studies: Four approaches*, British Film Institute, Londres.
- , (1985): *Teaching the Media*, Methuen & Co. Ltd., Londres.
- , (1993): *La enseñanza de los medios de comunicación*, Ediciones de la Torre, Madrid.
- Medrano, M.C. (2008): “Televisión y educación: del entretenimiento al aprendizaje”, *Teoría de la educación*, **20**, 205-224.
- Medrano, M.C.; Aierbe, A. eta Palacios, S. (2008): “La dieta televisiva y los valores: un estudio realizado con adolescentes en la Comunidad Autónoma del País Vasco”, *Revista española de pedagogía*, **239**, 65-84.
- Mehrabian, A. eta Wixen, W.J. (1986): “Preferences for individual video games as a function of their emotional effects on players”, *Journal of Applied Social Psychology*, **16**, 3-15.
- Monográfico sobre el cine en la escuela (1978): *Cuadernos de Pedagogía*, **38**.
- Moreno-Rodríguez, M.D. (2008): “Alfabetización digital: el pleno dominio del lápiz y el ratón”, *Comunicar*, **3**, 137-146.
- Nathanson A.I. (2002): “The Unintended Effects of Parental Mediation of Television on Adolescents”, *Media Psychology*, **4(3)**, 207-230.
- , (2004): “Factual and Evaluative Approaches to Modifying Children’s Responses to Violent Television”, *Journal of Communication*, **54(2)**, 321-336.
- Orozco, G. (1999): *La televisión entra al aula*, Fundación SNTE, México.
- Palacio, G.J. eta Tulloch, C.T. (2003). *Nuevas tecnologías e información audiovisual digital*, EHUKO Argitalpen Zerbitzua, Bilbo.
- Panofski, E. (1973): *La perspectiva como forma simbólica*, Tusquets, 1991, Barcelona.
- Parlamento Europeo (2006): *Resolución legislativa del Parlamento Europeo relativo a la propuesta de Recomendación del Parlamento Europeo y del Consejo sobre las competencias clave para el aprendizaje permanente*, (COM(2005)0548 – C6-0375/2005 – 2005/0221(COD)) <<http://www.europarl.europa.eu/activities/plenary/ta/sidesSearch.do>> (14/09/10ean egiaztatua).
- Perceval, J.M. eta Tejedor, S. (2008): “Los cinco grados de la comunicación en educación”, *Comunicar*, **30**, 155-163.
- Pérez-Fuentes, P. eta Andino, S. (2003): *Las desigualdades de género en el sistema universitario público vasco*, Emakunde, Vitoria-Gasteiz.
- Ramirez de la Piscina, T.; Idoyaga, P.; Zarandona, E. eta Basterretxea, J.I. (2006): “Estudio sobre la alfabetización audiovisual de los adolescentes vascos: recopilatorio de actitudes críticas y acríicas”, *Zer*, **21**, 177-202.

- Ramírez de la Piscina, T.; Idoyaga, P.; Zarandona, E.. eta Basterretxea, J. (2007): "Different shades of media literacy among Basque teenagers", *Cultural Attitudes towards Technology and Communication*, Murdoch University, Australia, 680-695.
- Roberts, D.F. eta Foehr, U.L. (2004): *Kids & Media in America*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Romaguera, J.; Riambau, E.; Lorente, J. eta Sola, A. (1989): *El cine en la escuela: elementos para una didáctica*, Gustavo Gili, Bartzelona.
- Romaguera, J. (1991): *El lenguaje cinematográfico. Gramática, géneros, estilos y materiales*, Ediciones de la Torre, Madril.
- Sánchez Bravo, A. (1991): "Educomunicación", in A. Benito (ed.), *Diccionario de Ciencias y Técnicas de la Comunicación*, Ediciones paulinas, Madril.
- Santiago, M. T. (1993): "Taller de imagen en educación infantil y primaria, 1. ciclo. Colegio Público Santa María, As Pontes (Coruña)", *APUMA (Revista de la Asociación de Profesores/as Usuarios/as de Medios Audiovisuales)*, **4**, 21-23.
- Stein, L. eta Prewett, A. (2009): "Media Literacy Education in the Social Studies: Teacher Perceptions and Curricular Challenges", *Teacher Education Quarterly*, **36(1)**, 131-148.
- Tucho, F. (2006): "La educación en comunicación como eje de una educación para la ciudadanía", *Comunicar*, **26**, 83-88.
- Villafañe, J. eta Mínguez, N. (1996): *Principios de teoría general de la imagen*, Ediciones Pirámide, MadriWimmer, R. eta Dominick, J. R. (1996): *La investigación científica de los medios de comunicación. Una introducción a sus métodos*, Bosch, Bartzelona.
- Zarandona, E.; Basterretxea, J.; Idoiaga, P. eta Ramírez de la Piscina, T. (2008): "La alfabetización audiovisual entre adolescentes vascos: implicaciones para las prácticas educativas y propuestas de intervención", *Comunicación y Sociedad, garai berria*, **9**, zenbakia, Mexiko, Guadalajarako Unibertsitatea, 119-143.

Kazetaritza sailean argitaratu diren beste liburu batzuk

Semiotika eta masa-komunikazioa. Panorama europarra

Joxe Inazio Basterretxea eta Marian Gonzalez

1997an argitaratua

ISBN: 84-86967-84-8

Komunikazioaren ikerkuntzarako metodologia

Iñaki Zabaleta Urkiola

1997an argitaratua

ISBN: 84-86967-85-6

Komunikazioaren eta informazioaren oinarriak

Jose Inazio Basterretxea

1997an argitaratua

ISBN: 84-86967-87-2

Kazetari-l@na Euskal Herrian

Txema Ramirez de la Piscina

1998an argitaratua

ISBN: 84-86967-94-5

Irratibidearen barrunbean zehar

Gorka Jakobe Palazio

2000n argitaratua

ISBN: 84-8438-005-10

Irratirako idazketa eta gidoigintza

Arantza Gutierrez Paz

2000n argitaratua

ISBN: 84-8438-008-4

Hedabideak eta Euskal Herria

Nor ikerketa-taldea

2000n argitaratua

ISBN: 84-8438-010-6

Ekoizpena eta errealizazioa

Arantza Gutierrez Paz

2001ean argitaratua

ISBN: 84-8438-019-X

Kultura-aniztasuna eta gizarte-komunikazioa

Jose Inazio Basterretxea Polo

2002an argitaratua

ISBN: 84-8438-026-2

Ikus-entzunezko informazioaren teknologia

Iñaki Zabaleta Urkiola

2002an argitaratua

ISBN: 84-8438-032-7

Euskal irratigintzaren historia

Arantza Gutierrez Paz

2002an argitaratua

ISBN: 84-8438-0031-9

Informazioaren teoria eta teknika irrati eta telebista digital eta analogikoan

Iñaki Zabaleta, Jexuxmari Zalakain

2004an argitaratua

ISBN: 84-8438-050-5

Programaziogintza irrati-telebistan

Edorta Arana Arrieta

2004an argitaratua

ISBN: 84-8438-055-6

Nola esan albisteak ikus-entzuleari

Jose Larrañaga Zubidarreta

2005ean argitaratua

ISBN: 84-8438-057-2

Irratsaio bat egiteko tailer praktikoa

Arantza Gutierrez eta Itxaso Fernandez

2005ean argitaratua

ISBN: 84-8438-070-X

Informaziorako dokumentazioaren oinarriak. 2. argitalpena

Teresa Agirreazaldeggi Berriozabal

2006an argitaratua

ISBN: 84-8438-078-5

Enpresa Komunikazioa profesionalen ikuspegitik

Ana Urkiza Ibaibarriaga (arg.)

2007an argitaratua

ISBN: 978-84-8438-093-1

Arrazoiaren hitza. Argudio-bideen arrastoan

Jose Inazio Basterretxea Polo

2007an argitaratua

ISBN: 978-84-8438-096-2

Kazetari aditua unibertso digitalean

Txema Ramirez de la Piscina (edit.)

2009an argitaratua

ISBN: 978-84-8438-229-4

Masa-komunikaziotik informazioaren gizartera

Lierni Alkorta Zeberio eta Aitor Zuberogoitia Espilla

2009an argitaratua

ISBN: 978-84-8438-284-3

EITB aro digitalean. Kudeaketa estrategikoa konbergentziara bidean

Jotxo Larrañaga Zubizarreta (edit.)

2011an argitaratua

ISBN: 978-84-8438-338-3

Kazetaritza Sailean Uztaro aldizkarian argitaratu diren artikulak

Analisi sintomatikoa eta politika nazionala

Agirre, J. Kolektiboa, *Uztaro* **23**, 65-86.

Euskarazko prentsa elkarlanerako estrategien bila

Aiestaran, A., *Uztaro* **49**, 45-57.

Debabarreneko euskarazko komunikazio-sistema. Tokian tokiko kazetaritza-genero eta gaien analisisa 2000-2004 bitartean

Aiestaran, A., *Uztaro* **62**, 81-97.

Euskarazko hedabideetako profesionalen lan-baldintzen analisisa

Aiestaran, A., *Uztaro* **69**, 79-101.

Euskarazko herri-prentsaren irakurleen profila aztergai

Aiestaran, A., *Uztaro* **74**, 59-72.

Emakume gazteen estereotipoak Disney Channel kateko telesailetan

Aiestaran, A.; Lopez, S., *Uztaro* **76**, 43-56.

Iritzi publikoa, iritzi publikatua eta publikoaren iritzia: hedabideen eragina euskal politikagintzan

Amezaga, J.; Arana, E.; Iturriotz, A.; Martín, R., *Uztaro* **22**, 41-57.

Kale-borroka Euskadiko prentsari. ETAre su-etenaren garaian, aurretik eta ondoren (1997-2000)

Andonegi, A.; Azurmendi, I.; Osa, M., *Uztaro* **43**, 87-103.

Telebista-albistegiak eta errealitatearen errepresentazioa

Arana, E., *Uztaro* **5**, 47-57.

Telebista-albistegiak: diversitas inter pares

Arana, E., *Uztaro* **19**, 41-54.

Tokian tokiko telebistagintzaren programazioa, ordainsariak eta erronkak

Arana, E.; Azpillaga P.; Narbaiza, B., *Uztaro* **46**, 61-80.

EEBB-etako kazeta azterketa

Armentia, J. I., *Uztaro* **6**, 89-97.

Euskal Herriko egunkarien irudi berria

Armentia, J. I., *Uztaro* **11**, 37-46.

Kazetarien tipologiarako zenbait ohar

Azkargorta, A., *Uztaro* **6**, 99-109.

Egia eta egiantzekotasuna. Prentsa Euskadin

Azkargorta, A. eta Xamardo, N., *Uztaro* **0**, 37-46.

Herri mugimenduak eta komunikazio prozesua
Azkargorta, A. eta Xamardo, N., *Uztaro* **3**, 77-85.

PRAVDA eta IZVESTIĀ sobietar egunkariak
Basterretxea, J. I., *Uztaro* **8**, 63-91.

Kartel politiko sobietarra: propaganda eredu baten azterketa eskripto-ikonikoa
Basterretxea, J. I., *Uztaro* **17**, 85-107.

Ulertaraztaile kolektiboa: interpretazio-eredu mass-mediatikoa
Basterretxea, J. I., *Uztaro* **24**, 49-58.

Masa-komunikazioaren funtzio eta pragmatika sozialak identitateen eraikuntzan
Basterretxea, J. I., *Uztaro* **29**, 39-50.

Hizkuntza eta hedabideak: prentsa idatziaren kasua
Basterretxea, J. I., *Uztaro* **39**, 63-74.

Euskal Herriko eskola-gazteak telebistaren katean
Basterretxea, J. I.; Idoiaga, P.; Zarandona, E.; Ramirez de la Piscina, Tx., *Uztaro* **55**, 63-87.

Euskarazko herri-aldizkariak eta teknologia berriak
Camacho, I., *Uztaro* **31**, 85-100.

Euskarazko herri-aldizkarien funtzioak hirugarren milurtekoaren atarian
Camacho, I., *Uztaro* **43**, 67-85.

Euskal Preso politikoen informazioa Nafarroako egunkarietan
Castañeda, K., *Uztaro* **38**, 43-58.

Euskal informazio-kazetaritza abertzalea: Euzkadi eta Euzko 1913-1934
Díaz, J., *Uztaro* **15**, 81-95.

Euskal komunikabideak Interneten
Díaz, J.; Meso, K., *Uztaro* **27**, 25-32.

Kazetaritzari buruzko lehen doktore-tesia, euskaratua
Díaz, J., *Uztaro* **50**, 59-75.

Bibliografiaren erabilera eta plagio akademikoa unibertsitate-ikasleen artean
Egaña, Tx., *Uztaro* **76**, 23-40.

Semeiotike tekhne
Erzilla, J. M., *Uztaro* **10**, 85-94.

Zuzeneko marketing-a, enpresa berrirako disziplina
Etxebarria, J., *Uztaro* **4**, 85-101.

Emakumearen irudia aldizkari femeninoetan
Expósito, M., *Uztaro* **13**, 87-105.

Alkoholaren kontrako kanpainak: edan-neurriaren bila marketingaren bidez
Expósito, M., *Uztaro 16*, 79-97.

Zurumurruen mekanismoak. Argelgo mahaiaren kasua
González, M., *Uztaro 1*, 115-123.

Euskarazko tokiko hedabideen kalitatea
Gonzalez Gorosarri, M., *Uztaro 59*, 41-61.

Tokiko irratia, herri-partaidetasunaren guneak
Gutiérrez, A., *Uztaro 18*, 41-48.

Iratia erronka digitalaren aurrean
Gutiérrez, A., *Uztaro 32*, 35-47.

Iratia eta internet bat eginda, hedabide erraldioen aurrean
Gutiérrez, A., *Uztaro 48*, 55-66.

Eskola-irratia, komunikabidea tresna pedagogikoa bihurtuta
Gutiérrez, A., *Uztaro 56*, 87-106.

Euskal gatazka, prentsaren portaera eta herritarren iritzia (1998-2001)
Idoiaga, P.; Ramirez de la Piscina, Tx., *Uztaro 42*, 85-101.

Ikerketa-bideak konbergentzia mediatikora hurreratzeko
Larrañaga, J., *Uztaro 64*, 69-81.

Perpaus adjetibalak albisteetako testuetan
Larrinaga, A., *Uztaro 8*, 53-61.

Iraganeko jazoerak zelan hurbildu narrazioan eta albisteetan
Larrinaga, A., *Uztaro 16*, 99-108.

Fikzio poliziakoaren logika, gaur eguneko irudian
López, E., *Uztaro 0*, 47-84.

Euskal Telebista, Golkoko gerran
Martín, R. M., *Uztaro 3*, 69-75.

Euskal irati eta telebistetako kazetarien soslai soziologikoa
Martín, R. M.; Amurrio, M. *Uztaro 58*, 29-52.

Irati modernoaren testuinguru teknologizatua
Murelaga Ibarra, Jon, *Uztaro 51*, 65-80.

Norberarenganako konfiantza eta beldur eszenikoa irati eta telebistan
Murelaga, J.; Lopez, N.; Toral, G., *Uztaro 63*, 65-75.

Gogoetak irati-programazioaren kontzeptuaren inguruan. Programaziotik mezura
Murelaga, J., *Uztaro 65*, 21-32.

Komunikazio emozionala: hersturari aurre egiteko komunikatzaileentzako trebakuntza-programa baten efektuak

Murelaga, J.; Garcia, I.; Barea, P.; Cea, I.; Toral, G., *Uztaro* **70**, 65-77.

Euskarazko publizitatea prentsan

Ogiza, J., *Uztaro* **7**, 97-109.

Euskal komunikabideetako euskara

Palazio, G. J., *Uztaro* **1**, 105-114.

Exotoponimiazko problemak kazetagintzan

Palazio, G. J., *Uztaro* **7**, 77-95.

Ziberguneak: komunikaziguneek haratago (III. milurtekoko enpresa multimedia-tikoak)

Palazio, G. J., *Uztaro* **32**, 49-57.

Kable bidezko telebista Hego Euskal Herrian

Peñafiel, C.; Zabaleta, I.; Agirreazaldeg, T.; Xamardo, N., *Uztaro* **28**, 79-88.

Birmoldaketa digitala

Peñafiel, C., *Uztaro* **32**, 59-68.

Politikariak-kazetariak: boterearekiko lilura

Ramírez, Tx., *Uztaro* **3**, 87-96.

Masa-hedabideen efektuen inguruko zenbait xehetasun

Ramírez de la Piscina, Tx., *Uztaro* **21**, 68-78.

Lurruna kristaletan: apala da eskola-gazteen alfabetizazio-maila ikus-entzunezkoetan

Ramírez de la Piscina, Tx.; Basterretxea, J. I.; Idoiaga, P.; Andrieu, A.; Jimenez E., *Uztaro* **74**, 43-56.

Drogak eta komunikabideak. Fenomenoaren eguneroko eszenifikazioa eta irudi kapen soziala

Rekalde, A., *Uztaro* **50**, 77-87.

Informazioaren iraultza

Swerdlow, J. L., [Itzul.: Xabier Artola], *Uztaro* **17**, 169-177 [Jokin Zaitegi Itzulpen Laburren Sariketa].

Citizen Kane, hedabideak, boterea eta beren mugak

Xamardo, N. eta Zalakain, J. M., *Uztaro* **52**, 35-74.

Hurbiltasun-zatidura irrati-telebistako kazetaritzan: praktika desegokia

Zabaleta, I., *Uztaro* **14**, 49-60.

Prentsa nazionala eta prentsa lokala

Zalakain, J. M., *Uztaro* **12**, 55-65.

EGUNKARIA itxi dute, baina proiektua bizirik dago
Zalakain, J. M., *Uztaro* **45**, 29-69